РЕСПУБЛИКАДИН ЖЕМИЯТДИННИ СИЯСАТДИН ГАЗЕТ

Лезги Газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр, дидед чIал хуьх!

1920 – йисалай акъатзава | N 15 (11024) хемис 14 – апрель, 2022 – йис | WWW.LEZGIGAZET.RU | Къимет "Дагпечатдин" киоскрай - 16 манат

"Заз зи Ватан кIанда"

Дагъустанда лезги чIалал шиирар кIелунай "Заз зи Ватан кIанда" лишандик квез Ватан хуьзвайбуруз талукьарнавай конкурс кьиле физва. Ам тешкилнавайди ери-бине Ахцегьай тир меценат Нариман Гъазалиев я. И карда жумарт ватанэгьлидиз РД-дин жегьилрин крарин рекьяй министерстводини Дагъустандин писателрин Союзди куьмекар гузва.

Конкурсда 8-11-классра кIелзавай аялривай иштиракиз жеда. Абуру, Ватан хуьзвайбуруз (СССР-дин ва РФ-дин игитриз, Ватандин ЧIехи дяведин ветеранриз, "афгъанвийриз"), Украинада кьиле физвай махсус операциядин иштиракчийриз бахшна, лезги чIалал кхьенвай шиир ва я мани камерадиз къачуна, 1-5 декьикьада давам жезвай видео электоронный почтадин **konkurs0505@mail.ru** адресдиз ва я **8928 961 00 91**, **8928 061 51 21** нумрайрин куьмекдалди ватцапдиз ракъурна кIанзава.

Къейд ийин хьи, конкурсдин кIвалахар 3-майдалди кьабулзава.

1, 2, 3-чкаяр кьурбуруз **30, 20** ва **10 агъзур манатдин** кьадарда аваз пулдин пишкешарни дипломар гуда. **1 агъзур манатдин** кьадарда аваз пулдин пишкешар конкурсда тафаватлу хьайи мад 10 иштиракчидив вахкуда.

Хаталувал алатнавач

12-апрелдиз Дагъустан Республикадин Кьил Сергей Меликова региондин коронавирусдин тIугъвалдихъ галаз женг чIугвазвай оперативный штабдин заседание кьиле тухвана. Идан гьакъиндай "Лезги газетдиз" РД-дин Кьилин пресскъуллугъди хабар гана.

Республикадин регьберди лагьайвал, санлай къачурла, алатай варцара кьабулай серенжемар себеб яз, гьалар умуд кутадайбур я. Гьа са вахтунда къейд авун лазим я хьи, хаталувал алатнавач. Пешекарри дуьньяда инсанар вирусдин цIийи штаммри, гьа жергедай яз "стелсомикрон" генотипди арадал гъизвай инфекциядик начагъ хьунин ругуд лагьай лепе пайда хьун мумкин тирвиликай лугьузва. Генатип тIвар алай цIийи штамм майдандиз акъатнава. Алай вахтунда Китайда гзаф кьадар инсанар вирусдик начагъ жезва. Ана са шумуд шегьерда ва вилаятда карантин малумарнава.

Сергей Меликова къейд авуна хьи, агьалийриз медицинадин рекьяй пландин бинедаллаз куьмек гунихъ галаз сад хьиз, коронавирусдик начагъ жезвайбур кьабулдай алава чкаярни хвена кIанда. Вучиз лагьайтIа, вилик сив хуьнин ва Гъалибвилин суварар ква.

Агьалияр азардикай хуьн патал гьар са чкада профилактикадин серенжемрал амална кIанда. Абурукайни кар алайди ковиддиз акси рапар ягъун я. Заседанидал малумарайвал, 12-апрелдалди республикада 1337656 касдиз рапар янава. Ида вакцинация авунвайбурун 74,3 процент тешкилзава.

Дагъустан Республикадин Гьукуматдин Председателдин заместитель Мурад Къазиева хабар гайивал, къенин юкъуз республикада вакцинадин 116 агъзур доза ава. Регионда тIугъвалдиз акси коллективный иммунитет арадал гъун патал агьалияр вакцинация ийидай 89 пунктуни кIвалахзава. Ибурулай гъейри, мобильный 59 пункт ва мобильный 187 бригадани ава. Гьа са вахтунда пешекарри агьалийрин арада гъавурдик кутунин кIвалахни тухузва. Дагълух хуьрериз агьалияр вакцинация авун патал махсус бригадаяр физва.

Коронавирусдин тIугъвалдиз ва садакай масадак акатдай азарриз талукь яз республикада авай гьалдикай Роспотребнадзордин регионди регьбер Николай Павлова ва здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади лагьана.

Роспотребнадзордин делилралди, къенин йикъалди республикада коронавирусдик 92550 кас начагъ хьана, 11-апрелдиз лагьайтIа, - 17 кас.

"Регионда, тIугъвалдиз акси яз тухузвай серенжемар себеб яз, са бязи сергьятвилер, къадагъаяр тунватIани, начагъ жезвайбурун кьадарди 0,5 процент тешкилзава. И жигьетдай Россиядин юкьван делил 8,1 процент я. Гьа са вахтунда, дуьньядин майданда цIийи штаммар гегьенш жезвайди фикирда кьуна, кьабулзавай серенжемар чна инлай кьулухъни давамарун герек я. Дуьньяда инсанар начагъ тахьун патал агьалийрин 70 процентди рапар яна кIанзава. ТахьайтIа, начагъ хьунин вилик пад кьаз жедач", - лагьана Николай Павлова.

Ада вичин гафар тестикьарзавай мисални гьана. Къенин юкъуз Дагъустандин 16 мулкуна начагъ жезвайбур авач. Анра агьалийрин лап чIехи паюни вирусдиз акси рапар янава.

Н.Павлова вичин рахунрин эхирдай профилактикадин ва гзаф инсанар жезвай чкаяр дезинфекция авуниз талукь серенжемар давамарна кIанзавайди къейдна.

- Исятда республикадин медицинадин 3 идарада начагъбур патал 118 чарпай ава. ГьакIни алава 35 чарпайни гьазурнава, - лагьана Т.Беляевади. - Алай вахтунда больницайра вирусдик начагъ 86 кас сагъарзава. 11 касдихъ реанимациядин отделенида гелкъвезва. Кислороддин куьмек 29 касдиз гузва. Идахъ галаз сад хьиз, гьукуматдин тапшуругъдалди чара авунвай дарманар, рапар медицинадин идарайрив агакьарнава, абурукай кьитвал авач. ГьакI лазим чкаяр дезинфекция ийидай такьатарни ва маса шейэрни бес кьадарда ава. Москвадин здравоохраненидин департаментди рекье тур вирусдикай хуьдай 10 агъзур костюмни медицинадин идарайриз пайнава.

Вакцинациядин месэладал хтуналди, РД-дин Кьил Сергей Меликова агьалийриз вирусдиз акси рапар ягъунай хъсан кIвалах тухвай Хив, Гумбет, Гергебиль, Докъузпара, Сергокъала, Кьурагь районар ва Къизилюрт шегьер къейдна.

"Чи вилик суварарни ква,- лагьана регионди Кьили, - Сив хуьнин, Гъалибвилин, Майдин. Анра гзаф инсанарни кIватI жеда. Гьавиляй начагъ хьунин вилик пад кьун патал маскаяр алукIна кIанда. Коллективный иммунитет арадал гъунин мураддалди рапар ягъун давамарун чарасуз я".

Нумрадай кIела:

ЖЕМИЯТ

Кьве патални мурз алай яракь

Алукьнавай девир четинди, инсанрин психологиядиз, акьул-камалдиз таъсирдай информациядин технологияр кьилин яракь жедайди, Россиядиз акси пропаганда тухузвайбуруз информациядин дявейрин чIехи тежриба ва вини дережадин пешекарвал авайбур тирди рикIел хвена кIанда.

▸ 3

ИРС

Арифдардин тIварунихъ

Лагьана кIанда, цIийиз арадал гъанвай центрадин дарамат республикадин меркезда - Махачкъалада кардик кутадай фикирар ава. Адан асул везифа лезги халкьдин меденият, милли ирс, адетар, тарих хуьникай, жемятдин арада марифатдин жигьетдай кIвалах тухуникай ибарат я. ЦIийи тешкилат чIехи арифдар Алкьвадар Гьасанан тIварунихъ ягъун дуьшуьшдин кар туш.

▸ 5

ЭКОНОМИКА

Кьезилвилер авайбуруз куьмекда

2021-йисан 21-апрелдилай кьулухъ икьрарар кутIунай ва газдик кутунвай кIвалерин иесийривай гила эвездин пул къачуз жеда. Республикадин бюджетда и макьсад патал тахминан 100 миллион манат фикирда кьунва.

▸ 7

ОБРАЗОВАНИЕ

Мектебар эцигда

РД-дин образованидин ва илимдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Яхья Бучаева хабар гайивал, 2024-йисалди акьалтIарзавай 20 мектебдикай 10 - Махачкъалада, 3 - Хасавюрт районда, 2 - Каспийскда ва Табасаран, Докъузпара, Леваша, Ахцегь районрани Хасавюрт шегьерда (гьар сана - 1) эцигда.

▸ 8

ОБРАЗОВАНИЕ

Муаллимриз куьмек яз

Лезги чIаланни эдебиятдин тарсар гузвай вири муаллимриз чизва хьи, кIвалахда электронный такьатрин куьмекдалди ишлемишдай материалар, гьакI жуьребажуьре ктабарни, махсус пособиярни, маса предметрив гекъигайла, са артух авач. И делилди тестикьарзава хьи, ачух ва я адетдинбур тушир тарсар, лишанлу йикъариз талукь мярекатар тешкилдайла, лезги чIалан муаллимрал артухан пар ацалтзава.

▸ 10

ДИН

Диндиз талукь конкурс

Гьар йисан рамазандин вацра газет кIелзавайбурун арада тухузвай диндин конкурс гатIуннавайдакай хабар гузва. Къейд ийин хьи, цIи и серенжем медениятдинни марифатдин Алкьвадар Гьасанан тIварунихъ галай центрадини "Лезги газетдин" редакцияди саналди тешкилнава.

▸ 15

Пайгарвал хуьзва

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Дагъларин уьлкведин экономика вилик тухунин, агьалийрин яшайиш хъсанарунин, дуланажагъдин шартIар къулайбур авунин ва дагъустанвийрик секинсузвал кутазвай кар алай месэлаяр гьялунин гьалар Россиядин Федерациядин Президент Владимир Путина вичин гуьзчивиликай хкудзавач. Дагъустандиз рекье хтурла, ада Сергей Меликован вилик тайин везифаяр эцигнай ва са куьруь вахтунилай абур тамамарзавай гьалдикай хабарни кьунай. Йисаралди гьял тийиз, амукьнавай крарал кьил хкидай мумкинвал гана, республикадиз государстводин жуьреба-жуьре программайрай хейлин пулар чара авуна. Махачкъаладиз РФ-дин са жерге министерствойрин, ведомствойрин векилар атана, чкадал гьаларни чириз ва тайин куьмекни гуз.

Къейд ийин хьи, са йисалай гзаф вахтунда Сергей Меликовалай хейлин крар алакьна. Абурукай ва республикадин вилик акъвазнавай важиблу везифайрикай ада 6-апрелдиз РФ-дин Президент В.Путинахъ галаз гуьруьшмиш хьайила малумарна. Уьлкведин Президентди региондин кар алай хилер авай гьалдикай хабар кьуна ва кьиле тухузвай серенжемрал разивални авуна.

- Владимир Владимирович, республикада алай вахтунда гьалар пайгарбур я, - лагьана С. Меликова. - Сифте нубатда коронавирусдихъ галаз алакъалу гьалдикай са шумуд гаф лугьуз кIанзава. Алатай йисуз чна и жигьетдай хейлин кIвалахар авуна. И карда чаз вижевай куьмек гайи РФ-дин вице-премьер Голиковадиз, Роспотребнадзордин ва здравоохраненидин министерстводин векилриз сагърай лугьуз кIанзава.

Агьалийриз вирусдиз акси рапар ягъунин серенжем давамарзава. Хейлин районра, гьа гьисабдай яз, дагълух районрани 90 процент агьалияр вакцинация авунва. Яваш-яваш чун Россиядин юкьван жуьредин рекъемризни мукьва жезва. За фикирзавайвал, мукьвара чун гьа дережайрив агакьда. Гьелбетда, и карда информациядин такьатрилай хейлин крар аслу я ва чна и жигьетдай вири къуватар кардик кутунва.

Гьелбетда, и жигьетдай заз инал муфтиятди тухузвай кIвалахни къейд ийиз кIанзава. Ада тIугъвал пайда хьайи гьа сифте йикъарилай начагъбур тIимил хьун патал чалишмишвална ва къени гьукумдин идарайриз чпелай алакьдай куьмекар гузва.

Владимир Путина вичин тIварунихъай муфтиятдиз сагърай лугьун тIалабна.

Президентди республикада промышленностдин продукция артух акъудунилай разивална. Эгер Россияда промышленностдин товарар 3,1 процентдин гзаф акъуднатIа, Дагъустанда и рекъем 16 процентдиз барабар я. Президентди ихьтин агалкьун куьн гьисабдай я лагьана хабарни кьуна.

- Владимир Владимирович, завай и агалкьун чи алахъунрин чIехи нетижа я лугьуз жедач,- малумарна С.Меликова.- Заз чидайвал, и кар патал Владимир Васильева "хъендик" квай карханаяр, гьа гьисабдай яз промышленностдин карханаярни, дуьздал акъудиз кIвалахна, чнани гьа жуьреда давамарна. И серенжемри нетижаяр хъсанардай мумкинвал гана.

Дагъустан бинедилай хуьруьн майишатдин хилерин республика яз гьисабзавайди я. Къени гьакI яз ама. Сергей Алимовича малумат гайивал, региондин агропромышленный комплекс виликан йисарин дережадиз хкун патал гьукумдин органри чпелай алакьдай вири крар ийизва. Гьар са хилез кьилин фикир гузва. Иллаки - ципицIчивилиз, чехирар хкудуниз. ГьикI лагьайтIа, и хел хъсан къазанжиярни гьидайди, гзаф кьадарда агьалияр кIвалахдалдини таъминардайди я.

- Авайвал лагьайтIа, ципицIчивал зун патал са акьван таниш хел тушир,- хиве кьуна Сергей Алимовича. - Амма и хел пара четинвилерихъ галаз алакъалуди я. ЧIереяр чилик кутур вад йисалай багъ бегьердал къвезва. ЯтIани чун ракъинин кагьрабайрин бегьер советрин девирда къачузвай дережайрив агакьарун патал алахъзава. (Алатай йисуз республикадин уьзуьмчийри 238 агъзур тонн ципицIар кIватIна. Советрин девирда 384 агъзур тонн кIватIнай. Мурад кьилиз акъудиз жедайди я. Исятда Дербент, СтIал Сулейманан, Мегьарамдхуьруьн, Къизляр, Къаякент районра ципицIрин цIийи багълар кутазва). Гьа са вахтунда чна Крымдин, Ставрополдин ва Краснодардин чехирар хкуддай карханайризни чи ципицIар рекье твазва. Республикадихъ ципицIрин бегьерар артухардай вири мумкинвилер ава.

Сергей Меликова вири дагъустанвийрик секинсузвал кутазвай ва республика патал лап важиблу месэлайрикайни ихтилат кудна.

- Кар алай месэла чи шегьеррин агьалияр хъвадай целди таъминарунихъ галаз алакъалу я. Алатай йисан гатуз Куьне, Владимир Владимирович, республикадин инфраструктурадиз, электроэнергиядалди, газдалди, целди таъминаруниз талукь яз авур докладдин тереф хвенай ва зун и кардал лап разини хьанай. Месэлаяр са йиса гьялдайбур туш. Дагъустанда икьван гагьда шегьерар, хуьрер хъвадай целди таъминаруниз талукь схемаяр авачир. Гьа са вахтунда республикада вацIар, кIамар, вирер, булахарни бул я. Бес кьадарда яд агакь тийизвайвиляй чи чIехи шегьерар тир Махачкъаладин, Каспийскдин, Избербашдин ва масабурун агьалияр кIеве гьатзава. Чиркин ятар михьдай имаратар бес кьадарда тахьунни чун патал четин месэладиз элкъвезва.

Куь куьмекди ва Куь тапшуругъдалди РФ-дин Гьукуматди кьабулай серенжемри чаз алатай йисуз инфраструктурадин кредит (10,5 млрд манат) къачудай мумкинвал хьана. Пулар екебур я, гьелбетда. Абурухъ чна Чиркейдин цин гьамбарханадилай Махачкъаладиз ва Каспийскдиз водовод тухуз гьиле кьазва. Ахпа ам чна мадни яргъи ийида, михьи яд Избербашдив, гьатта Дербентдивни агакьарда. Гьа са вахтунда водовод физвай мулкара гьалтзавай хуьрерни целди таъминарда.

Меркездин агьалияр сакIани туькIуьрна куьтягь тежезвай коллектордиз ва Каспий гьуьлуьз авахьзавай чиркин вацIариз талукь месэлайри секинсузариз са шумуд йис я. Сергей Меликова и месэлани лап важиблуди яз малумарна.

- И карда чун кьилди амукьнавач. Адал РФ-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Марат Шакирзянович Хуснуллинни машгъул жезва. Виликдай туькIуьрнавай проектдин винел цIийи кьилелай кIвалах хъийизва. Са рахунни алач, коллектор кардик кутада ва гьакI чиркин ятар михьдай кьве имаратни эцигда. Проектда къалурнавай кIвалахар тамамарун патал, зун инанмиш я, герек кьадар пуларни чара ийида.

Ихтилат бейкарвиликайни фена. Алатай йисуз бейкаррин кьадар пуд сеферда тIимил хьана. ЯтIани, зегьметдиз къабил вири агьалияр кIвалахдалди таъминарун четин месэла яз ама.

Инвестпроектрин гьакъиндай хабар кьурла, С. Меликова Дербент вилик тухуниз талукь инвестпроектдин (170 млрд манат къиметдин, адан 70 процент сенатор Сулейман Керимова чара авунва) тIвар кьуна.

М.Ш-Гь. Шагь-Гьуьсейнов

И йикъара чав туькьуьл хабар агакьна. 97 йисан яшда аваз Ватандин ЧIехи дяведин активный иштиракчи, гьукуматдин хейлин шабагьрин иеси, государстводин ва жемиятдин деятель, Махачкъала шегьердин гьуьрметлу агьали, баркаллу веледрин буба Мегьемет Шагь-Гьуьсейнов рагьметдиз фена.

М. Шагь-Гьуьсейнов 1925-йисан 7-июндиз Ахцегь райондин Ялцугьрин хуьре лежбердин хизанда дидедиз хьана. Хуьруьн школада сифтегьан чирвилер къачунвай жегьилдиз 1943-йисуз армиядин жергейриз эвер гана. Ам Кьиблепатан Дагъустандин районрин хейлин жегьилрихъ галаз санал Бакудин противовоздушный оборонадин частуниз рекье туна. Гитлеран фашистар Бакудин нафтIадин мяденар кьунин къастунив ацIанвай. Абурун самолетар ара-ара Бакудин цава пайда жезвай. Частуна чирвилер къачур Мегьемет тади гьалда тешкилай дестейрихъ галаз фронтдиз ракъурна. Горькийдин ва Владимирдин областра тешкилнавай махсус лагерра абуруз мадни чирвилер гана. Радист хьайи Шагь-Гьуьсейнов Белоруссиядин 1-фронтдиз рекье туна.

Женгер кьиле тухузвай вири вахтунда Шагь-Гьуьсейнова радиствилин везифаяр тирвал тамамарна. Адаз Ватандин дяведин II дережадин орден, "Гьуьрметдин орден" знак, "Женгинин лайихлувилерай", "Кавказ хуьнай" медалар гана.

Дяведилай гуьгъуьниз ялцугъви дивизиядин политотделдин начальникдин теклифдалди Фрунзедин тIварунихъ галай военно-политический училищедик экечIна. КIелунар акьалтIарайла, Мегьемет Закавказьедин военный округдиз рекье туна. Са тIимил вахтунда къуллугъна, жегьил офицер Москвадин Ленинан тIварунихъ галай военно-политический академиядик экечIна.

Академия лап хъсандиз куьтягьай Шагь-Гьуьсейнова жуьреба-жуьре частара къуллугъна, гьа жергедай яз - Германиядани. Хейлин йисара зениткайринни ракетайрин бригададин политотделдиз регьбервал гана. 1977-йисуз ам ислягь зегьметдив эгечIна. Полковник Курскдин машинар акъуддай заводдин парткомдин секретарвиле тайинарна. Кьве йисуз ана кIвалахайдалай гуьгъуьниз Дагъустандиз хтана. Махачкъала шегьердин Ленинский райондин яшайишдин кIвалерин учет тухудай ва абур чара ийидай отделдин заведующийвиле, "Дагрыбпром" объединенидин кадрийрин отделдин начальниквиле зегьмет чIугуна.

23 йисуз республикадин дяведин ва военный къуллугъдин ветеранрин комитетдиз регьебервал гана, гьа са вахтунда ам Россиядин дяведин ветеранрин комитетдин Президиумдин членни тир.

М.Шагь-Гьуьсейнован кьве хцини бубадин рехъ кьуна. Киевдин военно-инженерный ва Ленинграддин командно-артиллериядин училищеяр, ахпа вузар куьтягьай Олегни Вячеслав Россиядин армиядин офицерар я.

"Лезги газетдин" редакциядин коллективди рагьметлудан хизандиз, мукьва-кьилийриз башсагълугъвал гузва.

Садвилин сувар

Агьмед МАГЬМУДОВ

11-апрелдиз Махачкъала ва Каспийск шегьеррин арада эцигзавай Иса пайгъамбардин (алейгьи салам) тIварунихъ галай руьгьдинни марифатдин макандин (Духовно-просветительский центр) чIехи дараматда лезги халкьдин чIехи межлис кьиле фена. Дагъустандин Муфтиятди тешкилнавай и мярекатда 7 агъзурдав агакьна инсанри иштиракна.

Межлисдавай мугьманрин арада РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель - чилерин ва эменнидин алакъайрин министр Заур Эминов, РД-дин милли сиясатдин ва динрин крарин рекьяй министр Энрик Муслимов, Докъузпара райондин кьил Мегьамед Шамилов, РД-дин Халкьдин Собранидин депутатар - Ильман Алипулатов, Марат Алияров, Мегьамед Алиханов, Каспийск шегьердин администрациядин депутатрин Собранидин председатель Абдулвагьид Жаватов, РД-дин муфтийдин заместитель Шамил Алиханов, шегьерринни районрин имамар, жемиятдин, илимдин, диндин векилар, жергедин агьалияр авай.

- За гьар йисуз и маканда сив хуьнин вацра кьиле физвай лезги халкьдин ифтарда (мусурманри сив хкудун - **авт.**) иштиракзава, - къейдна Заур Эминова, мярекат тешкилуник пай кутунвайбуруз сагърай лугьуналди. Ада гьакIни ихьтин межлисрихъ Дагъустандин халкьарин арада дуствални стхавал мягькем хьунин жигьетдай еке метлеб авайдини алава хъувуна.

Гуьгъуьнлай рахай Энрик Муслимовани рамазандин вацра республикада яшамиш жезвай халкьар садзавайди къейдна.

Хейлин йисара Кьурагьа имамвал авур, алай вахтунда Кьасумхуьруьн имамдин везифаяр тамамарзавай, вичин ери-бине Тлярата райондай тир Шамил Омарова вичин рахунра вири Кавказдив, Урусатдив мусурманрин дин лезги халкьдилай агакьайди къейдна ва мярекатдин иштиракчийриз чIехи алимри кутур рекьериз мукьва хъхьуниз, Аллагьдиз ибадат авуниз эвер гана.

Мярекатдин сергьятра аваз иштиракчийрин арада жуьреба-жуьре савкьатар, умрадиз фидай путёвка къугъвана. Заур Салигьова тамамарай нашидри межлис мадни гурлу авуна. Эхирдай вирида санал сив хкудна.

Кьве паталнн мурз алай ярякь

Абдулафис ИСМАИЛОВ

(Эвел - 12, 14-нумрайра)

…Гьайиф чIугвадай кар я, кьурудак квяз кьежейдини куда лугьудайвал, а йисара жазадик тахсирсузарни акатнай, къанунсузвилериз рехъ ганай. Гьар гьикI хьанатIани, цIийи общество туькIуьрзавай чи бубайри хайи Ватан, хайи чил, хайи кIвал хуьн, веледрин бахтлу гележег патал чпин чанарни гьайиф текъвезвайди фашистрихъ галаз къати женгера къалурнай. Эгер 30-йисар хьаначиртIа, эгер капиталдин уьлквейриз 100 йис герек хьайи рехъ Россия анжах 10 йисуз феначиртIа, яраб 1945-йисан 9-Май жедайтIа? Яраб дуьнья гьи патахъ элкъведайтIа?..

Ватандин ЧIехи дяве куьтягь хьайи 2,5 йисалай чи уьлкведа, амай вирибурулай вилик, продуктар карточкайрай гудай къайда къуватдай вегьена ва гьар йисуз вири шейэрин къиметар агъузардай къайда кардик кутуна. Гуьгъуьнин девирра бязи менфятсуз реформайри арадал гъиз хьайи четинвилеризни килиг тавуна, Россия йигин еришралди вилик фена. Иллаки промышленностдин рекьяй, машинар, станокар, хуьруьн майишатдин техника, самолетар акъуддай, космос чирунин рекьерай. Ихьтин продукция къецепатан уьлквейрай маса къачудай чарасузвал чахъ амукьнач. Гьатта США-да акъудзавай "Нейшнл бизнес" журналдин сентябрдин нумрада "Урусри чав агакьарзава" макъалада Герберт Гарриса къейд ийизва хьи, экономикадин рекьяй СССР вилик финин еришар США-дилай 2-3 сеферда гзаф я. Чахъ дуьнья виридалай хъсан образование, кIвенкIвечи илим хьана. Советрин Союздикай дуьнья ислягьвал хуьнин, атомдин яракьдин асирда США-дихъ галаз къуватрин барабарвал таъминарзавай къуват хьана. Чи баркаллу тарихдин девирар я ибур - рикIел хкайла, регьят жезва рикIиз.

Амма дуьнья вичин авторитет къвердавай гзаф хкаж жезвай, капиталдин ва колониальный истисмарвиле авай халкьарин умуд квай Советрин уьлкведихъ галаз тухузвай информациядин дяведин эхир аквазвачир. Ам Ватандин ЧIехи дяве куьтягь хьайивалди, англосаксри илитIайди тир.

И дяведа - "къайи дяведа" чун, гьикьван гьайиф чIугвадай кар ятIани, хиве кьуна кIанда, гьалиб хьанач. Идан себебарни тийижиз туш. Абурукай кьилинди гьукумдин гафар ва хиве кьунар гьакъикъатдихъ галаз туьшда хьун ва халкьдин патай гьукумдиз авай ихтибар квадарун я.

Сталиналай гуьгъуьниз мад са шумуд йисуз уьлкве хъсан камаралди вилик фена: хуьруьн майишат, яшайишдин кIвалер эцигун, космос ва икI мад. Им гьеле регьбер амаз, адан руководствадик квяз гьазурнавай проектар кьилиз акъудунин нетижа тир.

Н. Хрущева вичин "реформаяр" 1956-йисуз партиядин ХХ съезддал И.В.Сталинан "культ личности" пислемишунилай башламишна. Советрин общество яд иличайди хьиз амукьна. Ам кьве патал пай хьана. Халкьди, кисна, "реформатордин" тереф хвенач. Стхавилин дуствиле авай Китайдин лидер Мао Цзедуна 1956-йисан ноябрдиз КНР-да авай СССР-дин векил Павел Юдинахъ галаз хьайи суьгьбетда лагьанай: "Куьне (Хрущев ва Политбюро фикирда аваз) куь гъиле авай, Сталин хьтин, тур эсиллагь кьабулнач, а тур гадарна. Нетижада душманри а тур, куьн ягъун патал чпин гъиле кьунва. Куьне ийизвай крар, къван хкажна, ахпа ам жуван кIвачерал вегьезвайдаз ухшар я". Кхьизва "Миртесен" интернет-каналди (mirtesen.ru). Дугъриданни, дерин метлеб квай келимаяр я.

Хрущеван реформайри уьлкведин экономикадиз хийирдилай зиян гзаф гана. ЧIехи несилдин инсанрин рикIел тухдалди недай кьуру фу бес тахьай вахтар алама. Амма гьукумди агьалияр пичIи гафараллдини кьилиз акъуд тийизвай хиве кьунралди, лозунгралди тухариз хьана а девирда. Миллион тиражар аваз акъатзавай газетринни журналрин, радиодинни къвердавай гегьенш майданар кьазвай телевиденидин кьилин темаяр "хайиди тир партиядини играми гьукуматди советрин халкьдин гьакъиндай чIугвазвай бубавилин къайгъударвал" ва зегьметдин игитвилер тир. Са рахунни алач, зегьметдин игитвилер авазвай, ахпа, чаз "припискаярни" ийиз чир хьанвай эхир.

Ингье 1961-йисан октябрдин вацра кьиле фейи КПСС-дин ХХII съезддал Никита Хрущева ХХ асир коммунизмдин гъалибвилерин асир тирди, советрин къенин девирдин несил коммунизмда яшамиш жедайди малумарна. Партиядин цIийи Программадани и кар къейдна. Программада мадни хиве кьунвай хьи, чи уьлкведа промышленностдин продукция Америкадилай 6 сеферда гзаф гьасилда, недай-хъвадай продуктар агьалийриз гьавайда пайда ва икI мад. Лозунгар, лозунгар, лозунгар. Крар галачир гафар. Гьукумдин кьиле авайбуруз газетра кхьиналди, радиодай лугьуналди халкь чпин гафарин чIалахъ жезвайди хьиз тир. Амма собранийрал "Яшамишрай коммунистрин партия!", "ун-эхь" лугьуз, гурлу капар язавай, сечкийрин кампанийра "рейсадвилелди сесер гузвай" инсанри, кIвализ хтайла, йифен геждалди океандин атIа патай чи уьлкведив агакьарзавай душмандин сесерихъ яб акалзавай. Гьакъикъатдани душманвилинбур тир и сесерихъ инсанар чIалахъ жезвай. Вучиз лагьайтIа, цензурадик квай советрин прессада гьукумди рехъ гузвай чIехи татугайвилерикай, чIуру крарикай кхьизвачир. А крарикай атIа патай ван къвезвай сесери лугьузвай.

А йисара исятда Россиядин Федерацияда гафуниз, жуван фикирар лугьуниз ганвай азадвилер, СМИриз ганвай ихтиярар авачир. И кардикай РагьакIидай патан русофобри, антисоветчикри тамамвилелди чпиз хийир хкудзавай. Душмандин сесери, чаз гьеле хабар авачир керчек пуд делилдик тапан цIуд "делил" пешекарвилелди гилиг хъувуна, гьакъикъи вакъиа, чпиз кIандай жуьредиз гъана, раиж ийизвай. Дуланажагъдилай нарази чи жемятни абурун вири гафарихъ инанмиш жезвай. Къецепатай чахъ галаз тухузвай информациядин дяведин мурадни гьа им тир.

Куьне веревирд ая. Коммунизм гъалиб жезва, мажибар хкажда, продуктар гьавая пайда лагьана хиве кьур съезд хьана йисни алатнач. Амма экономика къвердавай агъуз аватзавай шартIара 1962-йисан майдин вацра гьукумат недай-хъвадай шейэрин къиметар 25-30 процентдин багьа авуниз мажбур хьана. Идал алава яз, уьлквединкIвенкIвечи кархана тир 10-15 агъзур касди кIвалахзавай Новочеркасскдин тепловозар акъуддай заводда фялейрин кIвалахдин нормативарни хкажна. Им капиталдин уьлквейра авачир хьтин инсафсуз истисмарвал тир. Июндин сифте кьилера фялейри, са гьазурвални авачиз, забастовка къарагъарна. Абурун куьмекдиз къунши шегьеррай, карханайрай гзаф инсанар атана.

Забастовка Хрущеван разивилелди, фялеяр гуьллеламишуналди куьтягь хьана. И кардикай советрин печатда гьич са гафни кхьеначир, амма советриз акси къецепатан пропагандадин гъиле яргъал йисара вичин хийирдиз ишлемишдай информациядин кьве патал мурз алай ярякь гьатнай. Идалай гъейри, душманвилин сесериз куьмек яз "сарафандин радиоди" мадни активнидаказ кIвалахнай.

А йисара Хрущевакай, коммунизмдикай, виридаз шит хьанвай хиве кьунрикай, эвер гунрикай халкьди туькIуьрай кьван къаравилияр, хъуьруьнар, анекдотар мад гьич са чIавузни туькIуьрнач жеди. Чпин итижар хуьдай, наразивал къалурдай мумкинвилер жагьин тийизвай инсанри чпин арада политика, чиновникар хъуьруьнриз вегьин наразивилин тайин тир са жуьрединз элкъуьрнавай. "Либерал-коммунист" Н. Хрущева гайи виридалайни чIехи зарар, социализмдин идеядал леке гъуналди, ам виляй вегьин, халкьдин патай государстводиз ийизвай ихтибар квадарун хьана.

Чи уьлкведал илитIнавай информациядин дяведин алатай девиррин женгера, хиве кьуна кIанда, чаз гъалибвилер хьанач. Гьар гьи жуьредин хьайитIани магълубвал - им хъсандиз чирна кIанзавай четин тарс, акъваз тавуна, дегиш жезвай дуьнья гъалибвилерал гьидай муракаб илим я. Секинсузвал кутазвай са кар ава. Алай вахтунда чи телеканалри гьар юкъуз къалурзавай, гзаф дуьшуьшра туьнт гьиссерив ацIай са жерге программайриз килигайла, заз акI жезва хьи, чавай жуван гъалатIрикай, магълубвилерикай тарс хкудиз хьанвач.

Алукьнавай девир четинди, инсанрин психологиядиз, акьул-камалдиз таъсирдай информациядин технологияр кьилин ярякь жедайди, Россиядиз акси пропаганда тухузвайбуруз информациядин дявейрин чIехи тежриба ва вини дережадин пешекарвал авайбур тирди рикIел хвена кIанда. Мадни, чи "къизилдин жегьилри", "телеэкрандин гъетери", девлетлу хьанвайбуру ва абурун гадайрини рушари гьихьтин ивирриз икрам ийизватIа, абур гьихьтин ватанпересар ятIа, фикирда кьун герек я. Ихьтин ва бязи хци суалар арадал гъизвай гьалара кар алайди чIехи чиновникриз хуш гафар-чIалар лугьун туш. Алукьзавай девирда кар алайди халкьди гьукумдиз ийизвай гьакъикъи ихтибар артухаруниз ва мягькемаруниз, вири обществода ихтибарвал, садвал, битаввал таъминариз гъараз авачиз, акьуллудаказ куьмек гун я. Жува хкажай къван жуван кIвачерал вегьин тийидайвал.

Веревирдер

Мердали ЖАЛИЛОВ

ОБРАЗОВАНИЕ илим, шей гьасилдай вири къуватар виликди тухузвай кьилин двигатель (мотор) тирди фадлай субут хьанва. Гьавиляй вири девирра инсаният образованидин хел, гьакъикъи чирвилер хуьз, артухариз алахънава. Инлай кьулухъни цIийи ачухунринни агалкьунрин замин инсанрин савадлувал, яни илимлувал, къанажагъдин деринвал, генгвал, алакьунрин винизвал яз амукьда. Образование виликди фида - чунни виликди фида, инсанар яз, чун къуватлу жеда.

Бес вучиз "образование вилик фидатIа?" лагьай суал арадал атанва? Образованидин хел чина виликди физвачни? Авачни чахъ аямди истемишзавай жуьредин мектебар? ЦIийи илимар, муаллимарни алимар?..

Образование вилик тухуникай чи обществода вири дережайра гзаф рахазва. Махсус программаяр туькIуьрзава, теклифар гузва, гьуьжетар тешкилзава, законар кьабулзава... "Реформаяр" лугьудайбур гьикьван жезва?.. Гьикьван институтар, академияр, лабораторияр кардик ква! Гьикьван ктабар, журналар, газетар, учебникар, пособияр инсанриз (аялриз, жаванриз, яшлубуруз) теклифзава...

Халкь савадлу авун чи уьлкведа социализмдин девирда кьилин кар, вири агалкьунрин замин яз кьунвай. Социализм туькIуьрун шей гьасилунилай, шей гьасилдай къуватар вилик финилай аслу тирди вирибуруз раижнай. Виликдини фена чи уьлкве. Лап са куьруь вахтунда вири рекьерай. Гьавиляй а залум дяведани чи халкьди душмандал гъалибвал къачуна. Туьрездалди цан цазвай россиявийри дуьньядал сад лагьайбуру яз космосдиз инсан рекье туна!..

ГьакI ятIани, гила, ХХI асирда, "образование виликди фидатIа?!" суал арадал атанва. И суал са за ваъ, парабуру эцигзава. Государстводин дережадани хкажзава и суал. Президентди вичин гзаф рахунра, чарарани раижнава...

Виликди фидатIа?..

Образование вилик финин еришар ва ери хъсан тиртIа, бажагьат инсанрик ахьтин къалабулух акатдай.

Образование - инсандиз чирвилер, вердишвилер, тербия, ахлакь гунин кар сифте нубатда гьар са хизанда башламишзавайди, ахпа аялрин бахчада, мектебда, вузда, аспирантурада ва адалай мадни вини дережайрани давам жезвайди виридаз чида.

Бес куьчеди, кими, хуьруь, районди, шегьерди, клубри, ктабханайри, театрди инсанриз чирвилер, ахлакь, тербия гузвачни?

Бес чи газетарни журналар, ктабар, телевидение, радио, гила интернетни - ибур вири инсанриз чирвилер, акьул, тербия, алакьунар вилик тухудай мумкинвилер артухарзавай чешмеяр тушни?..

Бес чи алай аямдин шартIара инал лагьанвай вири чешмеяр ва чешнеяр сад хьиз виликди физвани? Вуж я и еке къаришмада виридалайни кьилинди? Вуж я аялдин чирвилерни, алакьунарни, вердишвилерни, ахлакьни, къанажагъни арадал гъизвай, гъун лазим тир устIар? Устад? РикIин сирдаш ва регьбер?

Гьасятда жаваб гун мумкин я: муаллим! Муаллим я образованидин хиле виридалайни кар алай кас! Гьам я чирвилерин кьилин инженерни, кьилин архитекторни, кьилин конструкторни, кьилин дирежёрни, кьилин полководецни. Гьам я кьилин кас! Чи сифте муаллим ва адалай гуьгъуьнин вири хъсан муаллимар-пешекарар.

Диде-бубадилай алатайла, муаллимдин дережа ни алцумна? Ни гьисабна ада аялдал харжзавай кьван къуватар? Нервийрин мумкинвилер? Зигьиндин деринар? Ахлакьдин жизвияр - жуьгьенар?.. Амма чи обществода муаллим гьа дережада эцигнавани? Хуьзвани муаллимдин гьуьрмет?

Муаллимдихъ я хъсан машин авач, я банкда пулар, я къелеяр-кIвалер, я меркезда туьквенар... "Халуяр-далуярни" адахъ садрани жедач! Муаллим вич вири "халуйрин" багъри кас - виридалайни вине авайди хьун лазим тир. Муаллим усаларзавай общество виликди фидайди туш.

Гуя чина гьар йисуз цIийи мектебарни, аялрин бахчаярни гзаф жезва. Амма муаллимар? Гьакъикъи педагогар? Психологар? Методикадин устадар? Чирвилерин сагьибар? Тешкилатчияр?..

Чи мектебра, лап гъвечIи хуьрерин чкайрани, тарс гузвай муаллимдин гъиле цIийи са ктаб я ава, я авач. Милли мектебар патал вуч акъудзава? Гилалдини 20-30 йис идалай вилик гьазурай ктабар (учебникар), чапдай акъудна, мектебрив агакьзавач. Программаяр лагьайтIа, саки гьар йисуз цIийи жезва. Истемишунар цIийи жезва... Муаллимар цIийи жезвани? МРОТ-дал (текьинин чарадал) алай муаллимдин пеше низ хуш жеда? Ни кIвалахда а къиметдихъ, жува-жув серф ийиз?..

Чи "инсандин ихтиярар хуьзвай" гзаф сектайри "Урусатдин интеллигенциядин ассоциация" лугьузвайбуру (идакай и йикъара "Бесогон ТВ" - дайни Н.Михалкова гзаф итижлу къалурунар тешкилнавай) муаллимар чина акьалтIай усалрай, авамрай, гьатта инсандин (аялдин) ихтиярриз кьуьл гузвай вагьшийрай, гьукуматдин политикадизни аксибурай кьазва. Вуч паталди? Аялриз дуьз чирвилер, тербия, ватандашвал вуч ятIа чир тавун паталди... Вири инкарзава и "аяндарри".

Бес и кар чи хатасузвилин къаравулда авайбуруз аквазвачни? Чи гележег нин ихтиярда твазва? Гьавиляй, гьайиф, зун ахьтин фикирдал къвезва хьи, гьихьтин цIийи дараматар, исятда авачир цIийи ктабар, методикаяр, технологияр арадал гъана, цIийи муаллимар тахьайтIа, образование виликди бажагьат фида.

Чкадин администрацийра

Къагъриман ИБРАГЬИМОВ

Дердияр къалин я

БЕЛИЖ поселок Дербент райондин муниципальный чIехи тешкилатрикай сад я. Ам шегьердивай 25 километрдин яргъа кьиблепата, Каспий гьуьлуьн къерехда, федеральный шегьре рекьин агъа пата, къайи къарасуяр авахьзавай, гуьзел тамари, емишрин багьлари, салари кьунвай чилел экIя хьанва. Белиж поселокдин муниципальный тешкилатдин кьил **Рамиз ГЬАБИБУЛАЕВ** я. КIвалахдал рикI алаз вичин везифаяр тамамарзавай адал поселокдин агьалийри кьуд сеферда анин кьилин къуллугъ ихтибарна. Жемятдин патай хьиз, райондин кьилин, идарайрин чIехибурун, къунши хуьрерин агьалийрин арадани адаз гьуьрмет ава.

Поселокдин кьилин куьчейра эквер кузва. Чка-чкадал зирзибил кIватIдай бакар эцигнава. Махсус автомашинди зирзибил вахт-вахтунда тухузва. Галай-галайвал кьиле тухузвай и серенжемрин нетижада поселокдин санитариядинни-эпидемиологиядин гьалар хъсанариз алакьна.

Агьалийри хуьруьн майишатдин продукция гьасилзава, 479 къарамал, 360 лапаг хуьзва. Хуьруьн майишатдал машгъул жезвайбур дигидай целди таьминарун патал, халкьдин куьмекни галаз, цин къаналар михьна.

Эхиримжи переписдин делилралди, поселокда 12300 кас яшамиш жезва. 2800-дав агакьна хсуси кIвалер ва гзаф квартирайрин 17 кIвал ава. Йисалай-суз хсуси кIвалер эцигзавайбур гзаф ва поселок чIехи жезва. Эхиримжи кьве йисуз 89 хизан цIийиз эцигнавай хсуси кIвалериз экъечIна.

КУЬРУЬ ТАРЖУМАГЬАЛ.

Рамиз Гьабибулаевич ГЬАБИБУЛАЕВ 1977-йисуз Белиж поселокда дидедиз хьана. 1994-йисуз Белиждин 2-нумрадин юкьван школа акьалтIарна. 1994-1999 -йисара бизнес идара авунин ва правоведин академиядин правоведенидин факультетда, 2006-2011-йисара ДГПУ-дин юриспруденциядин факультетда кIелна. 2005-йисуз Дербент райондин депутатрин собранидиз депутатвиле хкяна. 2007, 2011, 2016 ва 2021-йисара агьалийри адал Белиж поселокдин кьилин везифаяр ихтибарна. Гьуьрметлу хизанда кьве аялдиз тербия гузва.

Йисалай-суз аялрин кьадарни гзаф жезва. 2020-йисуз 136 аял, 2021-йисуз 151 аял хана. Алай йисан пуд вацра дуьньядал 23 аял атанва.

Эхиримжи йисара гьвечIи ва юкьван бизнесдал машгъул жезвай карчийрин кьадар гзаф жезва. ИкI, недай-хъвадай, алукIдай, майишатда лазим къведай метягьар маса гузвайбурун кьадар 130-далай алатнава. Пиводин кьве цех ава. Белиж поселокдин къвалав гвай Дагъустандин МЧС-дин 5-лагьай частуни хуьрерин агьалийрин кIвалерни, эменнини, кьилдин ксарин хсусиятни цIаяр кьуникай хуьзва.

КIвалер эцигзавайбурун, ремонтзавайбурун къуллугъда вири жуьредин эцигунардай материалар теклифзавай “Отег”, “Лидер”, “Альянс” ва маса фирмаяр акъвазнава. Абуру патарив гвай хуьрерин вири агьалийри заказ авур материалар гьакъисуздаказ кIвалериз агакьарзава.

Поселокда шлакоблокар акъуддай вад, пластикадин рак-дакIар туькIуьрзавай 9 цехди кIвалахзава.

Винидихъ тIвар кьур эцигунардай шейэр маса гузвай фирмайрини цехри цIийи кIвалер эцигзавайбурун игьтияжриз ери аваз къуллугъзава.

Агьалийрин сагъламвал хуьнин къаравулда Белиждин участковый больницадин тежрибалу коллектив акъвазнава. “Тади куьмекдин” духтурри 14 хуьруьн агьалийриз къуллугъзава. Агьалияр тIугъвалдикай хуьз четин шартIара гьакъисагъвилелди зегьмет чIугуна. Йисан къене Белиждин участковый больницадин работникри чпин патав къвезвай 100 агъзур азарлудаз куьмекзава.

Ина мехъерар, хайи йикъар кьиле тухузвайбурун къуллугъда гуьрчегдиз безетмишнавай, лазим вири тадаракралди таьминарнавай “Москва”, “Изумруд”, “Элит”, “Лезгинка”, “Жанета” залар акъвазнава.

Агьалийрин автотранспортдин игьтияжар таьминарзавай кьуд АЗС ава. Санлай къачурла, гъвечIи ва юкьван бизнесдин карчийри агьалияр чпелай рази жедайвал кIвалах тешкилнава. И рекье зегьмет чIугуввайбурун ва фирмайра икьрардалди кIвалахзавайбурун кьадар са агъзур касдилай алатнава.

▬ Рамиз Гьабибулаевич, вахтар регьятбур туш. Алай вахтунда куь вилик гьихьтин кIвалахар акъвазнава? Поселокда яшайишдин объектар эцигун патал гьихьтин серенжемар кьабулзава? - хабар кьуна за.

- 2000-йисуз федеральный шегьре рекьяй Белиждиз къвезвай кьилин куьчедин эрчIи пата 90 кас къаткурдай больница эцигиз гъиле кьунай. Ам, эгъуьнай хандакIар бетондин блокрай ацIурна, акъвазарна. Поселокдин агьалийри республикадин ва федеральный талукь органриз арзаяр кхьинин нетижада ирид миллион манат мад чара хъувуна. Чечен Республикадин пудратдин са организацияди хандакIра авай бетондин блокар акъуд хъувуна, хандакI монолитный бетондинди хъувуналди кIвалахар акьалтIарна. КIвалахар давамардай пул ахъай хъувун тавуниз килигна, абур хъфена. Гила и месэла гьялиз кIандайла, чаз 2000-йисуз тестикьарай проект дуьз къвезвач ва ам дегишар хъувуна кIанда лугьузва.

Икьван гагьда школа, аялрин бахча эцигдай чил авачиз, чавай и месэла гъиле кьаз жезвачир. Гила кьабулай серенжемрин нетижада аялрин са бахча ва са школа эцигдай чил чара авунва.

Жегьил несилдиз физкультурадал машгъул жедай спорткомплекс поселокдиз лап чарасуз герекзава. Ам эцигдай чкани ава. Райондин кьилихъ галаз спортшколадин къвалав гвай чилел мини-футбол къугъвадай майдан туькIуьрдай меслятдал атанва.

Винидихъ тIварар кьур социальный объектар эцигун патал бегьем такьатар герекзава. Зун и месэлаяр гьялун патал и кIвалахрин гуьгъуьна ава.

Малум тирвал, 2020-йисалай автотранспортдилай рекьерин фондуниз гузвай налогар чкадин администрацийрив вахканва. ИкI, 2020-йисуз чкадин бюджетриз атай 2 300 000 манат пулунихъ Абас Исрафилован куьчеда къир цана. 2021-йисуз атай 2 400 000 манатдихъ Шоссейный куьчедилай С.Сулейманан тIварунихъ галай куьчедал кьван Школьный куьчеда къир цана.

И такьатар чна куьчеяр аванданламишуниз харжна. И кIвалах давамарунин мураддалди чаз алай вахтунда, “Местные инициативы” программадикай менфят къачуна, къуьн кутадай агьваллу инсанарни желбна, С.Сулейманан куьчедилай Г.Лезгинцеван тIварунихъ галай школадал кьван Школьный куьчедиз ва анлай З.Арухован тIварунихъ галай куьчедал кьван Мира куьчедиз къир цаз кIанзава.

▬ Халкьди, карчивилел машгъулбуру, чилин ва эменнидин налогар вахт-вахтунда гузвани?

- Эменнидилай къачузвай налог кIватIун четин месэладиз элкъвенва. Фад эцигнавай хейлин кIвалерин иесийриз гилани “зеленкаяр” авач. Налог тагузвай чIехи пайни ихьтин кIвалерин иесияр я. Чилелай гузвай налог кIватIунин план 2021-йисуз 94% ацIурна. Санлай къачурла, алатай йисуз администрациядиз къвезвай хсуси къазанжийрин кьадар 77 % ацIурна.

Рекъемдай аквазвайвал, халкьди налогар тагуниз килигна, администрациядин бюджетдиз гузвай такьатар поселокдин вилик акъвазнавай яшайишдинни экономикадин месэлаяр гьялун патал бес жезвач.

▬ Агьалийрин кIвалериз газ тухунин цIийи программадик экечIнавани?

- Газ тухузвай программадик экечIун патал цIийиз арадал атанвай куьчейра авай чIехи пай кIвалериз, чилериз “зеленкаяр” хьана кIанзава. ЦIийи микрорайонра авай куьчейра са кIвал инал, маса кIвал 60-90 метрдин яргъа аваз хьайитIа, анриз газдин линия тухузвач. Эвела цIийиз арадал атай микрорайонрин агьалийри чпин куьчейриз тухванвай газдин линияр хатасузвилерал, технический нормайрал амал тавуна тухванва. Чна газдин майишатдин пешекардихъ галаз тухвай кIвалахдин нетижада 25 куьчеда газдин линияр технический къайдайрин истемишунрив кьадайвал дегишар хъувуна кIанзава. Им саки 12 км. мензил я. Идан патахъай программадик экечIун патал чна заявка ганва.

▬ Эхиримжи вахтара мукьвал-мукьвал эквер ккахьзава, экверин къуват бес тежез, электроприборрин кIвалах гуьнгуьнай акъатзава.

- Экверин патахъай агьалийрин патай наразивилер ава. Линияр цIийибуралди эвездай вахт фадлай алатнаватIани, трансформаторри са бубат кIвалахзаватIани, шалманар куьгьне хьанватIани, и месэлаяр гьялун гзаф четинзава. Лазим тир идарайриз и месэлайрин патахъай чарар кхьенва. КIвалах гъиле кьада лугьуз, чаз жавабарни хквезва. Алай вахтунда поселокдиз цIийи ругуд трансформатордин игьтияж ава. Гуда, дегишарда лугьузва, амма чидач мус агакьдатIа.

▬ Поселокдин образованидин идарайра тербияламишунин, чирвилер гунин кIвалах гьи гьалда ава?

- Поселокда гимназия, юкьван кьуд ва 9 йисан са школа кардик ква. Образованидин идарайра 2500-далай виниз аялри чирвилер къачузва. Поселокда гьакI искусствойрин, спортдин кьве школади кIвалахзава. Аялрин кьве бахчани ава. Юкьван пешекарар гьазурдай колледжни кардик ква.

Образованидин хиле зегьмет чIугвазвай коллективри авай хъсан адетрал амал ийиз ва цIийибур тваз, акьалтзавай несилдиз гузвай тербиядин (эдебдин, ахлакьдин ватанпересвилин) кIвалах зайифар тавуна, кIвалахда алай аямдин истемишунрив кьадайвал инновациядин къайдаяр ишлемишна, аялрин чирвилерин дережа хкажиз зегьмет чIугвазва.

Ватанпересвилин темадиз талукь яз школайра “Годен к строевой”, “Уроки мужества” мярекатар, гражданвилин тарсар, “Жегьилар терроризмдиз ва наркотикриз акси я” акцияр, спортдай акъажунар тухузва. Цлан газетар акъудзава. Предметрай райондин, республикадин олимпиадайра иштиракзава, гзафбуру кIвенкIвечи чкаяр кьазва, спортдин акъажунра гъалибвилер къазанмишнава.

Вири мярекатри аялар чIуру кIвалахривай къерех ийизва, руьгь мягькемарзава, Ватан кIанарзава.

▬ Инсанрин руьгьдиз къуллугъдай идарайрикай кьве гаф лагьана кIанзавай.

- Инсанрин руьгьдиз къуллугъ ийиз, поселокда “Юждаг”, “НТБ” телевиденидин каналри кIвалахзава, кьве библиотека кардик ква. Искусствойрин школада аялрин кьуьлердай “Кавха”, алатрин-манийрин “АЯ КАМ”, “Штул”, “Рассвет” ва маса ансамблар ава.

Советрин девирда поселокдин чилел совхозди эцигнавай культурадин хъсан кIвал авайди тир. Совхоз чкIайла, культурадин кIваликай спортзал авуна. Чаз гила, анаг капитальнидаказ ремонт авуна, культурадин кIвализ элкъуьр хъийиз кIанзава.

▬ Эхиримжи йисара Белиждин спортсменри международный, Россиядин, чемпионатра кIвенкIвечивилин чкаяр кьазва. Куьне поселокда гьар жуьре турнирар кьиле тухузва. Жегьилриз спортдал машгъул жедай къулай шартIар авани?

- Чна спортдиз еке фикир гузва. Бязи турнирар, акъажунар тухуз, спортсменар ашкъиламишиз, чаз аквадай хьтин куьмек чкадин карчийрини гузва. Дагъустандин тIвар къецепатани квез машгьурзавай Белиждин спортсменрин арада азаддиз кьуршахар кьунай дуьньядин чемпион Вагьид Къазиев, Дагъустандин чемпион Велихан Улуханов, студентрин арада дуьньядин чемпион Муслим Гьабибов, боксдай Россиядин чемпионар тир Э.Селимов, И.Асланов, А.Ярагьмедов, кикбоксингдай Европадин чемпион Тельман Шафиев, Россиядин чемпион Шарафудин Шафиев, каратэдай Россиядин чемпионар тир Марат Эфендиев, Шамил Рамазанов, дзюдодай ва самбодай СКФО-дин чемпион Аскер Сафаралиев, кикбоксингдин “Лайт-контакт” ва “Поинтфайтинг” разделрай Амин Залов, азаддиз кьуршахар кьунай Европадин чемпион Адам Ремиханов, дуьньядин чемпион Шамиль Мамедов ва масабур ава. Абур агалкьунрихъ тухузвайбур тренерар тир В.Сефербегов, А.Агъабалаев, М.Тагьиев, А.Рамазанов, З.Ремиханов, М.Къазиев, В.Къазиев, Ш.Залов я.

Агалкьунар къазанмишзаватIани, спортдал машгъул жедай къулай шартIарин тариф ийиз жедач. Спортшкола аскIа гъвечIи дараматда, кьвед лагьай спортшкола хсуси касдин дараматда ава. Талукь идара тахьуниз килигна, бязи школайра жуьреба-жуьре секцийрай аялриз вердишвилер гузва. Поселокдин кеферпата авай микрорайондин жегьилар СПТУ-дин дараматда спортдал машгъул жезвай. Гила а дарамат колледждиз элкъуьрнава. Адан кьиле авайбуру микрорайондин агьалийриз ана спортдал машгъул жедай ихтияр гузвач.

И мукьвара РД-дин физический культурадин ва спортдин министр Сажид Сажидов поселокдиз атана, физкультурадин идараяр авай гьалдиз килигна. Лагьана кIанда, чIехи поселокда икьван гагьда спортдин са дуьз дарамат тахьунал ам мягьтел хьана. Спорт вилик тухунин рекьяй чна адаз чи фикирар раиж авурла, а месэлаяр гьялиз ада чаз вичин патай вири куьмекар гуда лагьана.

▬ Суьгьбет квез гьихьтин келимайралди акьалтIариз кIанзава?

- Заз уьмуьрдин гьар са хиляй чIехи агалкьунар къазанмишнавай белижвийрин тIварарни кьаз кIанзава. Абурун арада игитарни ава, гьукуматдин къуллугъралал алайбурни, депутатарни, бизнесменарни... СССР-дин Игит Абас Исрафилов, Дагъустандин азадвал патал чан гайи Наврузбег Абдулагьаев, рагьметлу министр Загьир Арухов ва РД-дин Государственный секретардин Управленидин начальник Сейфулагь Исакьов, авиациядин генерал-майор, “Россиядин лайихлу военный летчик” Тагьир Гьажиев, Россиядин писателрин Сюздин член, шаир Гъулангерек Ибрагьимова, РД-дин искусствойрин лайихлу деятель Мамедали Агъабалаев, РД-дин лайихлу артист Гьажи Гьажиев, чIехи къуллугърал хьайи Салигь Эфендиев, КРУ-дин къуллугьчи Энвер Гьажимурадов, карчиярбизнесменар Айдемир Агьмедов, Загьидин ва Раидин Гьабибулаевар ва хейлин масабур.

▬ ЧIехи поселокдихъ, гьелбетда, дердияр, месэлаярни гзаф жеда. Къуй гележегда а месэлаяр вири гьялдай мумкинвилер хьурай квехъ.

Сур чешмейрин гелерай

Замир ЗАКАРИЯЕВ, тарихчи

(Эвел - 9-11, 13-14-нумрайра)

Смугъулрин жуьмя-мискIиндин рагъакIидай патан цла 59х38 сантиметрдин кьадардин, вичел кьуд цIарцIин текст алай къван ава. Кхьинар къванцин къерехрай авунвай кьве цIарцIикай (линия) ибарат рамкадин къене ава, чебни сулс хатIунин кьетIенвилер вилив хвена атIанва. Виликдай и чешмедал араб чIалал авунвай кхьинар куьруьдаказ Т.М.Айтберова таржума авунвай. Газетдиз сифте яз таржумадин тамам вариант гузва:

"1). ЦIийикIа туькIуьр хъувуна и мискIин гьахъвал гвай ва хийирлу инсанри жемятдикай тир Смугъулрин

2). Сурхай-ханни Умма-хан Къубадиз атай йисуз. Абуру анин хуьрерик цIаяр кутуна ва Мискискарин хуьр барбатIна.

3). Цлар Хуьруьгай тир устIарри эцигна Пайгъамбардин (къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз) гьижрадин

4). Агъзурни са вишни кьудкъанни цIерид лагьай йисуз, арифметикадин гьисабунралди - рекъемрин къайдада: 1197".

И текстинин кьилихъ насх хатIунал авунвай са цIар мадни гала.

ТАРЖУМА:

"Гьарфар атIайди - Мугьаммад-Али, мискIиндин устIарар - Муса, Ражаб ва Рамазан".

Кхьинра тарих гьам гьарфаралди, гьамни рекъемралди къейднава. Гьижрадин 1197-йис 1782-йисан 6-декабрдиз гатIунна ва 1783-йисан 25-ноябрдиз акьалтIна. Якъин жезвайвал, Смугъулрин мискIин, эцигайдалай кьулухъ (1735-1736-йисар) 50 йис арадай фейила, цIийикIа туькIуьр хъувунва. Текстина и кIвалахра Смугъулрин жемятдин иштираквал кьетIендиз къейднава. Мадни малум жезвайвал, вири кIвалахар Хуьруьгрин хуьряй тир устIарин гуьзчивилик кваз кьиле фенва. Гаф кватай чкадал лагьана кIанда, Хуьруьгрин устIарар Дагъустандин кьиблепата хъсан пешекарар хьиз машгьур тир, гьавиляй абуруз жуьребажуьре хуьрериз теклифзавай.

МискIин цIийикIа туькIуьр хъувур вахт тарихдин лишанлу вакъиаяр кьиле фейи девирдал ацалтнава. А вакъиайри гьа йисара яшамиш хьайи инсанрин уьмуьрда гел туна, гьавиляй Смугъулрин мискIиндай жагъанвай къванцел кхьинар авур устIарни вичи гьазурай чешмеда абурукай раханва. Къазикъумухай тир Сурхай-хандини аварви Умма-ханди Мискискарин хуьр кукIварайдакай араб ва урус чIаларал кхьенвай маса чешмейрини хабар гузва. И вакъиа 1782-йисан эхирра кьиле фена. Вири чешмейра Мискискар кукIварайбурукай сад яз Сурхай-хандин тIвар кьунва, амма а чIавуз Къазикъумухдин ханлухдиз адан буба Мугьаммад-ханди регьбервал гузвай (вич рекьидалди - 1789-йисалди).

(КьатI ама)

Тарихдин чинрай

Абу Муслим - Дагъустанда

Гьазурайди - Ариф РУСТАМОВ, Ичинрин хуьруьн имам

Мукьвара Исламдин университет акьалтIарнавай, бине Табасаран райондай тир зи чирхчир Абдурагьима зав вичел бубайрилай агакьнавай, араб чIалал кхьенвай гъилин хатIарин ктаб вугана. Ам мус кхьенвайди ятIа тайин туш, гьикI лагьайтIа, тарихдин чешмеда ам арадал гъайи йисариз талукь делилар авач. Амма ктабдин эвел кьиле зи чирхчирдин чIехи буба TIагьира икI кхьенва: *"И ктаб зал зи буба мулла Мугьаммадалай агакьна, Аллагьди рагьмет авурай вичиз".*

Ихтилат физвай чешмеда Лезгистанда IX асирда кьиле фейи вакъиайрикай малуматар ава. Абурукай бязибур за араб чIалай лезги чIалаз элкъуьрна, кIелзавайбурун фикирдиз гъизва.

Тарихдин кIватIалда гьатнавай малуматрай якъин жезвайвал, Исламдин машгьур регьбер Абу Муслима Ширвандани Куфусганда (гьи чка ятIа тайин туш - **авт.**) дявеяр тухвайдалай кьулухъ кьве вацIун арада, Шалбуз дагъдин кIане бине кутуна. Гад атайла, ам гъазаватдиз - РичIа патаз, кьуьд алукьайла, Баб аль-Абвабдиз (Дербентдиз) физвай.

Ада Кала Кура (ихтилат Къаракуьредикай физва) хуьре мискIин эцигна ва ана адан хва Магьтар Санжаб яшамиш жезвай. Гуьгъуьнлай Ахцегьани мискIин эцигна ва ана адан вах яшамиш жезвай. Абу Муслима вичин вах кьейидалай кьулухъ Ахцегьрин мискIинда кучукна. Гуьгъуьнлай РичIа, Макьа хуьрерани мискIинар эцигна ва анра адан имидин хва Гьамза яшамиш жезвай.

Абу Муслим вичин хва СултIан Ибрагьим (адал Бугьан дин лакIаб алай) яшамиш жезвай Ширвандиз, анайни вичин ватандиз хъфена. Дагъустанда адан кьуд хва амукьна: Рамазан, Ибрагьим, Юсуф, Магьтар Санжаб. Эхиримжидаз ирид хва авай ва абур кьве вацIун арада Шалбуз дагъдин кIане авай хуьре яшамиш жезвай. Абу Муслиман тухумдай тир Сейгъуддина - Миграгъа, Юсуфа - Къурваза (гьи чка ятIа тайин туш - **авт.**), Насруддина - Хине, Жамала - Къуба вилаятда, Гьамзади - РичIа ва Алиди Макьа бине кутуна.

Юсуфаз кьуд хва авай. Абурукай сад – мулла Агъажан - Штулрин, Абдулвагьи - Къурва (гьи чка ятIа тайин туш - **авт.**), Шабан - Хушнада (Хучни), Халбар Ханави (гьи чка ятIа тайин туш) хуьрера яшамиш хьана.

Ихтилат физвай ктабда Абу Муслиман тухумдин векилар яшамиш хьайи мад са шумуд хуьруьн тIварар кьунва. Абурун арада Вакан, Учукь, Муругъ, Пичикьал, АчIа, Хтун, Табгъу, Анугъ, Алаки ва маса хуьрерин тIварар ава.

Ктабда гьакIни къейднавайвал, Абу Муслим Дамаскдай Ширвандизни Дагъустандиз Пайгъамбардин *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* гьижрадин 300-йисуз атана.

Винидихъ гъанвай делилрай якъин жезвайвал, Абу Муслима сифте мискIин - Кала Кура (Къаракуьре) хуьре, ахпа - Ахцегьа, гуьгъуьнлай РичIани Макьа эцигна.

Агьмед МАГЬМУДОВ

Арифдардин тIварунихъ

Алай вахтунда лезги халкьдихъ жемиятдин тешкилатар, мергьяматлу фондар, коммерциядинбур тушир идараяр, автономияр… тIимил авач. Лагьана кIанда, абур, Дагъустанда хьиз, Урусатдин жуьреба-жуьре регионрани, гьатта къецепатан уьлквейрани кардик ква. Жемятдин арада гегьеншдиз машгьур хьанвайбурун арада, мисал яз, "ЛЕКИ", "Умуд", "Национальное Возрождение", "Иман" фондар, Кьиблепатан Дагъустандин жегьилрин Союз ва масабур ава. И тешкилатрин арада Москвада авай лезгийрин милли медениятдин федеральный автономияди (ФЛНКА) кьетIен чка кьазва. Гьар са тешкилатди чи халкьдин чIал, меденият, тарих хуьник, вилик тухуник вичин пай кутазва. Мукьвара Дагъустанда лезги халкьдин векилри мад са тешкилат арадал гъанва: "Автономная некоммерческая организация Культурно-просветительский центр имени Гасана Алкадари" (АНО КПЦ им.Г.Алкадари).

КIелзавайда суал гун мумкин я: и тешкилатрикай халкьдиз хийир авани? Гьелбетда, ава. Мисал яз, винидихъ тIварар кьурбурукай "ЛЕКИ" фондуни гьар йисуз лезги районра кесиб хизанрай тир, сифте яз мектебдиз физвай аялриз савкьатар гузва, Къурбанд сувариз як пайзава, "Лезги газетдихъ" галаз санал гьар йисуз лезги чIалай олимпиада тухузва; РД-дин Халкьдин Собранидин депутат Имам Яралиеван къаюмвилик квай "Умуд", Сулейман Керимован уьмуьрдин юлдаш Фируза Керимовадин "Иман" фондарини халкьдин арада мергьяматлувилин мярекатар пара тухузва. ФЛНКА-дин президент Ариф Керимован хва Токай Керимован "Национальное Возрождение" фондуни милли меденият, хайи чIал хуьнин жигьетдай кьиле тухузвай кIвалах къейд ийиз жеда. И фондуни "Лезги газетдин" редакциядин дегьлиз цIийикIа туькIуьр хъувуниз саки 1 миллион манат пулдин такьатар чара авуна.

ЧIехи арифдар Алкьвадар Гьасанан тIварунихъ галай медениятдинни марифатдин центр арадал гъанвайбурун жергейра Махачкъалада имам аш-Шафиидин мискIин эцигун гъиле кьур жавабдар ксар - чи ватанэгьлияр ава. Абурухъ мискIиндихъ галаз санал адан патав лезги халкьдин медениятдин центр эцигдай фикирни авай. И фикирдиз къуват гузвайбурукай сад алим, физикадинни математикадин илимрин кандидат, винидихъ тIвар кьур мискIиндин имамвал авур рагьметлу Тажидин Къазибегов тир. Центрадин учредителрин арада республикадин жемиятдин машгьур деятель Шихсефи Сефиханов, архитектор Андрей Агъабалаев, сейли журналист Руслан Къурбанован дах Вячеслав Къурбанов, "Лезги газетдин" кьилин редактор Мегьамед Ибрагьимов, машгьур спортсмен Жабар Аскеров, карчи Жамалдин Тажибов, юрист Ислам Гьажиев ава. Центрадин директордин везифаяр Мегьамед Ибрагьимовал ихтибарнава. Къейд ийин хьи, тешкилат РФ-дин юстициядин министерстводин РД-да авай Управленида государстводин регистрация авунва.

Лагьана кIанда, цIийиз арадал гъанвай центрадин дарамат республикадин меркезда - Махачкъалада кардик кутадай фикирар ава. Адан асул везифа лезги халкьдин меденият, милли ирс, адетар, тарих хуьникай, жемятдин арада марифатдин жигьетдай кIвалах тухуникай ибарат я. ЦIийи тешкилат чIехи арифдар Алкьвадар Гьасанан тIварунихъ ягъун дуьшуьшдин кар туш. Адан тIвар тарихда зурба алим, марифатдин рекьяй гзаф кIвалахар кьиле тухвай пешекар, тарихчи яз гьатнава.

Центрадин кIвалахдикай рахадайла, анин председатель Мегьамед Ибрагьимова къейдна:

- Алкьвадар Гьасанан тIварунихъ галай центр, "Лезги газет" хьиз, гележегда чи халкьдин милли макандиз элкъведайдак за еке умудар кутазва. Центрадин офис алай вахтунда Махачкъалада, РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай-хъвадай суьрсетдин министерстводин дараматдин кьулухъ, имам аш-Шафиидин тIварунихъ галай мискIиндин патав гва. Чахъ гьакIни меркезда центр патал чIехи дарамат эцигдай фикир ава. Шукур Аллагьдиз, и кардик къуьн кутаз, чпелай алакьдай куьмекар гуз гьазур жумарт ватанэгьлиярни ава чахъ. Ана чи халкьдин тарихдиз талукь музей, ктабхана, конференцияр тухудай зал, лезги, араб, ингилис чIалар чирдай курсар, спортдин зал… кардик кутадай ниятар ава. Центради тарих, чIал, эдебият ахтармишуниз кьетIен фикир гуда, и кардал пешекарар желбда, абуруз илимдин кIвалахар чапдай акъудиз куьмекда, лезгияр яшамиш жезвай районра, шегьерра конкурсар, олимпиадаяр, мергьяматлу серенжемар тешкилда, алакьунар авай жегьилар винел акъудда…

Зи фикирдалди, центрадин кIвалахдин кар алай хилерикай сад чи халкьдин маса тешкилатрихъ галаз сих алакъаяр хуьн я. Чахъ гьялна кIанзавай месэлаяр садни кьвед авач. И кар виридаз малум я. Тек тар тама тахьуй, - лугьузва бубайрин мисалда. Халкьдин месэлаяр гьялунин рекьени тек хьунни са шумуд санал хьун сад туш. Саналди, умуми къуватралди гзаф крар кьилиз акъудиз жеда.

Центр цIийиз арадал гъанвай тешкилат я. Чна исятда сифте камар къачузва. Эгер газет кIелзавайбурун арада хъсан меслятар гудайбур аватIа, чун кьабулиз гьазур я. Идалайни гъейри, центрадиз куьмекар гуз кIанзавай гьар са ватанэгьлидивай чи дестедик экечIиз жеда, гьикI лагьайтIа, и макан тайин тир кьилдин ксаринди ваъ, вири халкьдинди я. Алай вахтунда чна интернетда цетрадин кьилдин сайт, социальный сетра официальный аккаунтар тешкилзава, юридический рекьяй бязи месэлаяр гьялзава. Сад-кьве вацралди чаз цIийи тешкилатдин сифтегьан бегьерарни аквада. ИншаАллагь!

Малум хьайивал, мукьвара Махачкъалада Алкьвадар Гьасанан тIварунихъ галай центр ачухуниз талукьарнавай мярекат кьиле фида. Ана республикадин жемиятдинни сиясатдин векилри, яшайишдин жуьреба-жуьре хилера зегьмет чIугвазвай чи ватанэгьлийри иштиракда.

Чна чи нубатда цIийи центрадихъ агалкьунар хьун алхишзава. Сифте кьиляй четин хьайитIани, адет яз, кьацIа гьатайла, регьят жеда. Къачузвай камар мягькембур хьурай! Хайи чIалан, милли медениятдин къуллугъда акъваззавай нубатдин тешкилат хьун анжах хушдиз кьабулиз, тебрикиз жедай кар я!

Фендигар, инсансуз, хаталу рехъ

Ш.ШИХМУРАДОВ

ФАШИСТРИН, нацистрин, бандеровчийрин вагьшивилерикай, абуруз кискис гуз, архавалзавайбурукай ван хьайила, тIуб сара кьуна амукьзава.

Дуьньяда, гьакI саки 70 йисуз СССР-дик квaз хьайи Украинада кьиле физвай вакъиайри къалурзавайвал, чун садрани зайиф, ажуз хьана виже къвезвач. Уяхвал, мягькемвал, мукъаятвал, уьлкве оборона авунин бажарагъвал чаз гьамиша, вилин нине хьиз, герек я. Советрин Союз, Варшавадин договор чукIуруникди чун вири рекьерай лап зайиф, душманар хшка хьана. Нетижада фашизмдини, нацизмдини, расизмдини кьил хкажна, чи уьлкведин, чи халкьдин душманрин иштагьар къати хьана. Фашизмдин, адаз къуват - такьат гузвай империалист ампайрин асул суфат къалурун патал са тIимил тарихдиз сиягьат хъийин.

Тарихдин ктабра къейднавайвал, tascio итальян чIалан гаф я, яни десте, галгам, тешкилат, умуми кризисдин вахтунда капитализмдин уьлквейра арадал атай акьалтIай чIуру, вагьши, буржуазиядин итижар хуьзвай рехъ (течение). 1919-йисуз Италияда революционный гьерекат садлагьана хкаж хьайи девирда инкъилабчи рабочийрихъ галаз женг чIугун патал виликан фронтовикрикайни чIуру элементрикай махсус дестеяр (фашиди комбатименто) фашистрин партиядин бине тешкилнай. 1922-йисан октябрдиз Италиядин пачагьди разивал гуналди ва девлетлу капиталистрин истемишуналди революционный гьерекат пуьрчуькьарун патал кьиле Б.Муссолини авай фашистри гьукум чпин гъиле кьуна. Гьахьтин тешкилатар гьа 20-йисара Германиядани арадал атана. Анин фашизмди гьа сифтедилай маса миллетар, иллаки славянарни чувудар, такIанвилин, арада душманвал твадай пис миллетчивилин, расизмдин, футфачивилин теория пропаганда ийиз хьана. Гьа ихьтин ерияр, лишанар 1923-1930-йисара - Испанияда, 1926-1939-йисара Польшада, Дуьньядин 2-дяведин йисара Японияда ва са жерге маса уьлквейрани, гьукум чпин гъиле кьуна, агъавалзавай режимризни хас тир. О.Мослиди Британиядин фашистрин союз тешкилнай. Ам анжах Германиядихъ галаз дяве башламиш хьайила, къадагъа авунай. Бязи чешмейра къейднавайвал, виридалайни винизди тир "арийская раса" лугьудайди сифте майдандиз акъудайди британви Хьюстан Чемберлен тир лугьуда. Англичанри чебни "арийская раса" яз гьисабзавай кьван. 1937-1940-йисара Британиядин премьер-министр хьайи Невилл Чемберленни фашистрин рекьел, терефдал алай. Гитлеран чапхунчи геллегьар финансламишунин, яракьламишунин, РагъэкъечIдай патахъ, СССР-дихъ ракъурунин карда Н.Чемберлена, адан гуьгъуьналлаз Черчиллани еке роль къугъвана.

НАЦИЗМДИЗ майилвалзавайбур Польшадани тIимил авачир. Абурун мурад "Балтикадилай ЧIулав гьуьлел кьван Речь Посполитая" лугьудайди арадал хкун, и майданра, чувудар тергна, амай халкьар чпин лукIвилик кутун тир. И чIулав ниятар Польшадин кьиле авай дестейрин рикIе гилани ама, гьавиляй абуруни, датIана Россиядиз акси яз, къени чпин пехъивал къалурзава, Украинадин нацистриз куьмекзава.

Лянет хьайи "арийвияр" гаф (термин) арадал атуникай рахайтIа, ам къадим Индиядин "арья" гафунин манадихъ галаз алакъалу ийизва, яни "асуллу, акьалтIай чIехи, михьи" (благородный). Немсерин фашистрин литературада адакай "пайдах" авуна, чеб "арийвияр", "высшая раса" я лугьуз, инсаниятдин душманри фашистрин "райхдин" вири агьалийривай чеб арийвийрикай туьретмиш хьанвайди субутун истемишиз хьанай, тахьайтIа, "тамамсузбур", "бегьем къиметдик квачирбур" (неполноценные) яз гьисабзавай, арийвияр туширбур (чувудар, славянар ва мсб.) инсафсузвилелди хурук кутазвай, абурун геле къекъвезвай. ИкI, абуру са тахсирни квачир миллионралди инсанар къирмишна.

Гьукум датIана чпин гъиле хьун, агъавал гьамиша чпи авун, колониячивилин сиясат къанунламишун, вири дуьньяда кесиб къатар истисмарун законламишун патал капиталистри, фашизмдилай, расизмдилай, бандитизмдилай, терроризмдилай... гъейри, садсадалай фейи пис, чIуру, дуьзгуьн инсанрин зегьле ракъурдай "теорияр" тIимил туькIуьрнач. Абурукайни сад "евгеника" я (грек чIала ev - хъсан, sevos жинс (род), яни "инсандин, инсаниятдин жинс хъсанарун". И теориядал асаслу яз, тестикьарзавай хьи, гуя агъавалзавай классар зегьметчи массайрилай гьам акьулдин, гьам физический рекьерай несилрилай несилралди вине ава. Реакционный буржуазный "алимри" евгеникадин положенияр капитализмдин къурулушда агьалийрин барабарсузвилин асул себебар далдаламишун (маскироватун) патал майдандиз акъудна. Абур зулумдик, истисмарвилик квай классар алакьариз алахъзавай хьи, гуя яшайишдин шартIар хъсанарун патал чIугвазвай са жуьрединни женгини абурун гьал хъсанардач, гуя абурун генофонд, кьисмет гьахьтинди я. Евгенистри генани тестикьарзавай хьи, бажарагълувал, зигьинлувал, зиреквал гуя анжах "хъсан ивидин" инсанриз хас я, уьмуьрдин, яшайишдин шартIар, тербия хъсанаруни личность виликди финиз гуя таъсирзавач. XVIII лагьай асирдин эхирра Мальтусани зегьметчи инсанрикай кьиникьар гзаф хьун чарасуз кар, "тIебиатдин къанун" яз гьисабзавай. "Инсанрин жинсер хъсанарунин" теориядикай далда кьуналди, империалистар азадвал, дуьзвал патал женг чIугвазвай халкьарин аксина чпи ийизвай алчах, мурдар тахсиркарвилер далдаламишиз алахъзава.

ВИРИ инсаниятдиз душманвалзавай ихьтин бязи чIулав теорияр рикIел хкуналди, заз вуч къейд ийиз кIанзава? Дуьньяда, кьилди къачуртIа, Украинада ва масанрани кьиле фейи ва физвай вакъиайри къалурзава хьи, фашизм, расизм, евгеника, бандитизм, нацизм... терг хьанвач, санизни квахьнавач. Кьиле США, англосаксар авай фендигар дестеди, вири дуьньяда анжах чпи агъавал авунин, вири чпин пацук кутунин чIулав мурадар аваз, нацизмдиз цIийи къуватар хганва. Дуьньядин гзаф халкьар "кьвед лагьай сортунинбур" яз гьисабиз, абурун къенепатан крарик векъидаказ къаришмиш жезва, гьатта кьиле авай регьберарни (Саддам Хусейн, Муаммар Каддафи, Слободан Милошевич...) квaз рекьизва, аслу тушир сиясат тухузвай гзаф уьлквейриз (Иран, Сирия, Венесуэла, Сербия...) сас регъвезва, международный террористрин, экстремистрин ягьсуз геллегьар чпин чIулав ниятар кьилиз акъудун патал ишлемишзава.

США-дин кьиле авай чIулав къуватрин ниятрик, Советрин Союз хьиз, Россиядинни Белоруссиядин Союзный государствони, ЕЭС-ни, ОДКБ-ни чукIурун, виликан союзный республикаяр сад, интеграция тежедайвал авун, Азияда Россиядиз, Китайдиз, Афгъанистандиз, Пакистандиз, гьакI Мукьвал тир РагъэкъечIдай патаз акси сиясат тухун ква. И мурадар патал акъуд тийизвай жуьредин кьуьруьк, таб авач. Таб, алдатмишун иллаки США-дини Англияди чпин государствойрин сиясатдин вини дережадиз акъуднава. Урусатдин кьилиз атай Ельцин хьтинбур ксана, уяхвал квадаруникди патав гвай Украинадиз гьасятда Америка гьахьна. Къейдзавайвал, ана гьазурвилер гьа 91-йисарилай аквазвай. Бандерадин, Шухевичан кьилиз яд чимнайтIани, Украинадин националистриз эсер хьанач хьи, хьанач, абуру мад кьил хкажна. СССР чукIурайла, чпин шемер гвай маршар, парадар тухуз эгечIна. 2014-йисан ивияр экъичай вакъиайрилай кьулухъ "Правый сектор" (Россияда къадагъа авунвай террориствилин тешкилат), "Айдар" (Россияда къадагъа авунвай экстремиствилин кIватIал), "Азов" (Россияда къадагъа авунвай экстремиствилин кIватIал) хьтин пехъи тешкилатри, ачухдаказ къурхуяр гуз, Донбассдин агьалийрихъ галаз дяве тухуз эгечIна. США-ди, РагъакIидай патан са жерге уьлквейри абур туьтуьхдихъ кьван яракьламишна, ислягь гзаф агьалияр телефна.

ИНАЛ Хрущеван чIуру гьерекатар, къастарни рикIел хкун тавуна жедач. Ватандин ЧIехи дяве куьтягь хьайила, бандеровчияр - "тамун стхаяр" тамара чуьнуьх хьана, саки 50-йисаралди абуру советрин агьалияр, милицаяр, партработникар ягъиз рекьизвай. Халкьдин пехъи душманар тирди чизвайтIани, гзаф миллетчийрив гьукум регьимлувилелди эгечIна: абур тергнач, дустагъра туна, махсус лагерриз акъудна. Гьукум вичин гъиле кьур Хрущева лагьайтIа, менефис малумарна, нацистар азад хъувуна. Абур гьукумдин къурулушриз гьахьна. И.Сталиназ, уьлкведиз, халкьдиз акси угъраш сиясат тухузвай вичин терефдаррин кьадар гзафарун патал ада Украинадиз Крымни багьиш хъувуна. Къейдзавайвал, винидихъ тIварар кьур ва маса бандаяр Украинадин нацистрин, фашистрин пуд лагьай несил я. Абуруз США-дин "устадри" - инструкторри чирнавайди, чирзавайди анжах чукIурун, ягъун-кьиникь ягьсузвал, инсафсузвал, ивияр экъичун я. Украинадин кьилиз атай-атайбуруни акI фикирзава хьи, РагъакIидай патан "дустари" чеб гурарин кIаниз ахъайна, виликай кумукьай тарелкайриз, къапариз мез гудай ихтияр ганва лугьуз, чпикайни "виниз тир сортунинбур", "хъсан жинсининбур", агъаяр хьайиди хьиз. США-диз, англосаксриз чеб, ялтахар, Россия зайифарунин, пайи-паяр авунин, адан девлетлу ресурсар тарашунин чIулав ниятар кьилиз акъудун патал тупунин луьледа твадай якIун тикеяр яз герекзавайди, ишлемишзавайди аннамишзавач. Вилерал хуш, рагъул перде акьалтнава!

Инал чIехи арифдар СтIал Сулейманан камаллу цIарар, насигьатар рикIел къвезва:

Гьар гьи касди ийид зулум,
Эхир вичяй акъатда гум.
Зи акьулдалд, фитнедин тум
Жуван сала цун хъсан туш.

Вун кьацIалай куьз алатда?
Эхир вуна хажалатда.
Чир хьухь, факъир, вун аватда,
Масадаз фур атIун хъсан туш.

Ахмакьвилик квай азарар
Чир тахьун я хийир-зарар.
Эвел михьи тир пIузарар
Эхирдай кьацIун хъсан туш.

Украинада кIватIнавай кьван ярякь, акунвай кьван гьазурвилер, мягькемарнавай кьван чкаяр, биолабораторияр лугьузвайбур акурла, тажуб хьана амукьзава. Яракьарни вири США-динбур, Германиядинбур, Польшадинбур ва гьакI маса уьлквейринбур я. Са къатда генани ракъурзава. Ида къалурзава хьи, чи баркаллу аскерри - викIегь рухвайри, санлай Россияди гьакъикъатда вири дуьньядин акьалтIай пис, чIулав къуватрихъ галаз женг чIугвазва. Гьахъвал, дуьзвал, аслу туширвал, инсан инсан яз, чун чун яз амукьун патал, экуь гележег патал. И женгина чун гьикьван сад, тупламиш хьайитIа, гьакьван мягькем, къуватлуни я. "Вад лагьай колонна" лугьудайди, къенепатан душманар гзаф халалу я, абурун вилик падни махсус къуллугъри кIевелай кьуна кIанда.

ЧIехи урус халкьдикай писатель Ф.Достоевскийди (1821-1881) икI кхьенай: "*Высшая и самая резкая характеристическая черта нашего народа - это чувство справедливости и жажда ее".* ГьакI хьайила, гьикьван четинвилер акьалтайтIани, Ватандин ЧIехи дяведин йисарани лугьуз хьайивал, "чи кар гьахълуди я - чун гьалибни жеда!" Эхь, гьахъ патал женгиниз кьегьалар экъечIда.

Кьегьалдин гьуьрметдай

Масуб МАГЬМУДОВ

СтIал Сулейманан райондин ЦIийихуьруьн школада Украинада кьиле тухузвай махсус серенжемда телеф хьайи лейтенант Бабаев Алаудин Шагьабудиновичаз талукьарнавай митинг кьиле фена. Ам райондин образованидин управленидин методист Маина Аликберовади ачухна.

И цIарарин авторди кIватI хьанвайбуруз Украинада кьил хкажай, гьукум чпин гъиле кьур фашистар, нацистар терг авун патал тухузвай махсус серенжемдин манадикай, кьетIенвилерикай лагьана. США-дин ва РагъакIидай патан уьлквейрин гъуьнтIуьник акатнавай Украинадин кьилевайбуру чпин халкь маса гунал бес тахьана, урус халкьдиз, вири Россиядиз душманвал ийизва. Йисаралди Донбассдин агьалияр къирмишдай сиясатдиз къуват гана. Ибур эхиз жедай крар тушир. Гьавиляй Россияди фашистриз элкъвенвай миллетчияр, неонацистар терг ийидай серенжемдик кьил кутуна. Ана чи халкьдин рухвайрини кьегьалвилелди иштиракзава.

А.Бабаеван классдин руководитель хьайи Индира Шидиевади лагьана: "Алаудин пара къени хесетрин аял тир. Спортдал рикI алай ам азаддиз кьуршахар кьадай секциядиз физвай. Вичихъ галаз кIелзавайбуруз ада общественный крарани чешне къалурзавай. Россиядин Армиядин халис офицер хьунин къаст рикIе авай Алаудина Рязань шегьердин гьавадинни десантрин кьушунрин институт куьтягьна. Ана исятда адан стха Сагидани кIелзава. Ахьтин кьегьал рухваяр тербияламишай диде-бубадиз баркалла!"

- Алаудин Бабаева Ватандин вилик вичин буржи намуслувилелди кьилиз акъудна, зайифвилиз рехъ ганач, - лагьана райондин ветеранрин советдин председатель Ислеман Ризаева. - КIани руш аваз, гьайиф хьи, ам мехъерар ийизни агакьнач. Ихьтин кьегьалар чи жегьилриз гьар са карда чешне хьана кIанда.

Митингдилай гуьгъуьниз Ватандин ЧIехи дяведа гъалибвал къазанмишна 77 йис тамам хьуниз бахшнавай Вирироссиядин "Гъалибвал" тIвар алай военно-спортивный ватанпересвилин къугъунрин сергьятра аваз райондин школайрин арада акъажунар кьиле фена. Абур ЦIийихуьруьн юкьван школадин муаллим, запасда авай капитан Фейрудин Гьажимусаева ачухна. Акъажунар кьиле тухуз адаз запасда авай офицерри - Халилбег Халилбегова, Расул Бабаева, Агьмед Шихбабаева куьмек гана. Акъажунра гадайри ва рушари иштиракна.

Пуд паюникай (строевая подготовка, автоматар чукIурна кIватI хъувун, винтовкадай лишанар ягъун ва эстафета) ибарат тир акъажунрин нетижада 1-чка ЦIийихуьруьн юкьван школадин, 2-чка Кьулан СтIалрин ва 3-чкани Вини СтIалрин юкьван школадин командайри кьуна.

Йисан нетижаяр кьуна

Жасмина САИДОВА

“Ростелеком” ПАО-дин Дагъустандин филиалда идарадин директор Руслан Ярагьмедов республикадин СМИ-рин векилрихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Мярекат алатай йисан кІвалахдин нетижаяр кьуниз талукьарнавайди тир. Гуьруьшда Дагъустандин рекъемрин рекьяй виликди финин министр Юрий Гьамзатова иштиракна.

Йисан нетижайри шагьидвалзавайвал, республикада рекъемрин рекьяй еримлу хьунин кІвалах активнидаказ кьиле физва. И кардик гьерекат кутурди, гьелбетда, яргъал мензилда аваз кІвалахунин къайда ишлемишунал гъайи тІугъвалдин вахт хьана. Чна, кІваляй къецел экъечІ тийиз,тарсар кІелзавай, шейэр маса къачузвай, машгъуларзавай.

Малум хьайивал, 2021-йисуз Ростелекомдин къуллугърикай республикадин 37 агъзур абонентди менфят къачуна.

“Алакъадин 15 гьалкъа алай аямдин истемишунриз жаваб гудайвал туькІуьруни - куьгьне хьанвай тадаракар дегишарунри ва, интернетдин, телевиденидин, телефониядин къуллугъар ерилудаказ ишлемишиз жедайвал, алакъадин каналар геньеншаруни, карантиндин вахтунин сергьятвилерин шартІара сетдал гзаф гуж ацалтуникай кьил къакъудиз алакьна. Ростелекомдин къуллугърик экечІуниз талукь яз агьалийрилай атай арзайрин кьадарни алатай йисуз гзаф хьанва”, - малумарна Р.Ярагьмедова. Ада хабар гайивал, идаради яшайишдин рекьяй важиблу ругуд проект уьмуьрдиз кечирмишнава. ИкІ, шегьерринни хуьрерин арада рекъемрин къурулушдиз талукь тафават арадай акъудунин программадин сад лагьай пай куьтягьнава. Дагъустандин 40 районда авай 309 хуьр Wi-Fi технологиядин куьмекдалди пулсуз социальный интернетдин сетдик кутунва. И кар патал 2600 километрдин мензилдиз оптоволоконный алакъадин линияр чІугунва. Абурук райцентрайра ва мукьварив гвай хуьрера авай важиблу объектар - мектебар, фельдшервилиннии акушервилин пунктар, библиотекаяр галкІуриз жеда.

Кьакьан дагъда авай чкаяр патал им, къейд ийин, важиблу агалкьун я. Мисал яз, Рутул районда интернетдик 15 хуьр кутунва. ЦІахур дередин Мухах, Женых, Аттал, Курдул хуьрер виридалайни яргъа авайбур я. ХъуьтІуьн вахтунда абур живедин маргъалри, селлери, къванер авахьуни “чІехи дуьньядикай” атІузва. Алакъа авачиз амукьай инсанар акьалтІай четин шартІара гьатзава. Гила лагьайтІа, интернетдикай менфят къачуз жеда. Бязи чкайра интернет-алакъа спутникдин куьмекдалди таъминарзава. Интернетдин алакъа пулсузди хьунни иллаки важиблу я. Дагъвийрин гьар са кепек кьетІен гьисабда ава. “УЦН” программадин 2-пай уьмуьрдиз кечирмишунихъ галаз сад хьиз амай хуьрерни алай аямдин алакъадик кутада.

Карчийрин ва административный къурулушрин арада еке машгьурвал виртуальный АТС телефониядихъ ава. Са йисан вахтунда республикада адаз ийизвай итиж 58 процентдин хкаж хьанва. Алатай йисан вахтунда и къуллугъ 241 абонентди, гьа жергедай яз гъвечІи, юкьван ва чІехи бизнесдин векилри, идарайри кутунва.

Филиалдин пресс-секретарь Лейла Султановади къейд авурвал, республикадин хуьрерин администрацийрин арада рекъемрин технологийрин бинедаллаз уькІуьрнавай алай аямдин алакъадикай сифтени-сифте менфят къачурди Ахцегь районда авай, Азербайжандихъ галаз сергьятдал алай гъвечІи Фиярин хуьруьн администрация хьана.

Малум хьайивал, шегьерра “Акьуллу видеоахтармишунин”, “Акьуллу домофон”, “Акьуллу шлагбаум” къуллугъриз ийизвай итиж къвердавай артух жезва. Яшайишдин комплексрикай сада электроэнергиядин 48 “Акьуллу счетчик” эцигнава.

Проектар здравоохраненидин, государстводин къуллугърай гьакъи гунин ва минюстдин хилерани уьмуьрдиз кечирмишнава. И кІвалах РД-дин рекъемрин рекьяй виликди финин министерстводихъ галаз санал тамамарна.

Юрий Гьамзатова интернетдик ЕСППД-дин (делилар агакьарунин сад тир сеть) системадай кутун патал туькІуьрнавай цІийи проектрикай лагьана.

Мектебра кІелзавай аялрив ахтармишнавай, ерилу контент агакьун, абуру чпин медиасавадлувал артухарун лазим я. “Ростелекомди” ва министерстводи и фикирар, гьа жергедай яз гъвечІи хуьрера, санал кІвалахуналди кьилиз акъудда. Чахъ бажарагълу, чирвилер къачунихъ ялзавай ва чпикай гележегда виниз тир еридин пешекарар хьуникай хияларзавай жегьилар гзаф ава. Интернетдикай абуруз еке куьмек жеда.

Кьезилвилер авайбуруз куьмекда

Дагъустандин газламишунин программада иштиракзавай, гьа са вахтунда кьезилвилер авай агьалийриз - ветеранриз, инвалидриз, гзаф аялар авай хизанриз, текдиз яшамиш жезвай пенсионерриз газдин тадаракар маса къачунин ва чилин участокдин къенепатан сетар туькІуьрунин карда финансрин куьмек гуда.

КІвалин къенепатан газдин тадаракар маса къачунихъ ва чилин участокдин къенепатан сетар туькІуьрунихъ галаз алакъалу харжияр эвез хъувун патал регионда яшамиш жезвай кьилди къачур категорийрин агьалийриз санлай гудай пулдин такьатрин гьакъиндай къарардал 6-апрелдиз къул чІугуна.

2021-йисан 21-апрелдилай кьулухъ икьрарар кутІунай ва газдик кутунвай кІвалерин иесийривай гила эвездин пул къачуз жеда. Республикадин бюджетда и макьсад патал тахминан 100 миллион манат фикирда кьунва. Талукь яз, куьмекдин пул кьезилвилер авай 1 агъзурдалай гзаф агьалийрив агакьун лазим я.

Санлай гудай пулдин куьмек тек са яшайишдин кІвализ авунвай ва 90 агъзур манатдилай гзаф тушир гьакъикъи харжийрай эвез яз гуда.

РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимова къейд авурвал, вичикай лагьанвай серенжемдикай республикадин агьалияр патал са кьадардин куьмек жеда ва ада газламишунин кІвалах тамамдаказ кьилиз акъудунин кардик йигинвал кутада. “Чахъ хуьрер тамамдаказ газламишунин план ава. Асул кІвалахар 2022-йисан эхирдалди акьалтІарун лазим я. КІвалахда гьалтзавай четинвал ам я хьи, са кьадар участокар ва я юзан тийидай эменнидин объектар законди истемишзавайвал гьисабдиз къачунвач. Гьаниз килигна, чна агьалийриз, программадин шартІаралди абурун участокрив газ агакьардайвал, ихьтин объектар законлудаказ регистрация авуниз, абуруз талукь документар къачуниз эвер гузва”, - лагьана ада.

РД-дин Росреестрдин Управлениди газламишунин кІвалах тамамдиз кьилиз акъудунин гьакъиндай арзаяр ганвай агьалияр патал чилин ва адал алай юзан тийидай эменнидин хсусиятчивилин ихтиярар тестикьарунин асант къайда туькІуьрнава.

И къуллугъ МФЦ-дин, госкъуллугърин сайтдин куьмекдалди ва я яшамиш жезвай чкадин агьалияр яшайишдин рекьяй хуьдай управленидиз атуналди тамамариз жеда. Эвездин пул газламишзавай кІвалихъ шумуд иеси аватІа, гьадалай аслу тушиз, тек са сеферда гуда.

Арза гудайла, агакьарна кІанда: кас вуж ятІа ачухарзавай документдин копия, и кас кьезилвилер авай агьалийрикай тирди тестикьарзавай документдин копия, кІвалин къенепата ишлемишдай газдин тадаракар маса къачунвайди тестикьарзавай документ ва мсб.

Къейд ийин, Дагъустанда социальный газламишуниз талукь яз къенин йикъалди 2017 арза ганва. Программадин сергьятра аваз 1100-далай гзаф кІвалер газдин сетрихъ галкІурнава.

Михьи ва ужуз суьрсет гъида

РД-дин хуьруьн майишатдин ва недай суьрсетдин министерстводи Махачкъаладин администрациядин ва РД-дин промышленностдинни алишверишдин министерстводин куьмекдалди 23-24-апрелдин йикъара республикадин хуьруьн майишатдин нубатдин мекера кьиле тухуда. Идакай идарадин информациядин къуллугъди хабар гузва.

Мекерадин дезгеяр, идалай вилик хьиз, Махачкъаладин Пушкинан тІварунихъ галай куьчеда (Ярагъ Мегьамедан тІварунихъ галай куьчедилай Леваневскийдин куьчедив агакьдалди) ачухда. Ина муьштерийривай республикадин хуьруьн майишатдин зегьметчийри гьасилнавай, жуьреба-жуьре районрай гьанвай михьи суьрсет базардинбурулай ужуз къиметрай маса къачуз жеда.

Идалайни гъейри, пресс-къуллугъди къейд авурвал, Дагъустандин Кьил Сергей Меликован тапшуругъдалди хуьруьн майишатдин мекерияр республикада мукьвал-мукьвал ва вахт-вахтунда тешкилда.

Дуьз яш тайинарда

Вирироссиядин “Тарар - чан алай тІебиатдин памятникар” программадин сергьятра аваз, European Tree Worker (тарарихъ гелкъуьнал машгъул, са кьадар йисарин тежриба авай пешекаррихъ галаз кІвалахзавай международный программа) системадин сертификатар гвай Москвадай тир пешекарри Дагъустандин мулкунал, кьилди къачуртІа, Дербентдин жуьмя-мискІиндин ва Самурдин тамун мулкунал экъечІзавай чинарар (платанар) ахтармина.

Даглесхоздин пресс-къуллугъди хабар гузвайвал, пешекарри “Россиядин гзаф яшар хьанвай тарарин милли реестрдик” акатзавай Дербентдин чинардин сагъламвилин гьал хъсанарунихъ элкъуьрнавай серенжемар кьабулна.

ГьакІни хатасузвилин жигьетдай мад 5 чинар авай гьал ахтармишна. Самурдин тама авай чинардин яш ахтармишунин серенжемарни кьабулна. Къейдзавайвал, дуьм-дуьз делилар ахтармишунрилай кьулухъ са варз алатайла чириз жеда.

“Арадал атанвай нетижайри тарариз лазим сагъламардай серенжемрин комплексни туькІуьрдай мумкинвал гуда”, - баян гана тарарихъ гелкъведай пешекаррин Союздин президент Сергей Пальчикова.

Даглесхоздин руководитель Вагьаб Абдулгьамидован гафаралди, яш тайинаруни Самурдин тамун чинар “Россиядин гзаф яшар хьанвай тарарин милли реестрдик” кутадай мумкинвал гуда.

Къейд ийин, бязи ахтармишунардайбуру гьисабзавайвал, Самурдин тамун платандин яш 800 йисалай артух я. Ам Дагъустандин виридалайни яшлу тар яз гьисабзава. Тарцин тан элкъвена кьун патал 15-19 кас лазим жезва.

Адет яз, чинарар 800-1000 йисара яшамиш жезва, абурун бязи жуьреяр лагьайтІа, гьатта 2000 йисалди амукьун мумкин я.

Тарс итижлуди жедайвал…

Амина МУСЛИМОВА

“Химия? Ой, ваъ! Мектебда кIелдайла, заз химиядилай такIан тарс авачир!” - ихьтин гафар, зун химиядин муаллим тирди чир хьайила, заз саки гьар са касдивай ван къведа”, - лугьузва **Ханум СИРХАЕВАДИ**. Амма материал агакьарунин къайда, адан вишералди ученикри гьисабзавайвал, мектебда хьтинди туш. Партаяр авай классдин чкадал лагьайтIа, смартфонрин камераяр ала.

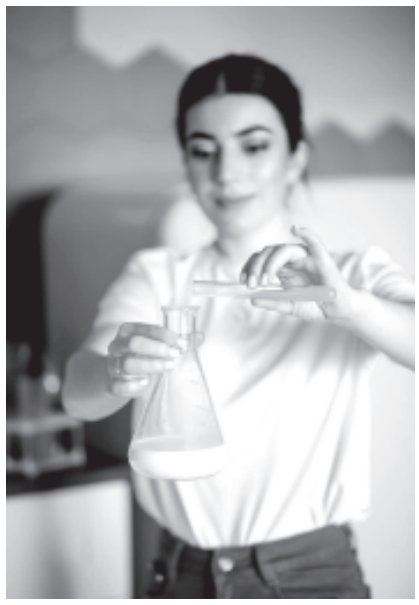

- Зи бубадин патай имияр ва чIехи бубани химикар тир. Зун гьеле 7-классда авай чIавалай Зугьраб имиди зав кIелун патал вичин дафтарар ва гъвечIи ктабар вугудай. Ада зун гьевеслудаказ ва таъсирдай жуьреда гъавурда твадай. Месела, ада фтор гьамиша, гишин кицI хьиз, азгъунди я ва адаз гьамиша электрон герек я лугьудай. Ада абурун шикилар ядайвал акуна кIандай! - хъуьрезва Ханум.

Ам Ахцегь райондин гъвечIи са хуьре чIехи хьана. Хануман аял вахтар амай маса аялрин уьмуьрдилай са акьван тафаватлу тушир - адетдин хуьруьн яшайиш.

- Зун кIвале чIехи аял тир. Чун патал виридалайни залан хьайи вахт 90-йисар я. Чна, гъвечIи аялар яз, чуьлда кIвалахзавай диде-бубайриз куьмекар гудай. Келемар цадай, кIватI хъийидай. Маса кIвалах хуьре авачир. Заз дидебубадин акьалтIай заланди тир и зегьмет аквазвай ва гьа чIавуз зун жуван фикирдал инанмиш хьана - заз икI яшамиш жез кIанзавач, - рикIел хкизва Ханума.

“Маса дуьньядиз” экъечIдай рехъ ктабрикай ибарат хьана. Гъвечи стха ксурдайла, ам эчIягъунихъ галаз сад хьиз гъиле ктаб кьадай. Бязи вахтара, хизандикай катна, багьда авай хъархъун тарциз акьахдай ва гьанани кIелдай.

Ханума химикдин пеше хкягъайла, Велиеврин хизанда а чIавуз са акьван наразивилер хьаначир. А вахтара машгьур пешейрин жергеда юристар, экономистар ва духтурар авай. Дидедиз сифтедай рушакай духтур хьана кIанзавай. Амма, иви акурла, кичIе жезвайвиляй, пешедиз талукь суалар чеб чпелай алатна.

- Бубади заз лагьайвал, за кьабулай къарардин гьакъиндай жавабдарвал зи хиве жеда. Зун къе жуван диде-бубадилай гзаф рази я, абур зун маса пеше хкягъунин патахъай чIалал гьиз алахънач. ИкI зун жуваз талукь чкадал хьана.

- Репетиторвал зи уьмуьрда университетдин 3-курсунилай (2010-2011) авай. Ученикрихъ хъсан нетижаяр жезвай. Гьа икI, сада-садаз лугьуз, чирвилер къачуз кIандайбурун кьадар гзаф хьана, - суьгьбетзава Ханума.

Университет акьалтIарайдалай ва гъуьлуьз фейидалай кьулухъ 2015-йисуз хизан СтIал Сулейманан райондиз куьч хьана.

- Ина за саки бинедилай башламиш хъувуна. Чкадин минеральный ятарин “Рычал-су” заводда химик-аналитик яз кIвалахал акъвазна, амма репетиторвал заз кьулухъ таз кIанзавачир. Зун асул гьисабдай теоретик я, заз масабур гъавурда тун бегенмиш я. Ина куьмекдиз онлайнкъайда атана. Зи ученикар скайпдай чирвилер къачунал рази хьана.

А чIавуз заз онлайн-къайдада кIвалахунин вири кьетIенвилер чизвачир. Жуван компьютердин экран къалуриз жезвачир, лазим камера авачир. Чарарал уравненияр кхьизвай ва ахпа абур экрандилай къалурзавай. КIвалин кIвалахар мессенджердиз вегьезвай. Амма завай инанмишвилелди лугьуз жеда хьи, за, “эгер хьанайтIа” гафар ишлемиш тийиз, гъиле авай алатрин, мумкинвилерин куьмекдалди репетиторвилин кIвалах виликди тухвана.

Исятда Ханумахъ 15 агъзур касдикай ибарат аудитория, химиядай авторвилин курсар ва хсуси онлайн-школа ава. Мукьвара адан хизан Каспийскдиз куьч хьана.

- Зи кIвалах тамамдиз онлайн-къайдадинди я. Школадин муаллимар гьар жуьре шегьеррай я. Аудиторияди пуд проектдизни - ОГЭ-диз, ЕГЭ-диз гьазур хьунин ва муаллимар патал курсариз итиж ийизва. Тарсар чирвилер гудай онлайн-майдандал кьиле физва, ина абурувай лазим видеойриз са шумудра килигиз, кIвалин кIвалахар тамамариз жезва. Вири материалар имтигьандин вахт алукьдалди ихтиярда амукьзава.

- Чахъ гьакIни психолог ава, ада гъавурда гьат тавунин, вахт бес тахьунин се-бебрай кьил акъудиз куьмекзава. Чна чи выпускникрихъ - жуьреба-жуьре вузрин студентрихъ галаз онлайн-гуьруьшар тешкилзава. Абуру медицинадин вузда кIелунин кьетIенвилерикай суьгьбетзава. Школада кIелзавай аялар патал им гзаф важиблу я.

“Муаллимрин хсуси бренд” курс алай вахтунда уьлкведин гьар жуьре регионрай тир 50 муаллимди акьалтIарнава. Ханума абуруз вичин тежрибадикай, тарс гунин гьерекатдив вич эгечIзавай тегьердикай суьгьбетзава.

Руша гьисабзавайвал, образованидин система аялдин дикъет патал социальный сетрихъ галаз датIана гьуьжетуниз мажбур я.

Адетдин жуьреда агакьарзавай материал кибербушлухрин контентдилай гуьгъуьна амукьзава. Тарсар кхьидайла, ада алай аямдин мумкинвилер, алатар (хъуьруьн къведай шикилар, машгьур манияр) ишлемишзава. Вичин къайдадиз Ханума “ассоциацийрин”, яни ухшар шейэрин къайда лугьузва.

- Химия заз виринра аквазва, ада чун элкъуьрна кьунва. ГьакI хьайила, цIийи шейэр арадал гъунин лазимвал авач, - къейдзава Х.Сирхаевади. - Химиядин бязи реакцияр за зарафатдин жуьреда агакьарзава, и жуьреда абур хъсандиз рикIел аламукьзава. Химиядин шейэрикай ва абурун арада жезвай реакцийрикай чан алайбурукай хьиз рахазва - микродуьньядин къайдаярни инсанрин дуьньядин къайдаяр гьа сад хьтинбур я. Тарс икI ачухарайла, вири якъин жезва, хуралай чирунин лазимвал арадал къвезвач. Химия рикI алай тарсуниз элкъвезва. Им еке агалкьун я!

Мектебар эцигда

Чи мухбир

Дагъустандин мектебра 3 сменада кIелун арадай акъудунин макьсаддалди 2024-йисалди цIийи 20 мектеб эцигдайвал я. Сала-са юкъуз РД-дин Гьукуматдин Председатель Абдулмуслим Абдулмуслимован регьбервилик квaз Махачкъалада кьиле фейи совещанидал малум хьайивал, алай вахтунда республикада 33 мектебда аялри 3 сменада кIелзава.

РД-дин премьер-министрдин гафарай малум хьайивал, 3-сменада кIелзавай аялрин кьадар, санлай къачурла, 7 агъзурдав агакьзава, абурукай 4 агъзурни 400 сифтегьан классрин ученикар я. А.Абдулмуслимова къейд авурвал, эхиримжи пуд йисан къене региондин мектебра кIелзавай аялрин кьадар 50 агъзурдан артух хьанва.

Эхиримжи вад йисан къене Дагъустанда кIелдай 22 агъзур чка авай 53 мектеб эцигна. Амма 3-сменада кIелун гьелелиг арадай акъудиз хьанвач. Себебни мектебра кIелзавай аялрин кьадар йисалай-суз артух хьун я.

Совещанидал РД-дин образованидин ва илимдин министрдин везифаяр вахтуналди тамамарзавай Яхья Бучаева хабар гайивал, 2024-йисалди акьалтIарзавай 20 мектебдикай 10 - Махачкъалада, 3 - Хасавюрт районда, 2 - Каспийскда ва Табасаран, Докъузпара, Леваша, Ахцегь районрани Хасавюрт шегьерда (гьар сана - 1) эцигда.

Хъсан инсанар рикIелай фидач

Масуб МАГЬМУДОВ

1962-йисан 1-сентябрь. За Хив райондин АрхитIрин юкьван школада 5-классда кIелзавай. Чи классдиз цIийи руководитель - урус чIалан тарсар гудай муаллим **МЕГЬАМЕДОВ Абдурагьман Мегьамедович** атана. Ам кьакьан буйдин, къати сес авай, Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультет акьалтIарна хтанвай жегьил муаллим тир.

А вахтара урус чIал хъсандиз чIехи классра авай аялризни чидачир. Ам гъвечIи аялриз чирун мадни четин тир. Урус чIал чир тавуртIа, амай тарсар аялриз хъсандиз чир жедач. Гьавиляй гъвечIи классра урус тарсар гузвай муаллимрин жавабдарвал екеди тир. Аялриз Абдурагьман муаллим гзаф хуш хьана, ада гайи тапшуругъар, кIвализ гайи кIвалахар аялри кьилиз акъуддай, тарсара адахъ хъсандиз яб акалдай, урус чIал, грамматика чириз алахъдай. Гзаф хъсан муаллим тир. Вичиз рагьмет хьурай.

Абдурагьман 1936-йисан 20 ноябрдиз Хив райондин Вини АрхитIа дидедиз хьана. Дах Мегьамед фронтдиз тухвана, 1942-йисуз ам, азарлу хьана, рахкурна. Са тIимил вахтунилай ам рагьметдиз фена. КIвале чIехи диде Суна, кьве вах амукьна. Хизан хуьн, аялар чIехи авун диде Тамуман хиве гьатна. Тамум халади колхозда зегьмет чIугвазвай. Абдурагьман муаллимдин эме Бакуда яшамиш жезвай. Нуьдуьрбике эмеди Абдурагьман стхадин хизан дарвиляй акъудун патал Бакудиз тухвана. Ана ада 4-классдалди кIелна. Ахпа хуьре 7-класс, Дербент шегьерда школа-интернат куьтягьна. Сад лагьай йисуз адавай вуздик экечIиз хьанач, хтана, хуьруьн мектебда пионервожатый яз кIвалахна. Кьвед лагьай йисуз ам ДГУ-дин тарихдинни филологиядин факультетдик (урус отделение) экечIна. 1962-1966-йисара Абдурагьман муаллимди АрхитIрин юкьван школада кIвалахна. Гуьгъуьнлай Вини АрхитIрин муьжуьд йисан школадин директор

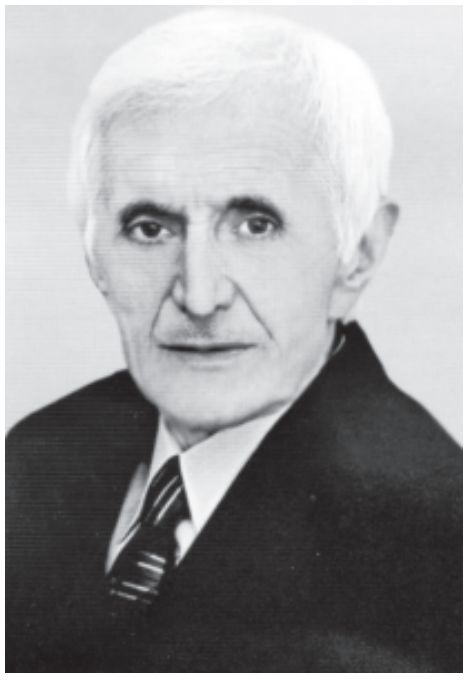

хьана. 1973-1982-йисара ада муаллимрин пешекарвал хкаждай институтда кIвалахна, Махачкъаладин 22-нумрадин мектебда урус чIалан муаллим хьана.

1986-йисуз Абдурагьман Мегьамедович Даггоспединститутдиз преподаватель яз кьабулна. 2005-йисуз ада докторвилин диссертация хвена ва педагогикадин илимрин доктор хьана. Профессор Абдурагьман Мегьамедовичан илимдин кIвалахар 70-далай артух журналра чапнава. Ада 9 монография (гьа жергедай яз “Кавказдин дагъвийрин адетар”, “Дагъустандин халкьдин педагогикадин къизилдин къайдаяр”) чапнава.

А.Мегьамедов “Баркаллу зегьметдай” медалдиз, “РД-дин лайихлу муаллим”, “РФ-дин пешекарвилин образованидин гьуьрметлу работник” лагьай тIвариз лайихлу хьана.

Абдурагьман муаллим хъсан инсан ва педагог тир. Ахьтинбур рикIелай фидач.

Ветерандиз - лайихлу шабагь

Рагнеда РАМАЛДАНОВА

И йикъара Дагъустандин здравоохраненидин министерстводин актовый залда РФ-дин ва РД-дин лайихлу духтур, РФ-дин ва РД-дин здравоохраненидин отличник, здравоохраненидин работникрин профсоюздин рескомдин консультант, РД-дин здравоохраненидин министерстводин патав гвай общественный советдин президиумдин член, Дагъустандин здравоохраненидин хиле къуллугърал тайинардай конкурсрин комиссиядин член, Махачкъала шегьердин Ленинский рандин ветеранрин советдин президиумдин член, кьилин категориядин тешкилатчи ва пешекар, СССР-дин гражданвилин оборонадин отличник Агъамегьамед Хаметович ХАМЕТОВАВ Дагъустандин здравоохранение вилик тухуник кьетIен лайихлувилерай, виниз тир пешекарвиляй ва уьлкведин агьалийрин сагъламвал хуьнин рекье гьакъисагъвилелди зегьмет чIугунай «Ватан хуьдайди» Дагъустандин общественный тешкилатрин Союздин (СООД) къарардалди гун кьетIнавай «Честь и гордость Дагестана - Золотой орел» кьилин орден вахкуниз талукьарнавай шад мярекат кьиле фена…

Ана общественный комиссиядин членри, "Ватан хуьдайди" СООД-дин, РД-дин здравоохраненидин патав гвай Общественный Советдин президиумдин, Махачкъаладин агъсакъалрин советдин, генерал-полковник Мегьамед Танкаеван тIварунихъ галай Дагъустандин жегьилар ватанпересвилин руьгьдаллаз тербияламишдай фондунин, РФ-дин махсус къуллугърин ва къанункъайда хуьдай органрин работникрин Ассоциациядин векилри ва маса ксари иштиракна.

"Ватан хуьдайди" СООД-дин председатель Гьасангьуьсейн Абдулжелилова, шабагь вахкудайла, къейд авурвал, эхиримжи са шумуд вацра "Жемиятдин фикир" региондин фондуни здравоохраненидин хиле яргъал йисара кIвалахзавай, и хиле зегьмет чIугвазвайбурун профсоюз вилик тухузвай, медицинадин виридалайни хъсан работникрин тешкилатчи, гьакIни гзаф миллетар яшамиш жезвай чи республикадин медицина вилик тухуник лайихлу пай кутазвай ва вичин пешекарвилелди амайбурузни чешне къалурзавай кас жагъурун патал агьалийрин арада хабар кьун (опрос) тешкилнавай. Нетижада хабарар кьурбурун чIехи паюни ва адан гъиликай себеб хьайи азарлуйри здравоохраненидин хилез вичин уьмуьрдин 58 йис бахшнавай Агъамегьамед Хаметован кандитатура къалурна.

Шад мярекатдал рахай гзафбуру лагьайвал, дугъриданни, къенин юкъузни кIвалахдин къайгъуйрин яцIа авай, духтурвилин виниз тир тIвар лайихлудаказ хуьзвай, республикадин общественный уьмуьрда активнидаказ иштиракзавай, гьар са кардив намуслудаказ эгечIдай ва акьалтзавай несилдиз, гьам кIвалахдин, гьамни виниз тир инсанпересвилин ерийрал гьалтайла, чешне тир, зегьмет чIугур гьар са чкада вич бажарагълу тешкилатчи яз къалурай, вичикай хъсан майилар тур Агъамегьамед Хаметовичалай хъсан маса кандидатура жагъуриз хьун бажагьат мумкин кар тир. Агъамегьамед Хаметовичан виниз тир пешекарвилин ва чалишмишвилерин нетижада Дагъустандин здравоохраненидин работникрин профсоюздин дуствилин коллективдилай тIугъвалдин девирда арадал атай четинвилерай лайихлудаказ экъечIиз алакьайди, Россиядин здравоохраненидин работникрин профсоюзрин арада чи республикадин тешкилатдин кIвалахдиз Москвади хъсан къимет гузвайдини къейдна.

Эхирдай Агъамегьамед Хаметовича общественный комиссиядиз ва здравоохраненидин хиле яргъал йисара вичи чIугур зегьметдиз кIвалахдин рекьяй юлдашри виниз тир къимет гунай, гьакIни тебрикдин келимайрай сагърай лагьана, вичи инлай кьулухъни Дагъустандин ва Россиядин медицинадиз вафалувилелди къуллугъдайдахъ инанмишарна.

РИКIЕЛ ХКИН: А.Хаметова вичин зегьметдин рехъ 1963-йисуз, гьеле студент яз, медбратвилин везифаяр кьилиз акъудунилай башламишнай. 1967-йисуз агалкьунралди мединститут акьалтIарай жегьил Пермдин областдин ракьун рекьин больницадиз духтур-терапевт яз рекье туна. Ам шегьердин халкьдин контролдин членни тир. 1970-йисалай ада Махачкъаладин ракьун рекьин больницадин поликлиникада, балугъчивилин

промышленностдин Управленидин медчастунин кьилин духтурдин заместителвиле ва поликлиникадин заведующийвиле зегьмет чIугуна. 1983-1986-йисара ада РД-дин здравоохраненидин министерстводин 2-отделдин начальниквилин ва шегьердин 6-нумрадин поликлиникадин участокдин терапевтвилин везифаяр кьилиз акъудна. Вири и йисара ада халкьдин контролдин общественник язни зегьмет чIугуна. 1986-йисалай шегьердин здравотделдин заведующий яз, шегьерэгьлийрин сагъламвилин гьал хъсанарун патал азаррин вилик пад кьадай серенжемар кьиле тухуз хьана. И карда адалай еке агалкьунарни къазанмишиз алакьна, медицинадин рекьяй типовой дараматар эцигун патал еке чалишмишвилер авуна ва икI мад. Ам намуслу зегьметдай ганвай хейлин шабагьрин сагьиб я.

Чахуткадихъ галаз женгина

Мукьвара Дагъустандин гьукуматда республикадин кьиле авай ксар Москвадин фтизиопульманологиядин НМИЦ-дин (Милли медицинадин ахтармишунардай Центр) делегациядихъ галаз гуьруьшмиш хьана. Ана РД-дин Гьукуматдин Председателдин заместитель Мурад Къазиева, Дагъустандин здравоохраненидин министр Татьяна Беляевади, Даггосмедуниверситетдин ректор Висампаша Ханалиева, РД-дин Халкьдин Собранидин здравоохраненидин комитетдин председатель Ильяс Мамаева иштиракна. Идакай РД-дин здравоохраненидин министерстводин пресс-къуллугъди хабар гузва.

Малум хьайивал, алатай вацра федеральный пешекарар республикадин, кьилди къачуртIа, Махачкъаладин, Дербентдин, Буйнакскдин чахуткадин азардихъ галаз женг чIугвадай медидарайрин кIвалахдихъ галаз таниш хьана. Макьсад кIвалахдин рекьяй дагъустанви юлдашриз тешкиллувилинни методикадин рекьерай куьмекар гун тир.

Гуьруьшдал важиблу са жерге месэлаяр веревирдна. Кьилди къачуртIа, республикадин районра ва шегьерра лабораторияр ва рентгендин аппаратар цIийи хъувун лазим тир фикирдал атана. Дагъустандин здравоохраненидин министерстводи Къизилюрт шегьердин чахуткадихъ галаз женг чIугвадай диспансердиз - диагностикадин цIийи тадаракар, республикадин диспансердизни санай масаниз тухуз жедай рентгендин кьве аппарат ва эндоскопиядин тадаракар ва микроскопар чара авуниз хъсан къимет гана.

Эхиримжи йисара республикада чахуткадихъ галаз женг чIугвадай медидарайриз ахъайзавай дарманрин кьадар ва тIуьн артух хьанва. Нетижада ва вахтундамаз азар дуьздал акъудиз хьуни чахутка акатзавайбурун ва адакди рекьизвайбурун кьадар тIимиларизхьанва. Амма, федеральный экспертри къейд авурвал, республикада фикир хгана кIанзавай месэлаяр, и рекьяй кьилиз акъудун лазим тир крар гзаф ама.

Духтурар сагърай!

Мариян БУГАЕВА

2021-йисуз, коронавирус акатна, азарханада хьайидакай за кхьенай. ЦIинин йисуз и завал зал мад расалмиш хъхьана… ИкI, кефи чIур хьана, "Тади куьмекдиз" эверайла, тест авуна, дарманар кхьена, хъфена. Амма идалди куьтягь хьанач. "Тади куьмекдиз" мад сеферда эвериниз мажбур хьайи зун и гъилера Махачкъалада, Мегьамед Гьажиеван куьчеда, авай госпиталдиз тухвана. Ахтармишайла, зи жигерриз 15 % зиян ганвайди дуьздал акъатна. Чи палатадин духтур жегьил дишегьли Жамиля Абасовна тир. Ам вичин вахтунда чкадал жедай, палатада авайбурувай гьал гьикI ятIа жузадай ва лазим тир серенжемар кьабулдай. Медсестрайрини чпин везифаяр намуслудаказ кьилиз акъудзавай: вахт-вахтунда системаяр кутазвай, рапар язавай, дарманар гузвай. Чухсагъул госпиталдин вири коллективдиз, гьа жергедай яз 205-палатадин духтур Жамиля Абасовнадиз, Мадинадиз ва амай медсестрайриз.

Заз лугьуз кIанзава, шазандалай цIи, сагъар хъувунал гьалтайла, хъсан патахъ хейлин дегишвилер хьанвай. Госпиталда зун рапар ягъуналди сагъариз башламишна, ахпа системаяр, кислороддалди иви таъминардай аппарат кутуна… Инал заз сифте сеферда зун азарханадиз аватайдалай кьулухъ духтуррин тежриба аквадайвал хкаж хьанвайди, азардихъ галаз женг чIугунин цIийи къайдаяр артух хьанвайди къейд ийиз кIанзава. Сифте тIугъвал акъатайла, духтурар пара четинвилера гьатнавайтIа, гила абур хъсандиз гъавурда авайди виле акьазвай. Азарлуярни 10-12 йикъан къене сагъ хъжезвай.

Заз мадни са месэладикай лугьуз кIанзава. Пешекарри къейдзавайвал, коронавирусдикай тамамвилелди сагъ хъхьун патал варцар, гьатта зур йисалайни артух вахт герек къвезва. Гьавиляй духтуррин меслятрал амал авун лазим я. Кьилиндини, бедендин иммунитет хкажуниз артух фикир гана, чIуру хесетрикай къерех хьана кIанда.

Къуй чи сагъламвилин къаравулда акъвазнавай вири духтурриз Аллагь куьмек хьурай!

"АЙБОЛИТ"

Чир хьун хъсан я

"Айболит" газетдай.
Гьазурайди - Надият ВЕЛИЕВА

- **Жалгъаяр** тIазвай инсанриз агъадихъ галай рецептри хъсан куьмек гуда:

Гьар юкъуз тIазвай жалгъайривай лимондин са кIус гуьцIда, ахпа 15 декьикьадилай ламу салфеткадалди михьда. Сагъарунин курс са варз я.

Мадни хуьрекдин кьве тIуруна авай гергеррал 2 истиканда авай яд илична, 10 декьикьада ргада. Ахпа ам парчадин кIеви кIусунал экIяна, тIазвай жалгъайрал эцигна, винелай целлофандалди ва дасмалдалди кIевирна, са сятда тада. ТIал фад секин жеда.

50 г камфорный спиртдиз 50 г горчицадин порошок вегьена, хъсандиз хуькуьрда, ахпа аниз хъсандиз тIур янавай какадин лаз яда. Арадал атай мазь холодильникда хуьда. Ам тIазвай жалгъайривай гуьцIна 10 декьикьада тада, ахпа чими целди чуьхуьн хъийида.

- **Туьтуьнин** хтунал (щитовидная железа) тIвалар алайла, пуд гьафтедин вахтунда нянин сятдин 6-далай 11-далди, жунадин ругуд къат кьелен ширишдай кьежирна, туьтуьнал эцигда. Нетижада тIвалар цIрада.

Идалайни гъейри, гьар юкъуз 1/3 чайдин тIуруна авай куркума, са истиканда авай чими циз вегьена, ишлемишун хийирлу я.

- **Туьтер** тIазвайла, 5 михек куьлуь авуна, са истиканда авай кудай некIедиз вегьена, са тIимил къайила гьар са хупI сиве са кьадар гагьда туна, ахпа туькьуьнда.

Муаллимриз куьмек яз

Лезги чIалани эдебиятдин тарсар гузвай вири муаллимриз чизва хьи, кIвалахда электронный такьатрин куьмекдалди ишлемишдай материалар, гьакI жуьреба-жуьре ктабарни, махсус пособиярни, маса предметрив гекъигайла, са артух авач. И делилди тестикьарзава хьи, ачух ва я адетдинбур тушир тарсар, лишанлу йикъариз талукь мярекатар тешкилдайла, лезги чIалан муаллимрал артухан пар ацалтзава.

Гьавиляй чна виликдай са жерге муаллимри теклифай "Муаллимриз куьмек яз" рубрика давамарзава. Гьа са вахтунда рикIел хкиз кIанзава хьи, рубрикадин сергьятра аваз газетдин чиниз акъудиз жедай менфятлу материалар чна тежрибалу муаллимрин, методистрин патайни вилив хуьзва.

Агъадихъ чна Куругъли Ферзалиева гьазурнавай адетдинди тушир лезги эдебиятдин тарс (тарс-гьуьжет) чапзава. Ам асул гьисабдай 6-классдиз талукьди я. Презентациядин программадин куьмекдалди регьятдиз кьиле тухуз жеда.

"Эдебиятдин женг"

ТАРСУНИН МАКЬСАДАР:

✓ *Хайи эдебиятдай аялрин чирвилер умумиламишун.*
✓ *Аялриз лезги эдебият кIанарун.*
✓ *Алакьунар, кьатIунар вилик тухун.*

ТАДАРАКАР:

✓ *Доска*
✓ *Мел*
✓ *Пек*
✓ *Интерактивный доска*
✓ *Таблицаяр*
✓ *Ктабар*

ТАРСУНИН ФИНИФ. ***Муаллимдин гаф.***

- Салам-алейкум, аялар! Къе чна лезги эдебиятдай квехъ гьихьтин дережадин чирвилер аватIа, ахтармишда. Гьавиляй къенин чи тарс адетдинди жедач. Чна къе "Эдебиятдин женг" тIвар алай тарс-гьуьжет кьиле тухуда. Икьван чIавалди къачур чирвилер тикрар ва мягькемар хъувунин макьсаддалди куьн къе эдебиятдин майданриз сиягьатдиз фида.

Аялар, сифте нубатда куьн кьве дестедиз пай хьана кIанда. (1 ва 2 лагьай дестеяр).

Зи суалдиз фад жаваб гайи дестедилай башламишда ва а дестедиз сифтегьан **3 балл-ни** жеда.

Яб акала суалдихъ: Шаир Байрам Салимов гьинай я?

I ТАПШУРУГЪ. Лезги эдебиятдай суалар гунилай башламишда. (Гьар дуьз ва тамам жавабди дестедиз **2 балл** гъида).

1-ДЕСТЕ

1. "Акьуллу данарбан" гьихьтин махарик акатзава?
2. Каци Балашаз гьихьтин зиян ганай?
3. Е.Эминан бубадин тIвар гьикI я?
4. "Чир хьанайтIа кIелиз-кхьиз" шиир кхьейди вуж я?
5. Йирчи Къазакь гьи халкьдин шаир я?
6. "Жасад" вуч лагьай гаф я?

2-ДЕСТЕ

1. "Дуьнья, гьей!" шиирдин автор вуж я?
2. Кь. Саидаз ханди гьихьтин зулум авунай?
3. "Синиф" вуч лагьай гаф я?
4. М.Горькийди "ХХ асирдин Гомер" низ лагьанай?
5. "Сибирдай кагъаз" шиир кхьейди вуж я?
6. "Гьуьлуьн шив" гьихьтин эсер я?

II ТАПШУРУГЪ. *"Лап хъсан кIелдайди". Исятда гьар дестедай са иштиракчиди нубатралди СтIал Сулейманан "Итимвал хъсан я"* шиир кIелда. Устаддаказ ва фасагьатдаказ кIелайди гьалиб жеда. Баллар тарсуна ацукьнавай муаллимри тайинарда. (Вини кьил - **5 балл**).

Итимвал хъсан я

Нубатсуз дирибаш жедалди,
Гардандин кIирвал хъсан я.
Эхир кьил яваш жедалди,
Эвелдай тирвал хъсан я.

Аннамиш, ахмакь фукъара,
Эхир гьатда тIиш хъуртара.
Гзаф тахьайтIан са пара
Жувахъни чирвал хъсан я.

Эй факъир, вун акъваза дуьз,
Ар чIугвамир юкъуз, йифиз:
Жемир вун хак акъатай хьиз,
Валлагь, итимвал хъсан я.

Иблисдиз къунши жедалди,
Пис кардиз къарши жедалди,
Келлегуьз къучи жедалди,
Дугъри факъирвал хъсан я.

Течиз жуван кардин макъам,
ГьакI нубатсуз экъисиз кьам,
Нашидавай жедач макьам,
Ягъиз чидай кьавал хъсан я.

Эй Сулейман, акъваз тIарам,
Лам катда, хьайитIа хуррам:
Гъиле кьуна яцIу вагьрам,
Жув къапуд сивел хъсан я.

III ТАПШУРУГЪ. Нивай фад мискIалриз жавабар жагъуриз жеда? (Дуьз жавабдай - **3 балл**).

1. Имуча-муча, муч-халича: пакамахъ кьуд кIвачел, нисинихъ кьве кIвачел, нянихъ пуд кIвачел къекъведа?
2. Цацарин кIвале, вич къене?
3. Вич вич хьтинди, вич тараллай ич хьтинди, кьил шабалут, тум мукIратI?
4. Муг - чиле, шараг - цава?
5. Авахьда, авахьда, акьалтIдайди туш, гьикьван катайтIани, галатдайди туш?
6. Вилиз акваз, гъилиз текъвез?

IV ТАПШУРУГЪ. Фадлугьунар. Гьар дестедай сада фадлугьунар кIелда. (**5 балл**).

"Кьасумхуьре кьве кьуьзуь кьиф кьантIардин кьилел кьил кьиле акьуна кьведни кьена".

V ТАПШУРУГЪ. Нубатдин тапшуругъда куьне шикилдай аквазвай писателдин тIвар кьуна кIанда. (Гьар дуьз жавабдай - **2 балл**).

1-ДЕСТЕ

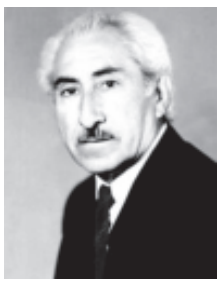

2-ДЕСТЕ

VI ТАПШУРУГЪ. Кроссворд ацIура. (АцIурай гьар са гафунай - **2 балл**).

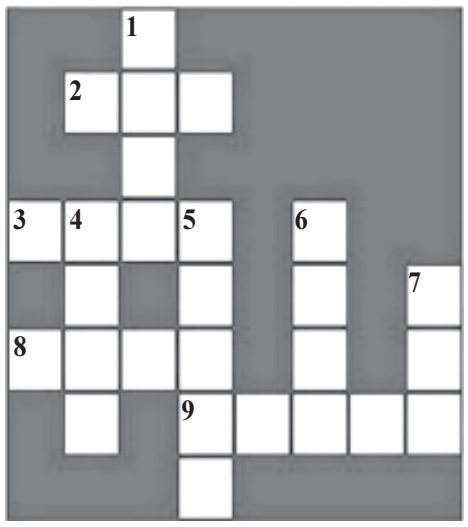

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 2. Каци Эминан вуч тIуьнай? **3.** … Эмин - лезги шаир. **8.** "Акьуллу данарбан" махунин кьилин игитдин тIвар. **9.** Лезги шаир МутIалибован тIвар.

ТИК ЦIАРАРА: 1. Халкьдин мецин гуьрчег эсер. **4.** Са кар хъийидач лагьана гаф гун. **5.** Халкьдин мецин лап гъвечIи эсер. **6.** Залум ханди вилер акъудай шаирдин тIвар. **7.** "Халидин …" халкьдин мах.

VII ТАПШУРУГЪ. Кьве дестедини таблицада ганвай тарифрив кьадайвал ***поэма, олицетворение, гипербола, повесть*** терминар талукь чкайрал эциг. (Гьар са дуьз жавабдай - **4 балл**).

1	**Эсерда гьайванар, къушар, гьашаратар ва я векьер-кьалар инсандин чIалалди рахун -**	
2	**Гьикаятдин эсер -**	
3	**Шииратдин чIехи эсер -**	
4	**Эсерда са кар, вакъиа еке авуна къалурун -**	

VIII ТАПШУРУГЪ. Тестериз жавабар гун. Вад суалдиз дуьз жавабар жагъурна, кхьихь. (Гьар дуьз жавабдай - **3 балл**).

1. Х. ТАГЬИРАН ЭСЕР ГЬИМ Я?

а) "Душман ханариз"
б) "Тумакь яц"
в) "Балашан зиянкар кац"
г) "Жуван пеше"

2. "КЬУРАМАТ" ВУЧ ЛАГЬАЙ ГАФ Я?

а) Кьуру чил, кьуру чка
б) Кьурагьвал
в) Чими чка
г) Накьвадин кесек

3. КЕСИБ АБДУЛЛАГЬАН ВАТАН КЪАЛУРА.

а) Манкъулидхуьр
б) ТIигьиржал
в) Ахцегь
г) Агъа СтIал

4. УМАРАН БАТИРАЙ ГЬИ ХАЛКЬДИН ШАИР Я?

а) Лезги
б) Къумукь
в) Табасаран
г) Дарги

5. СТIАЛ СУЛЕЙМАН ГЬИ ЙИСАРА ЯШАМИШ ХЬАНА?

а) 1880-1958
б) 1896-1983
в) 1869-1937
г) 1913-1996

IX ТАПШУРУГЪ. Са дестеди муькуьдаз нубатралди 3 суал це. (Гьар дуьз жавабдай - **2 балл**).

НЕТИЖАЯР

Муаллимди тарсунин нетижаяр кьада, гъалиб хьайи десте малумарда. Аялриз чирвилер артухарунин, абур хайи чIалални эдебиятдал мадни ашукьарунин мураддалди гьевес кутадай гафар лугьуда.

Хайи чIалан часпарар

Лезги ФЕТГЬУЬЛЛАГЬ

Чи рикIелламайвал, са шумуд йис идалай вилик ЮНЕСКО-ди лезги чIалаз саламатвилин жигьетдай зайиф тир дережа ганай. Тестикьарнавай делилралди, зайиф дережада авай чIаларал гзаф аялар рахазватIани, абуру хайи чIал авсиятдин кьилин алат яз ишлемишунал тайин сергьятар ала. Месела, жуван чIалал анжах кIвале рахун.

Къейд ийин, хайи чIаларин саламатвилин (амукьунин-тамукьунин) гьакъиндай ЮНЕСКО-ди ирид дережа тайинарнава:

1) хатасуз;
2) зайиф;
3) терг хьунин хаталувилик квай;
4) терг хьунин еке хаталувилик квай;
5) терг хьунин часпардал алай;
6) терг хьанвай (кьенвай);
7) цIийиз чан хкизвай, гуьнгуьна хутазвай.

Хатасузвилин дережада авай чIалар вири несилри ишлемишзавай, чирзавай, несилрилай несилрал агакьарзавайбур я.

Терг хьунин хаталувилик квайбур аялри чир тийизвай (месела, мектебра) чIалар я.

Кьуд лагьай дережада авай (терг хьунин еке хаталувилик квай) чIалар чIехи несилри рахунра ишлемишзавай, анжах чIехи несилар гъавурда акьазвай, аялар чеб чпихъ галаз рахадайлани, чIехи несилринни аялрин арадани ишлемиш тийизвайбур я.

Вад лагьай дережа авай чIалар ахьтинбур я хьи, абурун сагьибар яшлу инсанар я, чебни и чIаларал гагь-гагь, кьериз-цIаруз рахада.

Ругуд лагьай дережада авай чIалар сагьибар амачирбур, садани ишлемиш хъийин тийизвай, кьенвайбур я.

Ирид лагьай дережадинбур чан хкизвайбур, гуьнгуьна хтун патал чпин сагьибри алахъунар ийизвайбур я.

2009-йисуз ЮНЕСКО-ди Россиядин сергьятра ишлемишзавай 136 чIал терг хьунин хаталувилик квайбур яз гьисабнай. Са бязи чешмейри тестикьарзавайвал, алай вахтунда чи уьлкведа кардик квай 116 чIал хаталувилик ква.

Гьа са вахтунда тайин халкьарин арада гегьеншдиз чукIун тавунвай чIалар илимдин рекьелди ахтармишиз кIандайбурни пайда жезва. Адет яз, илимдин рекьелди тIимил ахтармишнавай ва я эсиллагь ахтармиш тавунвай, цIийиз арадал хкизвай чIаларал пешекарри чпин фикир желбзава. Идалайни гъейри, алай девирдин технологияр ишлемишуналди, зайиф ва терг хьунин хаталувилик квай чIаларин сагьибри чпин хушуналди кьилиз акъудзавай хъсан крарни ава. Месела, авай гафарганрин, важиблу ктабрин электронный жуьреяр гьазурзава.

ЧIал амукь тавун миллет патал гьихьтин магьрумвални бедбахтвал ятIа аннамишзавайбурун кьадар, гьайиф хьи, тIимил я. Махсус ахтармишунар тухун тавуртIани, чавай лугьуз жеда хьи, гьар йисуз хайи чIалакай рахунрин кьилин алат яз менфят къачузвайбурун кьадар лезгийрин арада тIимил жезва. Миллетдин кьилин ярж тир хайи чIалахъ галаз и жуьредин рафтарвилер авуни чун кIанзни-такIанз яваш-яваш исятда авай дережадилайни бетер чкадал гъида. Ша чна ихьтин чIуру кардиз рехъ тагун.

ГАЗЕТ КІЕЛЗАВАЙБУРУН ДАФТАРРАЙ

“Яргъал фидай хъилер мийир...”

Жамидин Абасович ИСМАИЛОВ. Ахцегь райондин КьакІарин хуьряй тир Дагъустандин лайихлу муаллим, тарихдин илимрин кандидат. Вичин вири уьмуьр ада акьалтзавай несилриз чирвилер гуниз бахшна, образованидин хиле 60 йисалай артух девирда зегьмет чІугуна. Эхиримжи йисара ада Дагъустандин педагогикадин илимдинни ахтармишунрин институтда кІвалахзавай. Алай вахтунда пенсиядиз экъечІнава, ял язава.

Жамидин Исмаилов муаллим, тарихчи хьиз, эдебиятдин эсерар теснифунал рикІ алай авторрикай сад я. 2018-йисуз адан къелемдикай “Рубаи” тІвар алаз урус чІалал кхьенвай ктаб хкатна. Алимди шиирар яратмишунилай гъейри, очеркар, гьикаяяр кхьизва. Са гафуналди, азад вахт эдебиятдиз талукьарзава.

Жамидин муаллим саки гьар гьафтеда “Лезги газетдин” редакциядиз мугьман жезва. Кар ана ава хьи, ада редакциядин бухгалтериядай са шумуд газет кхьенва, абур вахчузва, кІелзавай къуншийризни пайзава. Мукьвара ада чав газетдиз гун патал вичин шиирар агакьарна. Къе чна абур газет кІелзавайбуруз теклифзава.

Жамидин ИСМАИЛОВ

Рухвайриз

Чан рухваяр, гьуьрметлу хьухь,
Яргъал фидай хъилер мийир.
Сабурлу хьухь, эдеблу хьухь,
Чара касдив сирер мийир.
Эвел чир хьухь диде-буба,
Ахпа жуван вахни стха,
Мирес-варис, мукьва, арха,
Гьабур вири даяхар я.
Зегьмет чІугваз, фу неъ гьалал,
Экуьди хьуй гьар са хиял,
Легьзедани тахьуй бейгьал,
Куьн михьи тир булахар я.
ЧІуру фикир твамир рикІе,
Хизанриз куьн хьурай чешне,
Мягькемди хьуй куь диб, бине,
Куьн тухумдин дамахар я.
Рухваяр, хуьх куьне жуьрэт,
Къазанмиша чІехи гьуьрмет,
Артухардай мални девлет
Куьн авадан яйлахар я.
РикІера хуьх бубайрин чил,
Даим кІубан, шад хьуй гуьгьуьл,
Гьич садрани агъузмир кьил,
Куьн сад-садаз даяхар я.

Регъуь тежер ичкибаздиз

Саки гьар къуз хъвада эрекь,
Акъатдалди бедендиз гьекь,
Рахадайла, ийиз лекьлекь,
Регъуь жедач ичкибаздиз.

Чинни адан жеда яру,
Лугьуз жеда гафар чІуру,
ЯгъайтІан вич ламран кІуру,
Регъуь жедач ичкибаздиз.

Чидайди туш тайин кьадар,
Инжиклу ийида халкьар,
ХьанватІани тамам яшар,
Регъуь жедач ичкибаздиз.

Хъвайи эрекь яда кьилиз,
Акъвазда вич кІек хьиз кикІиз,
Русвагь хьанва вири хуьруьз,
Регъуь жедач ичкибаздиз.

Лагьай чІавуз хъвамир ички,
Ван къведай туш, хьанва биши,
Туьгьметар кьабулда вири,
Регъуь жедач ичкибаздиз.

Къанажагъсуз паб

Къанажагъ авачтІа папахъ,
Итимдин гьал хъсан жедач.
Магьрум жеда бахтуникай,
Ахьтин кІвале мугьман жедач.
Вичив жеда гьибет-фитне,
ЧІуру фикир аваз рикІе,
Я берекат жедач кІвале,
Къанажагъ авачтІа папахъ.

Хизандани акъатда къал,
Кьилени тІал, рикІени тІал,
ИчІи жеда гьаятни кІвал,
Къанажагъ авачтІа папахъ.
Яргъал фидач ихьтин шартІар,
Алакъайри гуда фад свар,
Квахьда кьарай, квахьда ахвар,
Къанажагъ авачтІа папахъ.

Насигьат

Хкимир чинал гьуьрметар авур,
Абурун къимет аватда агъуз.
Бейкефмир масад, хаз тахьуй хатур,
И дуьньядал садни тахьурай бахтсуз.
Сабур ая датІана, къачумир туьгьмет,
Вилик къаст эциг, даим вач вилик.
Са вахт къведа - вав агакьда гьуьрмет,
Гьич зеррени пашманвал кумукьдач рикІик.
Къанажагъди инсандал гьида тек абур,
Эдебни ахлакь акъудмир рикІяй.
Гьар легьзеда Аллагьдиз ая, дуст, шукур,
Гьа дуьшуьшда гьар са кар къведа ви гьиляй.

Фитнечидиз

Фитнедихъ гьич авач эхир,
Ам сагъ тежер азар хьиз я.
Адакай гьич жедач хийир,
Бегьерсуз тир накьвар хьиз я.
Вилиз такур лугьуда кар,
Буьгьтен вегьез, кьацІуриз тІвар,
ЧІурда ада гьар са икьрар,
Фитнечидиз мукьва жемир.
Гьуьрмет жедач адахъ хуьре,
Къалурдай туш са дуьз чешне,
ЧІуру фикир авай рикІе
Фитнечидиз мукьва жемир.
Я кьабулдач акьул гайи,
Инсан я вич рикІиз къайи,
Уьмуьрда мидявал цайи
Фитнечидиз мукьва жемир.

Мез

Мез дуст жеда, жеда - душман,
Сивяй чІуру гаф акъудмир.
Мез агъу хьиз, жеда лукьман,
Жував чІуру кас агудмир.
КІанарда гьа ширин меци,
Гафар акъуд сивяй верцІи,
Гаф яракь я, вични - хци,
Адал амал ийиз чир хьухь.
ТакІанарда меци туькьуьл,
Хада кефи, хада гуьгьуьл,
Инсанни ийида сефил,
Гьар гафунал мягькем акъваз.
Ширин меци туькІуьрда кар,
Туькьуьл меци ийида тІар.
И гафарал ая фагьум,
Мецив ийиз тамир зулум.

Тамила САЛМАНОВА

Хкудин нукьсанар

(Халкьдин камалдай)

Стхадиз стха чиз амукь тавурла,
Рухваяр бубадал алукь тавурла,
Иблисди рекьелай алудда абур,
Лап вини кІарариз акъудда абур.

Рагъ хъфена экуь, кІвале циф жеда,
Гуьлуьшан югъ мичІи хьана, йиф жеда.
Вичиз кІани рехъ гайитІа шейтІандиз,
Дуьнья тешпигь жеда цІай квай къажгъандиз.

Чиз амукьдач чпиз чпин багърияр,
ГьакІ нубатсуз экъич жеда ивияр.
Дидейрин гъам-шелди рикІер цІурурда,
Накъварин кьел-селди вилер цІурурда.

Кьуд патай ван техкъвез хийир хабарар,
АтІуда багърийрин йифен ахварар.
Зар-зибади баятлухда пас кьуна,
Сусар-рушар чІулав жеда, яс кьуна.

Яш тахьана, жеда чІехи итимар -
Кьилел буба аламачир етимар…
Гатфарар мад хкведа, гваз лишанар,
Сурарални акьалт жеда явшанар.

Амма рикІерал сагъ хъижеч хирер,
Аламукьда цІу кайи хьтин гелер.
Гьавиляй гьич тегьин кьилел гунагьар,
Ислягьбурувай жеда дуьнья ислягьар.

Гьич фитнедиз муьтІуьгъ жемир, инсанар,
Ша хкудин квай кьван чІуру нукьсанар.
Рехъ тагун чи арадавай иблисдиз,
Гьар мярекат элкъуьрин шад межлисдиз.

АГЬМЕДДИН

ТиртІа жувни шаир…

Эгер тиртІа жувни шаир,
Яраб за вуч ийидай?!
За шаиррин фикиррикай
Поэмаяр кхьидай!

Эгер тиртІа жувни шаир,
Лекь хьиз, цавуз экъечІдай.
Анай жуваз акур-такур:
Шиир кхьиз эгечІдай.

Яраб за вуч ийидайтІа,
Халкьдин шаир хьанайтІа?!
Сад Аллагьди багъишна заз,
Ахьтин камал ганайтІа?

Валлагь, дустар, къекъведай зун,
Майрудин хьиз, дугъри яз…
Къекъведачир зун дуьнья,
Шииратдин угъри яз!

ФатІимат ОСМАНОВА

Чи Эминхуьр

Ругуд стха, дагъдин хуьрер сад хьана,
ЦІийи бине аранда мурад хьана,
Битмишай хуьр тІварцІелдини ад хьана,
Кьегьаларин Ватан я чи Эминхуьр,
Берекатдин макан я чи Эминхуьр!

Яргъи рехъни куькІвена экв - чирагъар,
Гьар куьчеда, гьар са кІвале - булахар,
Зегьметдалди ийиз жедай дамахар,
Кьегьаларин Ватан я чи Эминхуьр,
Берекатдин макан я чи Эминхуьр!

Югъ-къандавай гуьрчег жезва, авадан,
Хуьруьн къамат, яшайишни лап хъсан.
Гьуьрметдивди кьабулиз атай мугьман,
Кьегьаларин Ватан я чи Эминхуьр,
Берекатрин макан я чи Эминхуьр!

Гьар са хуьруьхъ ава вичин тарихар,
Гьар са халкьдихъ вичин игит, арифар,
Давам ийиз Эминан ирс, лайихар,
Кьегьаларин Ватан я чи Эминхуьр,
Берекатдин макан я чи Эминхуьр!

Мариян БУГАЕВА

ТІугъвалдиз

Вун халкьарилай мус алатда,
Я инсаф авачир тІугъвал?
Валлагь, вакай икрагь хьанва,
Чун секин тур, алчах тІугъвал.

Садра атун бес жедач ваз,
ДатІана чи геле гьатиз.
Зи гелени къекъвена вун,
Аватна зун госпиталдиз.

Гила кьванни хьухь вун секин,
Гуьлуьшан югъ мийир серин,
Чи уьмуьр хьуй мадни йигин,
Вун чалай алат, я тІугъвал.

Хуьруьг ЖАМИЛ

Хиялар

Дагъви я зун, тІвар я Жамил,
Шадвилерал ала зи вил.
Гагь-гагь серин жезва гуьгьуьл,
ЯтІани за агъуздач кьил.

Кьисмет хьанва заз залан мес,
РикІ цІразва, куьмек тежез.
ЯтІан рикІе ава гьевес,
Асивализ элкъвезвач мез.

Шиирдикай хьанва юлдаш,
Курвилер зи жезва кармаш,
ЖезвачтІани кІвачер муьтІуьгъ,
ТІимил жезвач рикІин ишигъ.

ХьайитІани артух яшар,
КІубан руьгьда жеда гатфар.
Чи гьар са югъ хьурай экуь,
Ислягь хьурай дуьнья вири!

Саид ГЬУЬСЕЙНОВ

* * *

Заз сагъди кІанз, атайди,
Зал гьалтайди
Терс кьифери амбардин
ТІуьна амай чІук хьана.
Темягьвал, каш алудайла,
Гьалтайбуру, вирида хьиз,
Зани зи пай хкудайла,
Амукьайди цураравай,
Амукьаяр какадарай,
ТІям кумачир, миян тийир кьук хьана.
Ахпа, ахпа вирибуруз
Бала хьайи, герексуз,
Рузи кІани хук хьана.

* * *

Инсандин хьиз хьана кІанда
Чина гьава инсандин.
Пис, хъсанди -
РикІевайди я къвезвайди
Чиниз, вилиз инсандин.

Хабар кьадач вуч ятІа,
За инсандин рикІевайди.
Къалур ийиз
Мекьевайди, гьекьевайди,
РикІиз, якъин, вафалу
Жеда вилер инсандин.
Вилер ви заз къалур ая,
Фал вегьедай
Къарачидлай хъсандиз,
Лежберди хьиз, никІевайди...
Зани, къадаш,
Лугьуда ви рикІевайди...

Марьям АЛИСКЕРОВА

Зи Хъукьвар

Вилерин зи нур,
Мурз хци зи тур,
Зи динни абур
Вун я, зи Хъукьвар.

Зи чандин къуват,
Руьгьдин я къудрат,
Зи уьмуьр, зи бахт
Вун я, зи Хъукьвар.

Ятар чи чилин,
Виридлай ширин,
Ишигъ кьве вилин
Вун я, зи Хъукьвар.

Авахьиз вацІар,
НикІера къацар,
Харманар ацІай
Вун я, зи Хъукьвар.

Ви рекье гуз чан,
Гьазур я жуван,
Алимрин макан
Вун я, зи Хъукьвар.

Тегъи МЕГЬАМЕДОВ

Донбассдин накъвар

Вучиз вун накь сегьнедилай эвичІна,
Ислягь халкьдин иви чилел экъична.
Бед къилих гваз вун ви кардив эгечІна,
Майдандиз вун мидявал гваз экъечІна.

Вучиз на ваз кьуьл гуз тазва США-див,
Евросоюз, НАТО лугьур хахадив?
Меслят хъхьухь Урусатдив - стхадив,
Валай чІехи гьукуматдив-архадив.

Кеферпата са дустни вахъ авайд туш,
Ви хийирдихъ галай кас ваз жагъай туш.
Ви халкьариз мийир вуна зулумат,
Регьбервална, хуьх вуна ви гьукумат.

Азадчийри кам ви чилел вегьезва,
Тахсир квачир жегьил чанар рекьизва.
А нацистрин са къузни вун тай жемир,
Садрани вун а НАТО-дин пай жемир.

Генералрин гуьмбетар на чукІурна,
Гьа и кардал вуч вуна чаз къалурна.
Ви патав гвай дустар вири чукурна,
Гъил эцяна, вавай яргъаз ракъурна.

Гьукуматдин чилерни ви тІимил я,
Урусатдин патав вун са цІимил я.
Чара касдин кІвачик ви халкь кутамир,
Гьич са касни ви халкьарал хъуьруьрмир.

Донбасс, Луганск, Донецк къе йикьева,
Урусатдихъ ислягьвилин рекьева.
ЧІехид, гъвечІид дяведикай катзава,
Урусатдин ислягь чилихъ ялзава.

Гьукуматдал гъайид чІуру гьал я къе,
Украина, вун зи рикІин тІал я къе.
Дяве тавур бубайрин къе рухвайри,
Чанар къурбанд ийизва чи гадайри.

Украина, Зеленский, мад бес хьурай,
Яракь гадра, ваз шаирдин сес хьурай.
Кьиблепата ваз душман гьич хьайид туш,
Урусатди ви хатур гьич хайид туш.

Чи ватанэгьлияр - гьар сана

ТIварцIел баркалла гьана

Нариман ИБРАГЬИМОВ

Аламатдин кар я, жув хайи, аял вахтар акъудай багъри чкаяр гьамиша ахварай аквада. За фикирзавайвал, абурухъ авай кIанивал даимди я ва руьгьди хайи хуьруьхъ галаз датIана алакъани хуьзва.

Хпежар Кьурагьрин хуьрелай винидихъ, ирид километрдин яргъа ава. Зи аял, жаван вахтарни гьана акъатна. Ахварай аквазвайди хьиз, рикIел аламай чкаяр, вилериз акур вакъиаярни тIимил туш. Чаз, аялриз, гатфарихъ дагълари къацу махпур алукIнавайла, яйлахар цуькламиш хьанвайла, къишлахрай колхоздин лапагрин суьруьяр хтай бере гзаф хушди жедай. Жемятди чубанар игитар хьиз къаршиламишдай. Далдам-зуьрнедалди. Хуьрел кIелерин авазрин ван ацалтдай. Лапагрин суьруьяр чIурар тирвал экIя жедай. Абур жегьилрал ихтибардай, чубанрив са шумуд юкъуз ял ягъиз тадай. 13-14-йисавай чун хьтинбуру кIелер хуьз куьмекдай. Чубанрин са бригададин бригадир тир МутIалиб дадашан гьар са тапшуругъ кьилиз акъудиз гьазур жедай чун, Агъа магьледин жаванар. ГъвечIиди тиртIани, чи арайра Зейдуллагьни жедай. МутIалиб дадашан хтул, Жаруллагь муаллимдин хва. КIелерихъ калтугиз, бацIийрихъ галаз къугъваз, патаз физвайбур элкъуьриз…

Хуьруьн муьжуьд йисан школа куьтягьайла, Зейдуллагьа са артух я вичин, я диде-бубадин кьил тIарнач, ам Махачкъаладин хуьруьн майишатдин техникумдик экечIна. Чешнелудаказ кIелна, 1979-йисуз зоотехниквилин кеспи къачуна, хайи хуьруьз хтана, ОТФ-дин заведующий яз кIвалахдив гатIунна. Яргъалди фенач. Жегьилдиз Советрин Армиядин жергейра къуллугъиз эвер гана. Кьве йис акваз-такваз акъатна. Бедендин, къанажагъдин жигьетдайни мягькем хьанвай аскерди кIелунар давамарун кьетIна ва ам Дагъустандин хуьруьн майишатдин институтдик экечI хъувуна.

Уьмуьрда ара-бир гьич фикирдани авачир дегишвилер кьиле фида. Мехъер авур, хизан кутур **Зейдуллагь ИСАКЬОВ** 1983-йисуз Краснодардин крайдин Лабинский райондин Вознесенская станицадиз акъатна. Исакьован диплом акурла, хуьруьн майишатдин институтда кIелзавайди чир хьайила, “Ватан” колхоздин председатель Николай Егорова (гуьгъуьнлай адакай Краснодардин крайдин губернатор хьанай) вичин кеспидай къуллугъ гана. Са акьван вахт алатнач, ам МТФ-дин заведующийвиле тайинарна.

- Гьелбетда, зи гьевес хкаж хьана, - рикIел ккизва Зейдуллагь Исакьова.- Станица чIехиди, колхозни зурбади тир. Гегьенш чуьллер, чIурар, никIер, салар…21 агъзур гектар мулкар. Акьванбур чи Кьурагь райондихъни авачир. Майишат са шумуд хиленди тир. Малдарвилиз, хипехъанвилизни кьилин фикир гузвай. Колхоздин фермайра, тевлейра 2600 къарамал, 11 агъзур лапаг, саки 12 агъзур вак ва гьакI балкIанар, къушарни хуьзвай. Зи везифаярни куьтягь тежедайбур тир. Икьван гьайванрин сагъламвал хуьн, дамазлухдин месэлайрал гуьзчивал авун, селекционервилел машгъул хьун… Хиве кьада, сифте йисара бегьем ксудай вахтни амукьдачир. Гагь са отделенидай, участокдай, гагь малдарвилин са комплексдай, фермадай эвердай. Жувни гьайванар авай вири чкайрал кьил чIугуниз, абурун гьал чируниз, герек куьмек, малдарриз меслятар гуниз мажбур жедай. ЯтIани за жуваз гаф къведайвал авунач.

Лезги пешекардиз вичин кар чизвай. Ада, “вичиз четин я, зун агакьзавач, ам зи месэла туш” лугьун тавуна, зоотехникдин, ахпа майишатдин кьилин зоотехникдин везифаяр чешнелудаказ, гьайванрин кьадар артухардайвал, малдарвилин, хипехъанвилин, къушчивилин хилери къазанжияр арадал гьидайвал кьилиз акъудзавай.

Станица чIехиди тир, цIуд агъзурдав агакьна агьалияр яшамиш жезвай. Зегьметдиз къабил инсанрин чIехи пайни (1300 кас) “Ватан” колхоздин зегьметчияр тир. Йисан эхирдай майишатди кIвалахзавайбуруз 13-мажиб, пулсуздаказ саки тонндив агакьна техил гузвай. Колхозди саки гьар йисуз 7-8 млн манатдин къазанжияр къачузвай. Ибур а вахтунда еке пулар тир. 2004-йисалди Зейдуллагь Исакьова майишатдин чан алай алемдин майданар гегьеншарун патал вичин чирвилерикайни, алакьунрикайни, гьатта азад вахтарикайни менфят къачуна, крар дуьзгуьндаказ бажармишна.

- Зун мадни жуван кIвалах давамариз гьазур тир, - лугьузва З.Исакьова, - амма майишатда кьиле физвай крар, амалар зи къанажагъдихъ галаз кьадайбур тушир. Колхоздин кьилиз цIийи-цIийи инсанарни къвезвай, абуру чпин адетарни твазвай, са куьнихъайни къурху авачиз, тарашчивилеризни рехъ гузвай. Яваш-яваш маларин нехирар, лапагрин суьруьяр кьери жез гатIунна. Са арадилай абур михьиз хиритIна лагьайтIани жеда. Жуван зегьметдин бегьерар икI пуч жез акурла, рикI хана. Гьа и чIавуз заз “Хважамжам” тIвар алай СЖК ООО-дин директорди вичин заместителвиле кIвалахун теклифна. Зани разивал гана.

Гьайиф хьи, ина яргъалди кIвалахдай мумкинвал амукьнач. Кьилин зоотехниквилин везифаярни хиве авай хпежвидиз акуна хьи, “Хважамжамдин” чIехибурни чпин нефсер вилик кутунвайбур я. Пудкьуд йисуз малдарвилин комплекс тахьай мисална. Исакьов Отрадненский райондин маларин жинс хъсанардай майишатда кIвалахал акъвазна. Австралиядай данаяр гьана, малдарвилин комплексдин заведующийвиле тайинарай зоотехник рикIивай цIийи кардал машгъул хьана. ЦIуд йисалай виниз кIвалах авуналди, ада районда гзаф нек гудай калерин жинс арадал гьана. Краснодардин крайдин майишатрин арада кьиле тухузвай конкурсра Исакьован гуьзчивилик квай некIедин ва якIун малар са шумудра кIвенкIвечи чкайрал акъатна.

Алай вахтунда Кьурагь дагъларин хва пенсияда ава. Ада вичин майишат кьиле тухузва. Хтулриз тербия гузва. Веледарни диде-бубадал атанвайбур я. Вознесенский-дин техникум акьалтIарнавай руш Гуьлвера хсуси кардал машгъул я. Краснодардин недай-хъвадай шейэрин институт куьтягьнавай Радика гьа шегьерда зегьмет чIугвазва. Анзор технолог я. Зегьмет чIугвадай инсанриз баркалла!

Квез чидани?

Замбиядикай итижлу делилар

- Замбия Кьиблепатан Африкадин государство я. Уьлкведин умуми майдан 752,6 агъзур квадратный километрдикай ибарат я. Меркез - Лусака.
- Алай вахтунда Замбияда 19 миллиондилай гзаф инсанар яшамиш жезва.
- Замбиядин сергьятрив Ангола, Конго, Танзания, Малави, Мозамбик, Зимбабве, Ботсвана ва Намибия гва.
- 1960-йисал кьван и уьлкве Британиядин колония тир ва адаз Кеферпатан Родезия лугьузвай.
- Замбия хъсан тIебиат авай чка я. Милли паркариз килигун патал аниз къецепатан уьлквейрай гзаф агьалияр физва.
- Машгьур Виктория чарчар (адан кьакьанвал - 120 метр я, гьяркьуьвал - тахминан 1800 метр) Замбиядинни Зимбабведин часпардал ала. Замбиядиз туристар гзаф финин кьилин себебрикай сад Виктория чарчардихъ галаз алакъалу я.
- Замбияда Кьиблепатан Луангва тIвар алай милли парк ава.
- Замбия Африкадин хатасуз уьлквейрикай сад я.
- Замбиядин мулкара хаталуди тир “цеце” тIветI гьалтда. И тIветIрехъ галаз женг тухун патал уьлкведа махсус къуллугъ кардик ква.
- Замбияда кьифер ва гьашаратар чкадин недай лезетлу затIар (деликатес) яз гьисабзава.
- И уьлкведа машгьур милли тIуьнрик уькIуь тушир це яшамиш жезвай таза балугърикай гьазурнавай хуьрекар акатзава.
- Африкадин уьлквейрикай Замбияда сифте яз пластикдикай пулар ийиз эгечIна.
- И уьлкведа дуьньяда виридалайни “яшлу” баобаб тар ава. Алимрин фикирдалди, алай вахтунда тарцин 1500 йис я.
- Ина гьайванрин алем гзаф девлетлуди я. Гьа жергедай яз еке япар алай Африкадин машгьур филерни яшамиш жезва.
- Уьлкведин официальный чIал ингилис чIал я. Амма чкадин агьалийри 60-далайни гзаф чIаларикай рахунра менфят къачузва.

Уьлкведа ва дуьньяда

Маса рехъ амукьнач

12-апрелдиз РФ-дин Президент Владимир Путина къейд авурвал, Украина, Белоруссия ва Россия - ибур сад тир пуд халкь я. Къе Украинада кьиле физвай гьалар, са шакни алачиз, мусибатдинбур я, амма Россиядиз маса чара амачир. Украинада махсус операция тухун - им дуьз кам я, маса рехъ амачир. Вилик эцигнавай макьсадар кьилиз акъатда. Ихьтин фикир уьлкведин регьберди Белоруссиядин регьбер А.Лукашенкодихъ галаз авур рахунрин нетижайрин пресс-конференциядал малумарна, раижзава “Новости” РИА-ди.

Президентди ихтилатайвал, Россияди Белоруссиядихъ галаз гьамиша стхадихъ галаз хьиз рафтарвилер авуна ва эхиримжи варцара арада авай алакъаяр кIусни дегиш хьанвач.

“Къуьн кутадайди Белоруссия тирдал чна са шакни гъанвачир. Гзаф асиррин чи умуми тарихдани гьамиша гьакI хьайиди я”, - лагьана В.Путина.

Президентди Украинадин Буча шегьерда ислягь агьалияр кьена лагьай малуматдин патахъайни баян гана. Къейд авурвал, Бучадин барадай чукIурнавай малумат виликдай Сирияда химиядин яракьрикай чукIурай хьтин тапанди, къалпди я.

Белоруссиядин регьбер А.Лукашенкодин гафаралди, Бучада кьиле фейи агьвалат “Британиядин психологический махсус серенжем я”.

Украинада кьиле тухузвай военный махсус серенжемдикай рахадайла, РФ-дин Президентди къейдна хьи, гьерекатар йигинариз жеда, амма ида зиянарни екебур гуда.

РФ-дин оборонадин министерстводи идалай вилик хабар ганай хьи, Россиядин Яракьлу Къуватри анжах военный къурулушриз ва Украинадин кьушунриз ягъунар кьазва. 25-мартдиз абуру серенжемдин сад лагьай паюнин асул тапшуругъар кьилиз акъудна - Украинадихъ военный рекьяй авай мумкинвилер хейлин тIимиларна. Кьилин макьсад Донбасс азад авун я.

13-апрелдин экуьнахъ РФ-дин оборонадин министерстводи малумарай делилралди, махсус серенжем кьиле тухунив эгечIайдалай инихъ чи кьушунри Украинадин 130 самолет ва 103 вертолет, зенитный ракетайрин 244 комплекс, пилот галачир 447 аппарат, 2169 танк ва дяведин маса машинар, РСЗО-дин 243 установка, артиллериядин ва маса 931 яракь, дяведин суьрсет, военный махсус 2076 автомобиль тергна.

Европадиз жезвай зарар

Вири дуьньядин алишвериштин тешкилатдин (ВТО) делилралди, газдин къимет хкаж хьуни США-дилай гзаф Европадин уьлквейриз пис патахъай таъсирда. Идакай саласадиз “Новости” РИА-ди ва са жерге маса чешмейри хабар гана.

Европада газдин къимет январдилай инихъ 45 процентдин хкаж хьана. Гьа са вахтунда, Европадив гекъигайла, Америкада газдин къимет са кьадарда агъузди яз амукьна.

Аналитикрин фикирдалди, Россиядинни Украинадин арада къалмакъалри дуьньядин алишвериш хаталувилик кутазва. ВТО-дин векилри рикIел хкайвал, Россияни Украина гьам недай суьрсетралди, гьам энергиядалди масабур бегьемдиз таъминарзавай уьлквеяр я. Кьилди къачуртIа, ВТО-дин делилрал асаслу яз, Африкадини Мукьвал тир РагъэкъечIдай пата чпиз лазим тир кьадардин чIехи пай техил Россиядивайни Украинадивай маса къачузва.

Туьркиядин таъсир

Туьркиядин президент Р.Т.Эрдоганан фикирдалди, Россиядинни Украинадин векилрин арада кьиле физвай рахунар менфятлубур хьуниз таъсир ийиз жедай уьлкве анжах Туьркия я. Адан фикир “ТАСС” чешмеди раижна.

“Туьркия къе къалмакъал авай кьве терефдихъ галазни сих алакъаяр хуьз жезвай уьлкве я”, - лагьана Эрдогана.

Есирвиле вугана

“Новости” РИА-ди ДНР-дин мулкарин оборонадин штабдин делилрал асаслу яз хабар гузвайвал, Украинадин яракьлу къуватрин (ВСУ) агъзурдалай виниз аскерри Мариуполда чеб есирвиле вугана.

Мариуполда есирвиле вугай Украинадин аскеррин патахъай идалай вилик Чечнядин кьил Р.Къадыровани вичин Telegram-каналда хабар ганай. Къейд авурвал, есиррин арада хирер хьанвайбурни вишералди ава.

Яракьар ракъурзава

Россиядин МИД-дин кьилин заместитель О.Сыромолотова малумарайвал, эхиримжи варзни зуран муддатда США-ди Киевдиз 1,65 миллиард доллардин къимет авай яракьар ракъурна. Идакай “Новости” РИА-ди хабар гузва.

Сиромолотова мадни къейд авурвал, чара уьлквейрай пулунихъ кьунвай аскерар атуникди Украинада гьалар мадни пис жезва. Международный къайдаяр чIуруналди, къецепатан аскерар желб авунал Украинадин дипломатвилин векилар машгъул я.

Мариуполдин “Азовсталь” заводда къецепатан 200-300 аскер авайдакай идалай вилик есирвиле гьатай Украинадин аскерди лагьанай. Талукь тир видеоролик Р.Къадырова вичин Telegram-каналда раижна. Украинадин аскердин гафаралди, пулунихъ кьунвай аскерар гьи уьлквейрай атанвайбур ятIа адаз малум туш.

Чин гьазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

ислен, 18-апрель

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана. Итоги
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 «Детские новости» 0+
08:20 Д/с «Русский музей детям» 19 с. 0+
08:50 «Умники и умницы Дагестана» 0+
09:20 Х/ф «Иван Бровкин на Целине» 12+
11:00 «Человек и право»
12:10 «Служа Родине» 12+
12:30,14.30,16.30 Время новостей Дагестана
12:50 Дагестанское кино. Х/ф «Ожерелье для моей любимой» 12+
14:10 «Дагестан туристический» 0+
14:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
16:10 «Дагестан туристический» 0+
16:55 Д/с «Война и мифы» 1 с. 6+
17:45 Т/с «Ланцет» 9 с. 12+
18:45 Передача на табасаранском языке «Мил»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:45 «Преступление и наказание» 16+
21:00 «Удивительные горцы» 0+
21:20 «Ульяна спросит» 0+
22:00 «На виду» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Угол зрения» 16+
23:55 «Диалоги о рыбалке. Аграхан» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на табасаранском языке «Мил»
01:50 «На виду» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "Жить здорово!" (16+).
10.00 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Информационный канал". (16+).
21.00 "Время".
22.00 Т/с "Начальник разведки". (16+).
22.55 "Большая игра". (16+).
23.55 "Информационный канал". (16+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания «Шолом» (на татском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Елизавета". (16+).
22.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 Т/с "Земский доктор".
02.45 Т/с "Отец Матвей". (12+).

НТВ
04.55 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее. (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Место встречи. (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 За гранью. (16+).
17.50 ДНК. (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 Т/с "Полицейское братство". (16+).
23.00 "Сегодня".
23.30 Т/с "Пес". (16+).
03.30 Т/с "Порох и дробь". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
09.15 "Давай разведемся!" (16+).
10.20 "Тест на отцовство". (16+).
12.35 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.40 Д/ф "Порча". (16+).
14.10 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.45 Д/ф "Верну любимого". (16+).
15.20 Детектив "Половинки невозможного".
19.00 Мелодрама "Первая любовь". (16+).
22.50 Т/с "Женский доктор 3", 1 и 2 с. (16+).
00.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.30 Д/ф "Порча". (16+).
01.55 Д/ф "Знахарка". (16+)
02.20 Д/ф "Верну любимого". (16+).
02.45 "Тест на отцовство".
04.25 "Давай разведемся!"
05.15 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 Настроение. (12+).
09.05 Т/с "Любопытная Варвара". (16+).
11.00 "Городское собрание". (12+).
11.30 "События". (12+).
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.50 Мой герой. (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей".
15.05 10 самых. (16+).
15.30 Х/ф "Анатомия убийства. Смерть в кружевах". (12+).
17.05 Д/ф " Две семьи, два предательства". (16+).
17.50 "События". (12+).
18.10 "Петровка, 38". (16+).
18.30 Х/ф "Я знаю твои секреты. Гладиатор". (12+).
22.00 "События". (12+).
22.35 "Спецрепортаж".
23.05 Знак качества. (16+).
00.00 "События". (12+).
00.25 Д/ф "Блудный сын президента". (16+).
01.10 Д/ф "Назад в СССР.

ЗВЕЗДА
05.05 Т/с "Смерть шпионам. Скрытый враг".
07.00 "Сегодня утром".
09.00,13.00,18.00,22.15 Новости дня. (16+).
09.15 Х/ф "Большая семья".
11.20,19.00 "Открытый эфир". (12+).
13.30,14.05 Д/ф "Разведка боем. Секретное оружие В.Леонова".
14.00 Военные новости.
14.20,03.55 Т/с "Обратный отсчет". (16+).
18.45 "Специальный репортаж". (16+).
20.40 Д/ф "Последняя загадка Чудского озера".
21.25 Д/с "Загадки века с Сергеем Медведевым".
22.30 "Между тем". (12+).
22.55 "Скрытые угрозы". "Альманах 99". (16+).
23.40 Т/с "Закон и порядок.
02.05 Х/ф "По данным уголовного розыска..." (12+).
03.15 Д/с "Зафронтовые разведчики". (16+).

саласа, 19-апрель

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на табасаранском языке «Мил»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Светлый путь»
10:35 Д/с «Война и мифы»
11:30 Т/с «Ланцет» 9 с. 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 «Ульяна спросит» 0+
13:40 «Подробности» 12+
14:10 «Преступление и наказание» 16+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на табасаранском языке «Мил»
15:30 «Угол зрения» 12+
16:05 Проект «Удивительные горцы» 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Война и мифы» 2 с. 6+
17:45 Т/с «Ланцет» 10 с.
18:45 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «PRO футбол» в прямом эфире
21:10 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Колӏса» 12+
00:10 «Служа Родине» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:15 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
01:50 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
02:55 «Колеса» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "Жить здорово!" (16+).
10.00 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Информационный канал". (16+).
21.00 "Время".
22.00 Т/с "Начальник разведки". (16+).
23.00 "Большая игра". (16+).
00.00 "Информационный канал". (16+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания «Очар» (на кумыкском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Елизавета". (16+).
22.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 Т/с "Земский доктор".
02.45 Т/с "Отец Матвей". (12+).

НТВ
05.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее. (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Место встречи. (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 За гранью. (16+).
17.50 ДНК. (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 Т/с "Полицейское братство". (16+).
23.00 "Сегодня".
23.30 Т/с "Пес". (16+).
03.10 "Их нравы".
03.25 Т/с "Порох и дробь". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
09.00 "Давай разведемся!" (16+).
10.00 "Тест на отцовство".
12.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.20 Д/ф "Порча". (16+).
13.50 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.25 Д/ф "Верну любимого". (16+).
15.00 Мелодрама "Семейное дело". (16+).
19.00 Мелодрама "Сердце Риты". (16+).
22.45 Т/с "Женский доктор 3", 3 и 4 с. (16+).
00.35 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.25 Д/ф "Порча". (16+).
01.50 Д/ф "Знахарка". (16+).
02.15 Д/ф "Верну любимого". (16+).
02.40 "Тест на отцовство". (16+).
04.20 "Давай разведемся!" (16+).
05.15 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 Настроение. (12+).
08.35 Доктор И. (16+).
09.05 Т/с "Любопытная Варвара". (16+).
10.55 Д/с "Актерские судьбы"
11.30 "События". (12+).
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.45 Мой герой. (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей".
15.05 Д/с "Обложка". (16+).
15.30 Х/ф "Анатомия убийства. Смерть в кружевах". (12+).
17.05 Д/ф "Маркова и Мордюкова. Заклятые подруги". (16+).
17.50 "События". (12+).
18.10 "Петровка, 38". (16+).
18.30 Х/ф "Я знаю твои секреты. Автоледи".
22.00 "События". (12+).
22.35 Закон и порядок.
23.10 Д/ф "Б.Грачевский. Любовный ералаш".
00.00 "События". (12+).
00.25 Прощание. (16+).
01.10 Д/с "Приговор".

ЗВЕЗДА
05.20 Т/с "Обратный отсчет". (16+).
07.00 "Сегодня утром".
09.00,13.00,18.00,22.15 Новости дня. (16+).
09.15,18.45 "Специальный репортаж". (16+).
09.35 Х/ф "Простая история". (12+).
11.20,19.00 "Открытый эфир". (12+).
13.30,03.10 Д/с "Сделано в СССР". (12+).
13.45,14.05,03.25 Т/с "СМЕРШ". (16+).
14.00 Военные новости.
20.40 Д/ф "Последний воин СМЕРШа". (16+).
21.25 "Улика из прошлого".
22.30 "Между тем". (12+).
22.55 "Легенды армии с Александром Маршалом". Евдокия Завалий.
23.40 Т/с "Закон и порядок", 16-18 с. (16+).
02.05 Д/ф "Генрих Гиммлер. Апостол дьявола". (12+).
02.50 Д/с "Хроника Победы". (16+).

арбе, 20-апрель

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Им покоряется небо» 12+
10:40 Д/с «Война и мифы» 2 с. 6+
11:30 Т/с «Ланцет» 10 с.
12:30 Время новостей Дагестана
12:55 Ток-шоу «Общественный интерес» 12+
14:10 «Дагестан туристический» 0+
14:30 Время новостей Дагестана
14:50 Передача на лакском языке «Аьрщи ва агьлу»
15:30 «Колеса» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/с «Война и мифы»
17:45 Т/с «Ланцет» 11 с.
18:45 Передача на даргинском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Здоровье» в прямом эфире
21:10 «Дагестан туристический» 0+
21:30 «Годекан» 0+
22:00 «Городская среда»
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Память поколений»
23:50 Д/ф «Шок для Сталина» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала
01:50 «Городская среда» 12+

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "Жить здорово!" (16+).
10.00 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Информационный канал". (16+).
21.00 "Время".
22.00 Т/с "Начальник разведки". (16+).
23.00 "Большая игра". (16+).
00.00 "Информационный канал". (16+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания «Даргала анкъи» (на даргинском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Елизавета". (16+).
22.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 Т/с "Земский доктор".
02.45 Т/с "Отец Матвей". (12+).

НТВ
05.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее. (16+).
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины". (16+).
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Место встречи. (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 За гранью. (16+).
17.50 ДНК. (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 Т/с "Полицейское братство". (16+).
23.00 "Сегодня".
23.30 Т/с "Пес". (16+).
03.25 Т/с "Порох и дробь". (16+).

ДОМАШНИЙ
06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
09.00 "Давай разведемся!" (16+).
10.00 "Тест на отцовство". (16+).
12.15 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.20 Д/ф "Порча". (16+).
13.50 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.25 Д/ф "Верну любимого". (16+).
15.00 Мелодрама "Первая любовь". (16+).
19.00 Мелодрама "Наследство". (16+).
22.55 Т/с "Женский доктор 3", 5 и 6 с. (16+).
00.50 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.40 Д/ф "Порча". (16+).
02.05 Д/ф "Знахарка". (16+)
02.30 Д/ф "Верну любимого". (16+).
02.55 "Тест на отцовство".
04.35 "Давай разведемся!"
05.25 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 Настроение. (12+).
08.45 Доктор И. (16+).
09.10 Т/с "Любопытная Варвара". (12+).
10.55 Д/с "Актерские судьбы"
11.30 "События". (12+).
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.50 Мой герой. (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей".
15.05 Д/с "Обложка". (16+).
15.30 Х/ф "Анатомия убийства. Пленница черного омута". (12+).
17.05 Д/ф "Н.Еременко. Эдипов комплекс". (16+)
17.50 "События". (12+).
18.10 "Петровка, 38". (16+).
18.30 Х/ф "Я знаю твои секреты. Дыхание смерти"
22.00 "События". (12+).
22.35 Хватит слухов! (16+).
23.10 Прощание. (16+).
00.00 "События". (12+).
00.25 Д/ф "Удар властью. Слободан Милошевич".
01.10 Знак качества. (16+).

ЗВЕЗДА
05.05 Т/с "СМЕРШ". (16+).
07.00 "Сегодня утром".
09.00,13.00,18.00,22.15 Новости дня. (16+).
09.15,13.30,18.45 "Специальный репортаж".
09.35 Х/ф "Зайчик". (12+).
11.20,19.00 "Открытый эфир". (12+).
13.50,14.05,03.25 Т/с "Русский перевод".
14.00 Военные новости.
20.40 Д/ф "80 лет со дня окончания битвы под Москвой в ВОВ". (16+).
21.25 Д/с "Секретные материалы". (16+).
22.30 "Между тем". (12+).
22.55 "Главный день". "Кубок Канады и Владислав Третьяк". (16+).
23.40 Т/с "Закон и порядок", 19-21 с. (16+).
02.05 Д/ф "Атомная драма Владимира Барковского". (12+).
02.50 Д/с "Хроника Победы". (16+).

хемис, 21-апрель

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на даргинском языке 12+
08:00 «Королева спорта» 0+
08:10 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Наше сердце»
10:15 Д/с «Война и мифы» 3 с. 6+
11:05 «Годекан» 12+
11:30 Т/с «Ланцет» 7 с. 12+
12:30 Время новостей Дагестана
12:50 «Здоровье» 12+
13:40 «PRO футбол» 12+
14:30 Время новостей Дагестана
15:30 «Городская среда»
16:00 Мультфильмы 0+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 Д/ф «Шамиль. Последний путь» 12+
17:25 Т/с «Ланцет» 12 с.
18:35 Обзор газеты
18:45 Передача на аварском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «За скобками» 12+
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Первая студия» 12+
21:10 «Молодежный микс»
21:25 «Психологическая азбука» 12+
21:50 «Круглый стол» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
22:55 «За скобками» 12+
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 Д/с «Загадки русской истории» 4 с. 0+
00:15 «Полный газ» 0+
00:30 Время новостей Дагестана
00:55 «За скобками» 12+
01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "Жить здорово!" (16+).
10.00 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 "Информационный канал". (16+).
21.00 "Время".
22.00 Т/с "Начальник разведки". (16+).
23.00 "Большая игра". (16+).
00.00 "Информационный канал". (16+).
03.00 Новости.
03.05 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания «Лалаан» (на рутульском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 Т/с "Елизавета". (16+).
22.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.00 Т/с "Земский доктор".
02.45 Т/с "Отец Матвей". (12+).

НТВ
05.00 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее.
08.00 "Сегодня".
08.25 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
10.00 "Сегодня".
10.35 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Место встречи. (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 За гранью. (16+).
17.50 ДНК. (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 Т/с "Полицейское братство". (16+).
23.00 "Сегодня".
23.30 ЧП. Расследование. (16+).
00.00 Поздняков. (16+).
00.10 Мы и наука. Наука и мы. (12+).
01.05 Т/с "Пес". (16+).
02.55 "Их нравы".
03.25 Т/с "Порох и дробь".

ДОМАШНИЙ
06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
09.00 "Давай разведемся!" (16+).
10.10 "Тест на отцовство".
12.20 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.25 Д/ф "Порча". (16+).
13.55 Д/ф "Знахарка". (16+)
14.30 Д/ф "Верну любимого". (16+).
15.05 Мелодрама "Сердце Риты". (16+).
19.00 Мелодрама "Красота небесная". (16+).
22.50 Т/с "Женский доктор 3", 7 и 8 с. (16+).
00.40 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.30 Д/ф "Порча". (16+).
01.55 Д/ф "Знахарка". (16+)
02.20 Д/ф "Верну любимого". (16+).
02.45 "Тест на отцовство".
04.25 "Давай разведемся!"
05.15 "По делам несовершеннолетних". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 Настроение. (12+).
08.40 Доктор И. (16+).
09.10 Т/с "Любопытная Варвара". (12+).
10.50 Д/с "Актерские судьбы"
11.30 "События". (12+).
11.50 "Петровка, 38". (16+).
12.05 Т/с "Пуаро Агаты Кристи". (12+).
13.45 Мой герой. (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей".
15.05 Хватит слухов! (16+).
15.30 Х/ф "По прозвищу Принц". (12+).
17.05 Д/ф "Соломенная вдова". (16+).
17.50 "События". (12+).
18.10 "Петровка, 38". (16+).
18.30 Х/ф "Выйти замуж любой ценой". (12+).
22.00 "События". (12+).
22.35 10 самых. (16+).
23.10 Д/ф "Криминальный талант". (12+).
00.00 "События". (12+).
00.25 Д/ф "Удар властью. Импичмент Ельцина".

ЗВЕЗДА
05.10,13.50,14.05,04.00 Т/с "Русский перевод". (16+).
07.00 "Сегодня утром".
09.00,13.00,18.00,22.15 Новости дня. (16+).
09.25,02.00 Х/ф "За витриной универмага".
11.20,19.00 "Открытый эфир". (12+).
13.25 "Не факт!" (12+).
14.00 Военные новости.
18.45 "Специальный репортаж". (16+).
20.40 Д/с "Война миров". "Афганистан. Советский спецназ против моджахедов". (16+).
21.25 "Код доступа". (12+).
22.30 "Между тем". (12+).
22.55 "Легенды науки". Андрей Туполев. (12+).
23.40 Т/с "Закон & порядок. Отдел оперативных расследований 4", 22-24 с. (16+).
03.35 Д/с "Хроника Победы". (16+).

жуьмя, 22-апрель

РГВК
07:00,08.30,12.30 Время новостей Дагестана
07:20,14.50 Передача на аварском языке 12+
08:00 «Королева спорта»
08:10 Обзор газет
08:20 Мультфильм 0+
08:50 Х/ф «Республика ШКИД» 0+
10:40 Д/ф «Шамиль. Последний путь» 12+
11:10 «Удивительные горцы» 0+
11:30 Т/с «Ланцет» 12 с.
12:55 «Круглый стол» 12+
13:40 «Психологическая азбука» 12+
14:05 «За скобками» 12+
14:10 «Молодежный микс»
14:30 Время новостей Дагестана
15:30 «Первая студия» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:50 Х/ф «Нет неизвестных солдат» 12+
18:25 «Арт-клуб» 0+
18:45 Передача на кумыкском языке 12+
19:30 Время новостей Дагестана
20:00 Время новостей. Махачкала
20:20 «Подробности» 12+
20:50 «Мир вашему дому»
21:20 Д/ф «Дагестанский заповедник» 0+
21:55 «Время спорта» 12+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Время новостей. Махачкала
23:20 «Глобальная сеть» 16+
00:00 Д/ф «Легенда Азанбека» 12+
00:30 Время новостей Дагестана
01:00 Время новостей. Махачкала

ПЕРВЫЙ
05.00 "Доброе утро".
09.00 Новости.
09.20 "Жить здорово!" (16+).
10.00 "Информационный канал". (16+).
12.00 Новости.
12.15 "Информационный канал". (16+).
15.00 Новости.
15.15 "Информационный канал". (16+).
18.00 Вечерние новости.
18.40 "Человек и закон". (16+).
19.40 Телеигра "Поле чудес". (16+).
21.00 "Время".
22.00 "Голос. Дети".
23.45 Д/ф "История группы "Bee Gees. Как собрать разбитое сердце". (16+).
01.40 "Информационный канал". (16+).

РОССИЯ 1
09:00 Канал национального вещания «Гюлистан» (на азербайджанском языке)
14:30 Местное время. Вести-Дагестан
21:05 Местное время. Вести-Дагестан
05.00 "Утро России".
09.55 "О самом главном". (12+).
11.00 "Вести".
11.30 "60 минут". (12+).
14.00 "Вести".
14.55 "Кто против?" (12+).
17.00 "Вести".
17.30 "60 минут". (12+).
20.00 "Вести".
21.20 "Вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
00.00 Х/ф "Мирт обыкновенный". (12+).
03.20 Т/с "Отец Матвей". (12+).

НТВ
04.55 Т/с "Возвращение Мухтара". (16+).
06.30 Утро. Самое лучшее.
08.00 "Сегодня".
08.25 Простые секреты.
09.00 Д/с "Мои университеты. Будущее за настоящим". (6+).
10.00 "Сегодня".
10.35 ЧП. Расследование.
11.00 Т/с "Морские дьяволы. Рубежи Родины".
13.00 "Сегодня".
13.25 "Чрезвычайное происшествие". (16+).
14.00 Место встречи. (16+).
16.00 "Сегодня".
16.45 ДНК. (16+).
19.00 "Сегодня".
20.00 "Жди меня". (12+).
20.50 Страна талантов.
23.15 Своя правда. (16+).
00.55 Захар Прилепин. "Уроки русского". (12+).
01.25 "Квартирный вопрос".
02.15 Таинственная Россия. (16+).
03.00 Т/с "Страховщики".

ДОМАШНИЙ
06.30 "По делам несовершеннолетних". (16+).
08.55 "Давай разведемся!"
09.55 "Тест на отцовство".
12.10 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
13.15 Д/ф "Порча". (16+).
13.45 Д/ф "Знахарка". (16+).
14.20 Д/ф "Верну любимого". (16+).
14.55 Мелодрама "Наследство". (16+).
19.00 Мелодрама "Миг, украденный у счастья".
22.30 Т/с "Женский доктор 3", 9 и 10 с. (16+).
00.25 Д/ф "Понять. Простить". (16+).
01.15 Д/ф "Порча". (16+).
01.40 Д/ф "Знахарка". (16+).
02.05 Д/ф "Верну любимого". (16+).
02.30 "Тест на отцовство".
04.10 "По делам несовершеннолетних". (16+).
05.50 "Пять ужинов". (16+).
06.05 Д/с "Предсказания: 2022". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
06.00 Настроение. (12+).
08.35 Женская логика. Фактор беспокойства.
09.35 Х/ф "Алиса против правил 2". (12+).
11.30 "События". (12+).
11.50 Х/ф "Алиса против правил 2". (12+).
13.10 Х/ф "Я знаю твои секреты. Дыхание смерти". (12+).
14.30 "События". (12+).
14.50 "Город новостей".
15.05 Х/ф "Я знаю твои секреты". (12+).
17.00 Д/ф "Актерские драмы. Жизнь как песня".
17.50 "События". (12+).
18.10 "Петровка, 38". (16+).
18.30 Х/ф "Реставратор".
20.15 Х/ф "Тихие воды".
22.00 В центре событий.
23.00 "Приют комедиантов". (12+).
00.35 Д/с "Актерские судьбы". (12+).
01.15 Х/ф "Не могу сказать "прощай". (12+).

ЗВЕЗДА
05.40 Т/с "Русский перевод". (16+).
07.35 Х/ф "Горячая точка". (16+).
09.00,13.00,18.00,22.15 Новости дня. (16+).
09.20 Д/ф "Через минное поле к пророкам". (16+).
10.25 Х/ф "Александр Невский". (12+).
12.30,13.25,14.05,17.50,18.40 Т/с "Слепой". (16+).
14.00 Военные новости. (16+).
21.15 "Здравствуйте, товарищи!" (16+).
22.30 Х/ф "Невыполнимое задание". (16+).
00.35 Х/ф "Пять минут страха". (12+).
02.00 Д/ф "Мария Закревская. Драматургия высшего шпионажа". (12+).
02.55 Д/с "Оружие Победы". (12+).
03.15 Х/ф "Светлый путь".
04.50 Х/ф "Александр Маленький". (12+).

киш, 23-апрель

РГВК
07:00 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на кумыкском языке 12+
08:00 Мультфильм 0+
08:30 Время новостей Дагестана
08:50 Х/ф «Старший сын»
11:20 «Молодежный микс»
11:35 «Подробности» 12+
12:00 «Мой малыш» в прямом эфире
12:30 Спектакль «Владимир Высоцкий: Четыре четверти пути» 12+
14:50 Передача на кумыкском языке «Заманлар гете, халкъ гетмес» 12+
15:30 «Мир Вашему дому»
15:55 «Время спорта» 12+
16:30 Время новостей Дагестана
16:55 «Дежурная часть»
17:05 Х/ф «Канатоходец»
18:10 Д/ф «Мелодии Дагестана» 0+
18:45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19:30 Время новостей Дагестана
19:55 «Точка зрения» 12+
20:05 «Дежурная часть» 16+
20:20 «Мастер спорта» 12+
20:45 «Дагестан туристический» 0+
21:05 «Культурный код» 0+
21:30 «Удивительные горцы» 0+
21:45 «Ульяна спросит» 0+
22:30 Время новостей Дагестана
23:00 Х/ф «Женя, Женечка и Катюша» 0+
00:30 Время новостей Дагестана
00:55 «Точка зрения» 12+
01:10 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01:45 «Мой малыш» 12+

ПЕРВЫЙ
06.00 "Доброе утро". (12+).
09.00 "Умницы и умники".
09.45 "Слово пастыря".
10.00 Новости.
10.15 Д/ф "Путь Христа".
12.00 Новости.
12.15 Д/ф "Храм Гроба Господня".
13.00 Схождение Благодатного огня. Прямая трансляция из Иерусалима
14.15 Новости.
14.30 Х/ф "Мужики!.."
16.20 "Кто хочет стать миллионером?" (12+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 Д/ф "Владимир Меньшов. Кто сказал: у меня нет недостатков?" (12+).
19.15 "Сегодня вечером".
21.00 "Время".
21.30 Т/с "Шифр". (16+).
23.30 Пасха Христова. Прямая трансляция богослужения из Храма Христа Спасителя.
02.15 Х/ф "Человек родился". (12+).
03.45 Д/ф "Оптина пустынь".

РОССИЯ 1
5.00 "Утро России". Суббота.
8.00 "Вести". Местное время.
8.20 Местное время.
08.35 "По секрету всему свету"
9.00 "Формула еды". (12+).
9.25 "Пятеро на одного".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Вести".
11.50 "Доктор Мясников".
13.00 "Схождение Благодатного огня". Прямая трансляция из Иерусалима.
14.15 "Вести".
15.00 Х/ф "Нужна невеста с проживанием". (12+).
17.00 "Вести".
18.00 "Привет, Андрей!"
20.00 "Вести".
21.15 Х/ф "Иван Денисович"
23.00 "Вести".
23.30 "Пасха Христова". Прямая трансляция Пасхального богослужения из Храма Христа Спасителя.
02.15 Х/ф "Семейное счастье"

НТВ
5.20 Хорошо там, где мы есть!
5.30 Х/ф "Всем всего хорошего". (16+).
7.25 "Смотр".
8.00 "Сегодня".
8.20 Готовим с А.Зиминым.
8.50 Поедем, поедим!
9.25 "Едим дома".
10.00 "Сегодня".
10.20 "Главная дорога".
11.00 Живая еда. (12+).
12.00 "Квартирный вопрос".
13.00 Схождение Благодатного огня. Прямая трансляция из Иерусалима.
14.15 "Своя игра".
15.05 Неведомые чудовища на Земле. (12+).
16.00 "Сегодня".
16.25 "Следствие вели..."
19.00 Центральное телевидение. (16+).
20.30 "Ты не поверишь!"
21.30 Секрет на миллион.
23.35 Международная пилорама. (16+).
00.15 Квартирник. НТВ у Маргулиса. (16+).
01.30 "Дачный ответ".

ДОМАШНИЙ
06.30 Д/с "Предсказания: 2022". (16+).
06.50 Мелодрама "Неслучайные встречи". (16+).
10.40 Мелодрама "Все к лучшему". (16+).
14.30 Мелодрама "Все к лучшему 2". (16+).
18.45 "Скажи, подруга". (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век", 61 и 62 с. (Турция). (16+).
23.30 "Скажи, подруга". (16+).
23.45 Мелодрама "Меня зовут Саша". (16+).
03.10 Х/ф "Гордость и предубеждение", 1-3 с. (США). (16+).
05.50 Д/ф "Проводница". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
05.45 Х/ф "Реставратор".
07.20 "Православная энциклопедия". (6+).
07.45 "Фактор жизни".
08.15 Х/ф "Тихие воды".
10.00 Самый вкусный день.
10.30 Москва резиновая.
11.00 Д/с. (12+).
11.30 "События". (12+).
11.45 "Петровка, 38". (16+).
11.55 Х/ф "Женщины".
13.55 Х/ф "Заговор небес". (12+).
14.30 "События". (12+).
14.45 Х/ф "Заговор небес". (12+).
17.30 Х/ф "Смерть не танцует одна". (12+).
21.00 Постскриптум. (16+).
22.05 Право знать! (16+).
23.20 "События". (12+).
23.30 "Спецрепортаж".
23.55 Д/ф "90-е. Во всем виноват Чубайс!" (16+)
00.35 Д/ф "90-е. Тачка".
01.20 Д/ф "Евгений Жариков. Две семьи, два предательства". (16+).
02.00 Д/ф "Н.Еременко. Эдипов комплекс"

ЗВЕЗДА
06.30,08.15 "Когда я стану великаном". (6+).
08.00,13.00,18.00 Новости дня. (16+).
08.30 Х/ф "Большое космическое путешествие".
09.40 Д/с "Война миров".
10.25 "Улика из прошлого".
11.05 Д/с "Загадки века".
11.50 "Не факт!" (12+).
12.20 "СССР. Знак качества". (12+).
13.15 "Морской бой". (6+).
14.15 "Круиз-Контроль".
14.50 "Легенды музыки".
15.20 "Легенды кино". Александр Лазарев. (12+).
16.05 "Легенды армии с А. Маршалом". (12+).
16.50,18.25 Т/с "Государственная граница".
18.15 "Задело!" (16+).
22.30 Всероссийский вокальный конкурс "Новая звезда-2022". (6+).
23.50 "Десять фотографий".
00.30 Х/ф "Остров". (16+).
02.20 Д/ф "Владимир Красное Солнышко". (12+).

гьяд, 24-апрель

РГВК
07:00,08.30,19.30 Время новостей Дагестана
07:20 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
08:00 «Мой малыш» 12+
08:50 Х/ф «Женя, Женечка и Катюша» 0+
10:15 «Городская среда»
10:45 «Мир вашему дому»
11:10 «Психологическая азбука» 12+
11:35 «Мастер спорта» 12+
12:00 Д/ф «Легенда Азанбека» 12+
12:30 Мультфильм 0+
12:40 «ART-клуб» 0+
13:05 «Ульяна спросит» 0+
13:50 «Удивительные горцы»
14:05 «Молодежный микс»
14:25 «Культурный код» 0+
14:50 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
15:30 «Преступление и наказание» 16+
15:50 «Дагестан туристический» 0+
16:05 «Колеса» 12+
16:55 «Человек и право» 12+
18:00 «Умники и умницы Дагестана» 0+
18:30 Д/ф «Гуниб» 0+
18:45 Передача на цахурском языке 12+
20:30 «Служа Родине» 12+
20:50 Ток-шоу «Говорить разрешается» 12+
22:15 Обзор газет 0+
22:30 Х/ф «Переправа» 12+
00:30 Время новостей Дагестана. Итоги
01:30 Передача на цахурском языке 12+

ПЕРВЫЙ
05.15,6.10 Х/ф "Если можешь, прости..." (12+).
06.00 Новости.
06.45 Х/ф "Ты есть..." (12+).
08.20 "Часовой". (12+).
08.50 "Здоровье". (16+).
10.00 Новости.
10.15 Д/ф "Богородица. Земной путь". (12+).
12.00 Новости.
12.15 Д/ф "Пасха". (12+).
13.20 Д/ф "Святая Матрона. Приходите ко мне, как к живой". (12+).
14.15 Д/ф "Земля". (12+).
15.00 Новости.
15.15 Д/ф "Земля". (12+).
18.00 Вечерние новости.
18.20 Д/ф "Земля". (12+).
18.55 Т/с "Шифр". (16+).
21.00 "Время".
22.35 "Что? Где? Когда?"
23.55 Х/ф "Вид на жительство". (16+).
01.45 "Наедине со всеми".

РОССИЯ 1
05.30 Х/ф "Молодожены".
07.15 "Устами младенца".
08.00 Местное время. Воскресенье.
08.35 "Когда все дома с Тимуром Кизяковым".
09.25 "Утренняя почта с Николаем Басковым".
10.10 "Сто к одному".
11.00 "Вести".
11.50 "Доктор Мясников".
12.55 Х/ф "Дорогая подруга". (12+).
17.00 "Вести".
18.00 "Песни от всей души".
20.00 "Вести недели".
22.00 "Москва. Кремль. Путин".
22.40 "Воскресный вечер с Владимиром Соловьевым". (12+).
01.30 Х/ф "Северное сияние". (12+).
03.15 Х/ф "Молодожены". (16+).

НТВ
05.00 Х/ф "Можно, я буду звать тебя мамой?"
06.30 Центральное телевидение. (16+).
08.00 "Сегодня".
08.20 У нас выигрывают!
10.00 "Сегодня".
10.20 Первая передача.
11.00 Чудо техники. (12+).
11.55 "Дачный ответ".
13.05 НашПотребНадзор.
14.00 "Своя игра".
15.05 Основано на реальных событиях. (16+).
16.00 "Сегодня".
16.20 Основано на реальных событиях. (16+).
18.00 Новые русские сенсации. (16+).
19.00 Итоги недели. (12+).
20.40 Маска. (12+).
23.30 Звезды сошлись. (16+).
01.00 Основано на реальных событиях. (16+).
03.30 Т/с "Страховщики".

ДОМАШНИЙ
06.30 Мелодрама "Три дороги". (16+).
10.40 Мелодрама "Красота небесная". (16+).
14.45 Мелодрама "Миг, украденный у счастья". (16+).
18.45 "Пять ужинов". (16+).
19.00 Т/с "Великолепный век", 63 и 64 с. (16+).
23.35 Мелодрама "Долгий свет маяка". (16+).
03.10 Мелодрама "Гордость и предубеждение", 4-6 с. (16+).
05.45 Д/ф "Проводница". (16+).

ТВ-ЦЕНТР
6.15 Х/ф "Сердца четырех"
07.50 Х/ф "Женщины".
09.35 Здоровый смысл.
10.05 Знак качества. (16+).
10.55 Страна чудес. (6+).
11.30 "События". (12+).
11.50 Х/ф "Не могу сказать "прощай". (12+).
13.35 Москва резиновая.
14.30 "Московская неделя".
15.10 Д/ф "Актерские драмы. Уйти от искушения". (12+).
16.00 Великая Пасхальная Вечерня. Трансляция из Храма Христа Спасителя
17.00 "Случится же такое!" Концерт. (12+).
18.30 Х/ф "Свадебные хлопоты". (12+).
21.50 Песни нашего двора
23.00 "События". (12+).
23.15 Х/ф "Игра с тенью".
02.15 Х/ф "Выйти замуж любой ценой". (12+).

ЗВЕЗДА
5.00 Д/ф "Обитель Сергия. На последнем рубеже"
06.25 Д/ф "Главный Храм Вооруженных сил".
07.05 Х/ф "Александр Невский". (12+).
09.00 Новости недели с Ю. Подкопаевым. (16+).
10.30 "Военная приемка".
11.15 "Скрытые угрозы".
12.00 Д/с "Секретные материалы". "Люди Х".
12.45 "Код доступа". (12+).
13.20 Д/с "Битва оружейников". (16+).
14.10,03.35 Т/с "Смерть шпионам. Лисья нора".
18.00 Главное с О.Беловой.
20.10 Д/с "История русских крепостей". **(16+).**
21.35 Д/с "История русских крепостей". (16+).
23.00 "Фетисов". (12+).
23.45 Х/ф "Сильные духом".
02.50 Д/ф "Вальтер Штеннес. Друг против Гитлера"

КУЛЬТУРА
18-24-АПРЕЛДАЛДИ

ИСЛЕН
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва яузская.
07.05 Д/с "Истории в фарфоре".
07.35 "Иисус Христос. Жизнь и учение". Фильм 5.
08.25 Невский ковчег.
08.50 Х/ф "За все в ответе", 1 с.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Д/ф "Света". "Контрольная для взрослых", 1 с.
12.05 Цвет времени. Эдгар Дега.
12.15 Д/с "Предки наших предков".
13.00 Линия жизни. В. Васильев.
14.05 Д/ф "Александр Невский. За Веру и Отечество".
15.05 Новости. Подробно. Арт.
15.20 "Агора".
16.20 Д/с "Первые в мире".
16.35 Х/ф "За все в ответе", 1 с.
17.45 Шедевры русской хоровой музыки.
18.25 Д/с "Забытое ремесло".
18.40 "Иисус Христос. Жизнь и учение". Фильм 5.
19.45 Главная роль.
20.05 "Почерк эпохи" с К. Кяро.
20.30 "Сати. Нескучная классика..."
21.15 Больше, чем любовь.
21.55 Х/ф "Мешок без дна".
00.00 Д/ф "Света".

САЛАСА
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Крым античный.
07.05 Д/с "Истории в фарфоре".
07.35 "Иисус Христос. Жизнь и учение".
08.25 Легенды мирового кино.
08.50 Х/ф "За все в ответе", 2 с.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Д/ф "Света".
12.05 Д/с "Предки наших предков".
12.45 "Игра в бисер" с И. Волгиным.
13.30 Д/ф "Остаться русскими!"
14.30 "В.Минин. Монолог в 4-х частях", ч. 1.
15.20 "Передвижники. Г.Мясоедов".
15.50 "Сати. Нескучная классика..."
16.35 Х/ф "За все в ответе", 2 с.
17.45 Шедевры русской хоровой музыки.
18.25 Д/с "Забытое ремесло".
18.40 "Иисус Христос. Жизнь и учение".
19.45 Главная роль.
20.05 "Почерк эпохи" с К. Кяро. "
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Искусственный отбор.
21.30 "Белая студия".
22.15 Т/с "Петр Первый. Завещание", 1 с. (16+).
23.10 Д/с "Нечаянный портрет".

АРБЕ
10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
Профилактика.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 XX век. "Слушайте, если хотите... Людмила Зыкина".
12.05 Д/с "Предки наших предков".
12.45 Искусственный отбор.
13.30 Д/с "Забытое ремесло".
13.45 Д/ф "Поднебесная Иакинфа Бичурина".
14.30 "Владимир Минин. Монолог в 4-х частях", ч. 2.
15.05 Новости. Подробно. Кино.
15.20 "Николай Рубцов "Пасха".
15.50 "Белая студия".
16.35 Х/ф "Иркутская история", 1 с.
17.45 Шедевры русской хоровой музыки.
18.40 "Иисус Христос. Жизнь и учение". Фильм 7.
19.45 Главная роль.
20.05 "Почерк эпохи" с К. Кяро.
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Острова.
21.30 Власть факта.
22.15 Т/с "Петр Первый. Завещание", 2 с. (16+).
23.10 Д/с "Нечаянный портрет. Валентин Курбатов. Последние".
23.40 Новости культуры.
00.00 XX век. "Слушайте, если хотите... Людмила Зыкина".

ХЕМИС
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва романтическая.
07.05 Д/с "Истории в фарфоре".
07.35 "Иисус Христос. Жизнь и учение". Фильм 7. "Смерть Иисуса"
08.25 Легенды мирового кино.
08.50 Х/ф "Иркутская история", 1 с.
10.15 "Наблюдатель".
11.10 Д/ф "Мчатся кони..."
12.05 Д/с "Предки наших предков".
12.45 Острова.
13.30 Д/ф "Любовь и больше, чем любовь".
14.30 "Владимир Минин. Монолог в 4-х частях", ч. 3.
15.05 Новости. Подробно. Театр.
15.20 Пряничный домик.
15.50 "2 Верник 2". С. Немоляева.
16.35 Х/ф "Иркутская история", 2 с.
17.45 Шедевры русской хоровой музыки.
18.40 "Иисус Христос. Жизнь и учение". Фильм 8. "Воскресенье".
19.45 Главная роль.
20.05 "Почерк эпохи" с К. Кяро.
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.45 Д/ф "Доживем до понедельника"
21.30 "Энигма. Айдар Гайнуллин".
22.15 Т/с "Петр Первый. Завещание", 3 с. (16+).
23.10 Д/с "Нечаянный портрет".
00.00 Д/ф "Мчатся кони..."

ЖУЬМЯ
06.30,07.00,08.30,10.00,15.00,19.30,23.30 Новости культуры.
06.35 "Пешком..." Москва шаляпинская.
07.05 Д/с "Истории в фарфоре".
07.35 "Иисус Христос. Жизнь и учение". Фильм 8. "Воскресенье".
08.25 Легенды мирового кино.
08.50 Х/ф "Иркутская история", 2 с.
10.20 Х/ф "Старый наездник".
11.50 Д/с "Забытое ремесло".
12.05 Д/с "Предки наших предков".
12.45 Власть факта.
13.30 Д/ф "Дом".
14.30 "Владимир Минин. Монолог в 4-х частях", ч. 4.
15.00 Новости культуры.
15.05 Письма из провинции.
15.35 "Энигма. Айдар Гайнуллин".
16.15 Д/ф "Малайзия. Остров Ланкави".
16.40 Х/ф "Две сестры".
17.45 Д/ф "1918. Бегство из России".
18.45 "Билет в Большой".
19.45 Искатели.
20.30 "Спокойной ночи, малыши!"
20.50 Линия жизни. А. Кролл.
21.45 Д/ф "Одинцово. Васильевский замок".
22.15 Т/с "Петр Первый. Завещание", 4 с. (16+).
23.10 Д/с "Нечаянный портрет. Валентин Курбатов. Последние".
00.00 Х/ф "...И будет дочь".

КИШ
06.30 "Николай Рубцов "Пасха".
07.05 М/ф: "Про бегемота, который боялся прививок".
07.55 Х/ф "Александр Невский".
09.40 Д/ф "Звезды о небе. Илзе Лиепа".
10.10 Неизвестные маршруты России. "Карелия. От Кеми до Паанаярви".
10.50 Х/ф "Монолог".
12.30 Д/ф "Тайны сингапурских лесов с Дэвидом Аттенборо".
13.15 Д/ф "Звезды о небе. Наталия Нарочницкая".
13.45 "Рассказы из русской истории". В. Мединский.
14.35 Хор Московского Сретенского монастыря.
15.35 Острова.
16.15 Х/ф "Республика ШКИД".
17.55 Олег Погудин. Концерт-спектакль "Золотой век".
19.25 Д/ф "Апостол радости".
21.00 Х/ф "Поздняя любовь".
23.30 С. Рахманинов. Симфония ц2.
00.30 Д/ф "Русская Пасха в Иерусалиме".
00.55 Х/ф "Два капитана".
02.30 Лето Господне. Воскресенье Христово. Пасха.

ГЬЯД
06.30 Лето Господне. Воскресенье Христово. Пасха.
07.05 М/ф: "Умка", "Умка ищет друга", "Аленький цветочек".
08.10 Х/ф "Любочка".
09.25 "Мы - грамотеи!"
10.05 Х/ф "Запасной игрок".
11.25 Письма из провинции. Петропавловск-Камчатский.
11.55 Диалоги о животных.
12.35 Невский ковчег.
13.05 "Игра в бисер" с И. Волгиным.
13.45 "Рассказы из русской истории". В. Мединский.
14.15 Х/ф "Два капитана".
15.50 Больше, чем любовь.
16.30 "Картина мира с Михаилом Ковальчуком".
17.15 "Пешком..." Новоиерусалимский монастырь.
17.45 Д/ф "Одна победа".
18.35 "Романтика романса".
19.30 Новости культуры.
20.10 Х/ф "Монолог".
21.45 Острова. И. Авербах.
22.30 "Верую".
23.55 Х/ф "Запасной игрок".
01.20 Диалоги о животных.
02.00 Искатели. "Земля сокровищ".
02.45 Мультфильм для взрослых.

Программа гьазурайди - Н.ВЕЛИБЕГОВА

РАДИО

ИСЛЕН
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Радиоспектакль

САЛАСА
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. «Актуально».

АРБЕ
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Встречи в студии.

ХЕМИС
11.10. Вести «Дагестан»
11.30. Время и молодежь.

ЖУЬМЯ
11.10. Вести «Дагестан»
11. 25. Голос Ислама
11.45. Концерт.

КИШ
13.10. Итоги недели.

ГЬЯД
10.10. Соколенок.

Дин

Диндиз талукь конкурс

Играми ватанэгьлияр! Гьар йисан рамазандин вацра газет кIелзавайбурун арада тухузвай диндин конкурс гатIуннавайдакай хабар гузва. Къейд ийин хьи, цIи и серенжем медениятдинни марифатдин Алкьвадар Гьасанан тIварунихъ галай центрадини "Лезги газетдин" редакцияди саналди тешкилнава.

Лагьана кIанда, конкурсдин асул макьсадрик газет кIелзавайбурухъ диндин рекьяй авай чирвилер артухарун, инсаният патал Исламдихъ авай метлеб, кьетIенвал къалурун, кIелзавайбурун арадай диндин дерин чирвилер авайбурун алакьунар къейд авун акатзава.

Конкурсдин кьилин шартIарикай сад ам я хьи, виликдай хьиз, цIини ана Исламдин университетар, медресаяр акьалтIарнавайбуруз, кьилдин алимривай, имамривай чирвилер къачунвайбуруз иштиракдай ихтияр авач. Вучиз лагьайтIа, абур хъсандиз диндин гъавурда ава ва конкурсдин суалриз абурувай са четинвални авачиз жавабар гуз жеда. И конкурс асул гьисабдай жемят, адетдин газет кIелзавайбур (чпихъ Исламдай имамрихъ, муаллимрихъ, алимрихъ хьтин чирвилер авачирбур) патал я. Яшарин жигьетдай тайин сергьятар авач, конкурсда жегьилривайни иштиракиз жеда, яшлубурувайни.

Конкурсдин суалриз жавабар гун патал 2 гьафте вахт тайинарзава, 28-апрелдалди. Анлай кьулухъ жавабар кьабул хъийидач. Иштиракчийривай чпин жавабар редакциядиз пуд жуьредикай менфят къачуна ракъуриз жеда:

1) почтадин алакъадин отделенийрай (РД, Махачкала, пр-т Насрутдинова, 1 "А", 7-этаж);

2) интернетдин куьмекдалди "Лезги газетдин" электронный почтадиз (адрес - Lezgigazet@yandex.ru);

3) ватцапдиз (телефондин нумра - 8989-653-42-35) рекье тваз жеда.

Гьим къулай ятIа, гьам хкягъа. Жабавар аваз рекье твазвай чарчин сифте кьиляй "Конкурсдиз" гаф кхьиз рикIелай алудмир.

Гъалибчияр пуд кас хкяда. КIвенкIвечи чкаяр кьурбуруз савкьатар гуда: ***1-чка кьурдаз - телефон, 3 агъзур манат; 2-чка - рикIел аламукьдай (памятный) савкьат, 2 агъзур манат; 3-чка - капI ийидай халича, 1 агъзур манат пул.*** Идалайни гъейри, абуруз лезги чIалал Ислам диндикай кхьенвай ктабар ва дипломар гуда.

Эгер цIи конкурсда иштиракдайбурун кьадар виликан йисарилай гзаф хьайитIа, абурун арада конкурсдин кьилин савкьат - умрадиз фидай путёвка къугъвада. Адаз виридалайни гзаф баллар къазанмишай кас лайихлу жеда.

Иштиракчияр патал мад са шартI ава: редакциядиз жавабар рекье твадайла, тIварни фамилия, яшамиш жезвай чка (шегьер, район, хуьр) ва телефондин нумра къалурун чарасуз я.

Конкурсдин нетижаяр Рамазандин варз куьтягь хьайидалай кьулухъ кьада ва гъалибчийрин тIварар газетдай малумарда. КIвенкIвечи чкаяр кьурбурувай савкьатар мус ва гьинай вахчуз жедатIа, тешкилатчийри абуруз зенг авуна хабар гуда. Конкурсдин кIвалахриз баллрин куьмекдалди къимет гуда.

ЦIинин йисан конкурс 25 суалдикай ибарат я. Къейд ийин хьи, абур 2021-йисан 26-нумрадилай инихъ (2022-йисан 15-нумрадал къведалди) "Лезги газетдин" чинриз акъатнавай диндин макъалайрин бинедаллаз гьазурнава.

Суалар:

1).

а). Фикъгьи илим вуч я, ам квекай рахазва? (1 балл)

б). Фикъгьидин мазгьабар вуч я? (1)

в). Мужтагьид кас вуж я? (1)

г). Гьар са фикъгьи-ктабда гзаф разделар (хилер) ава:

кьуд разделдин тIварар кхьихь. (2)

2). Гьижрадин кьвед лагьай асирдилай кьуд лагьай асирдин юкьвал кьван мусурманриз цIипуд мужтагьид хьана, абурукай ругудан тIварар кхьихь. (2)

3). Ислам дин Аллагь-Таалади инсанар патал менфятлу вад кар аваз ракъурнава *(яни шариатдин къанунри гьар са инсандиз вад шей хуьзва)*. **Гьибур я абур? (2)**

4). Къенин йикъалди "Агьлу-Суннадин" машгьур тир кьуд мазгьаб амукьнава:

а). Имам Абу-Гьанифадикай кхьихь: адан тIвар, бубадин тIвар, хайи чка, ам хайи ва кьейи йисар. Адан кьве тилмиздин (сухтадин) тIварар. Адан кьве ктабдин тIварар. Гьанафи-мазгьаб авай уьлквеяр. (2)

б). Имам Маликакай кхьихь: адан тIвар, бубадин тIвар, хайи чка, ам хайи ва кьейи йисар. Адан кьве муаллимдин ва кьве тилмиздин тIварар. Адан кьве ктабдин тIварар. Малики-мазгьаб авай уьлквеяр. (2)

в). Имам Шафиидикай кхьихь: адан тIвар, бубадин тIвар, хайи чка, ам хайи ва кьейи йисар. Адан кьве муаллимдин ва кьве тилмиздин тIварар. Адан кьве ктабдин тIварар. Шафии-мазгьаб авай уьлквеяр. (2)

г). Имам Агьмад ибн Гьанбалдикай кхьихь: адан тIвар, бубадин тIвар, хайи чка, ам хайи ва кьейи йисар. Адан кьве муаллимдин ва кьве тилмиздин тIварар. Адан кьве ктабдин тIварар. Гьанбали-мазгьаб авай уьлквеяр. (2)

5). ЧIехи гунагьдин тариф ***(определение)*** **гьихьтинди я? (1)**

6). Абу-Гьурайра асгьабди *(Аллагь рази хьурай вичелай)* **хабар гузвайвал, Пайгъамбардин** *(къуй Аллагьдин патай салават ва саламар хьурай вичиз)* **гьадисда лагьанва** *(мана)*:

"Куьн яргъаз хьухь ирид телефдайбурукай! Абуру лагьана: "Я расулаллагь, гьибур я абур?". Ада лагьана:... Гьадис эхирдалди кхьихь. (2)

7). ЧIехи ширкдин определение вуч я? Ам Аллагьдин гьакъиндай гьи пуд карда жезватIа куьрелди баян це. (2)

8). ГъвечIи ширкдин кьве мисал гъваш ва абуруз делиларни кхьихь. (2)

9). ГъвечIи ширкдикай хуьн патал гьадисда гьи дуьа къулурнава? (1)

10). Шариатдин "рукъйа" вуч я, адан шартIар гьибур я? (2)

11). Ширкдикай мукъаятвал авунин эмирар гзаф ава, аятдай ва гьадисдай са делил кхьихь. (2)

12). Инсанрин арада сифте яз ширк мус арадал атана? (1)

13). Мавгьумат *(суеверие)* **ширкдин крарикай я: адакай вуч зарар ава? Ам къадагъа ийизвай са делил кхьихь. (1)**

14). Гьадисда къалурнава: чи уьмметдикай 70 агъзур кас гьахъ-гьисаб галачиз Женнетдиз фида. Вужар я абур? (1)

15). Алимри лугьузва: суьгьуьр авун куфрдин кар я. А кар тестикьарзавай са делил кхьихь. (1)

16). Фалчи вуж я ва, адан патав фена, хабар кьур касдин гьакъиндай гьадисда вуч лагьанва? (1)

17). Инсан яна кьин чIехи гунагь ва ам къадагъа тирди къалурзавай са делил кхьихь. (1)

18). "Риба" къадагъа тирди къалурзавай са делил кхьихь. (1)

19). "Риба" ругуд шейинин гьакъиндай гьарам тирди къалурнавай гьадис кхьихь. (2)

20). Етимдин мал гьахъсуздаказ тIуьн къадагъа тирди субутзавай са делил кхьихь. (1)

21). Диндар, михьи муъмин-дишегьлийрал *(зина авунин)* **буьгьтен** *(чIуру кар авунин тахсир)* **вегьин къадагъа тирди субутзавай делил гьим я? (1)**

22). ЧIехи гунагьар 70-далай гзаф ава. Гьадисда къалурнавай иридалай гъейри, мад вад чIехи гунагьдикай кхьихь. (2)

23). Муртадвилин жуьреяр пуд ава. Абур гьибур я? (1)

24). Ислам чIурзавай *(диндай акъудзавай)* **крарикай вад кар кхьихь. (2)**

25). Рамазандин вацра сив хуьн ферз тирди къалурзавай са делил кхьихь ва гьижрадин гьи йисуз ам *(сив хуьн)* **важиблу авунва? (2)**

Диндин месэлайриз талукь суалар пайда хьайитIа, ватцапдин 8-989-653-42-35 нумрадиз кхьихь.

"Лезги газетда" диндин пак кхьинар жезва. Гьавиляй ам чиркин чкайрал гадарун къадагъа я.

Спорт

Нубатдин гъалибвал!

КИКБОКСИНГ

Чи мухбир

Дагъларин уьлкведа ва Россияда хьиз, адалай къецени машгьур спортсменрикай сад тир **Жабар АСКЕРОВА** и йикъара, нубатдин сеферда вичин устадвал къалуруналди ва гъалибвал къазанмишуналди, чи рикIер шадарна. ИкI, 9-апрелдиз Австралиядин Мельбурн шегьерда "Warriors way 25" лишандик кваз кикбоксингдай кьиле фейи турнирдин 3 раунддикай ибарат тир кьилин бягьсина чи ватанэгьлидиз Жонатан Айулу кумукьна.

РикIел хкин: Жабар Аскерова пешекарвилин спортда вири санлай 118 бягьс кьиле тухвана, абурукай 85 (42 нокаутдалди) гъалибвал къазанмишуналди акьалтIарна.

Шад гьалара ачухна

МИНИ-ФУТБОЛ

И йикъара Мегьарамдхуьруьн райондин Советский хуьре мини-футболдин цIийи майдан ачухуниз талукьарнавай шад мярекат кьиле фена. Идакай чаз райадминистрациядин пресс-къуллугьди хабар гана. Шад мярекат гьар йисуз апрелдин вацра къейдзавай Сагьламвилин йикъаз ва ЧIехи Гъалибвилин 77 йис тамам хьуниз талукьарнавай. Спортдин цIийи майдан "Хуьрерин мулкар комплекснидаказ вилик тухун" госпрограммадин сергьятра аваз туькIуьрнава.

Шад мярекатда Мегьарамдхуьруьн райондин кьил Фарид Агьмедован 1-заместитель Фейруддин Рагьимханова, райадминистрациядин жавабдар къуллугьрал алай ксари, "Дагсельхозстрой" ГКУ-дин директор Гитиномегьамед Абдуллаева, Советский хуьруьн поселенидин кьил Эмирагъа Асварова, мектебда кIелзавай аялри ва муаллимри, хуьруьнвийри иштиракна. Мярекатдин иштиракчийриз, хуьруьн агьалийриз спортдин цIийи майдан ачухун вичин ва райондин кьилин тIварунихъай тебрик авуналди, Ф.Рагьимханова кIвалахар хъсан ери аваз кьилиз акъудунай устIарриз сагьрай лагьана. Футболдин мини-майданди хуьруьн кIалуб дегишарунихъ галаз сад хьиз, жуьреба-жуьре яшарин агьалийриз спортдал машгьул жедай, устадвал хкаждай, сагьламвал мягькемардай мумкинвал гудайди, кьилинди, ихьтин крари район вилик физвайди къалурзавайди, гьакIни уьлкведин, республикадин кьиле авай ксарин куьмекни галаз районда агьалийрин уьмуьрдин ери хъсанарунихъ элкъуьрнавай вири программаяр кьилиз акъудзавайди къейдна. Мисал яз, мини-футболдин майданар Чепелрал, Мегьарамдхуьре, Бут-Къазмайрал, Билбилхуьре, Хъартас-Къазмайрал ачухнавайди рикIел хкана.

Советский хуьруьн агьалийриз шад вакьиа Г.Абдуллаева, Э.Асваровани тебрикна, Дагъустандин кьиле авай ксари республикадин хуьрера гьалар хъсанарун патал хейлин крар кьилиз акъудзавайди къейдна.

Адет хьанвайвал, яру лент атIайдалай кьулухъ цIийи майдандал спортшколайрин командайрин арада къугъунар кьиле тухвана.

РикIел хкин: спортдин майдан туькIуьрунин кIвалахрив алатай йисан 1-сентябрдиз эгечIнай. Ада 1125 квадратный метр кьазва. Майдан элкъвена ракьун сеткадалди кIевнава, стадиондин винел пад искусственный векьералди туькIуьрнава, эквер тунва, патарив гвай чкаярни аваданламишнава.

ЧIехи дережайрихъ ялзава

Райсудин НАБИЕВ,
зегьметдин ветеран

Малум тирвал, шахматрал къугъуни инсандин мефтIедив хъсандиз кIвалахиз, фагьум-фикир, кьатIунар, дикъет артухариз тазва. Гьаниз килигна шахматрал машгьул аялриз математика, география, тригонометрия хъсандиз чир жеда. Эхиримжи йисара чи мектебра шахматрай махсус тарсар расписанийра тун, кружокар тухунни дуьшуьшдин кар туш…

Курхуьруьн 2-нумрадин юкьван мектебда 4-классда вадралди кIелзавай **ШАЙДАЕВ Шайдадин** шикил фадлай мектебдин Гьуьрметдин доскада ава. Шайда хъсан шахматистни я. Абурал къугъваз гададиз гьеле мектебдиз фидалди чир хьана. Адан дах Самрат, ими Амрат, чIехи буба Мажруддинни хъсан шахматистар, волейболистар, футболистар я. Абуру чпин веледдизни и крар кIанарнава. Самрата мектебда шахматрай тарсни, кружокни тухузва. Бубадин гъилик шахматрин цIийи сирер чирзавай хци вичин алакьунар 10-11-классра кIелзавай аялрихъ галаз къугъуналдини ахтармишзава. Ада мектебда, районда шахматрай акъажунра, конкурсра иштиракзава, приздин чкаяр кьазва. Мукьвара Шайдадив райондин спортдинни туризмдин отделдин председателди медаль ва диплом вахкана. Шайдадихъ инлай кьулухъ мадни еке агалкьунар хьун чи мурад я.

Лезги Газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:
Дагъустан Республикадин информациядин ва печатдин агентство
367018, Махачкъала, Насрутдинован пр., 1 “а”

КЬИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГЬИМОВ
(+7 8722) 66-00-60
E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КЬИЛИН РЕДАКТОРДИН ЗАМЕСТИТЕЛЬ
К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ
66-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ
66-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН
Н. М. ИБРАГЬИМОВ
66-00-59

ЭКОНОМИКАДИН
Ж. М. САИДОВА
66-00-63

КУЛЬТУРАДИН ВА ЛИТЕРАТУРАДИН
М. А. ЖАЛИЛОВ
66-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА
66-00-57

БУХГАЛТЕРИЯ
66-00-62

КАССА
66-00-56

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЬАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ
Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР
Н. ВЕЛИЕВА

Газет йиса 52 сеферда акъатзава
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гуьзчивал авунин рекьяй Федеральный къуллугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.
Регистрациядин нумра ПИ № ТУ 05-00420
Макъалаяр редакцияди туькIуьр хъийизва. Макъалайриз рецензияр гузвач ва абур элкъвена вахкузвач. Редакциядинни макъалайрин авторрин фикирар сад тахьун мумкин я. Газетда чап авун патал теклифнавай материалра гъанвай делилрин дуьзвилин ва керчеквилин патахъай жавабдарвал авторрин чпин хиве гьатзава.

РЕДАКЦИЯДИН ВА ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:
367018, Махачкъала, Насрутдинован проспект, 1 “а”. Печатдин кIвал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:
Йисан - ПП200
Зур йисан - ПП171
Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00
Чап ийиз вахкана - 15.20
Газет **“Издательство” “Лотос”** ООО-дин типографияда чапна.
367000, Махачкъала, Пушкинан куьче, 6.
Тираж 6725
(Гь) - И лишандик квай материалар гьакъидихъ чапзавайбур я.
(12+) - Икьван яшар хьанвайбуру кIелрай

НАШИ РЕКВИЗИТЫ:
ГБУ “Редакция республиканской газеты “Лезги газет”
УФК по РД
Отделение - НБ РД г.Махачкала
БИК - 048209001
ИНН - 0561051314/КПП - 057101001
Р/Сч - 40601810100001000001
Л/Сч - 20036 Ш60090

Хайи чIалан къайгъуда

Агьмед МАГЬМУДОВ

Алатай гьафтеда Докъузпара райондин администрациядин дараматда "Лезги газетдин" редакциядин “Хайи чIал хуьн” проектдин сергьятра аваз акъуднавай "100 тапшуругъ" ва “Лезги чIал чирин” ктабрин презентация кьиле фена.

Мярекатда Докъузпара райондин кьилин заместитель Салигь Гьажимурадова, “Лезги газетдин” кьилин редактор Мегьамед Ибрагьимова, райондин образованидин управленидин начальник Руслан Исмаилова, ИМЦ-рин руководитель Мадрид Магьмудова, мектебрин директорри, СМИ-дин векилри иштиракна.

М.Ибрагьимова презентациядин иштиракчийриз “Хайи чIал хуьн” проект гьикI арадал атайди ятIа ихтилатна, ктабрин кьетIенвилер, аялриз дидед чIал чирунин карда абурухъ авай метлеб къейдна.

Ада гьакIни редакцияди “Лезги чIалан ктабар - мектебриз” серенжем кьиле тухузвайдакай ва адан сергьятра аваз бине Къаракуьредай тир карчи Абдельнасир Рамалданова Докъузпара райондин мектебра 1-классра кIелзавай аялриз паюн патал вичин такьатрихъ гьар са ктабдикай 215 экземпляр маса къачунвайдакай хабар гана.

“Эхиримжи йисара чпихъ мумкинвилер авай гзаф ватанэгьлийри хайи чIалаз, милли медениятдиз фикир гузва, жуьреба-жуьре мярекатар (олимпиадаяр, конкурсар) тешкилуниз пулдин такьатар чара ийизва. А.Рамалдановани, хайи райондин мектебриз ктабар маса къачуналди, лезги чIал хуьник вичин пайни кутунва. Къуй ахьтин кьегьалар чи арада гзаф хьурай”, - лагьана М.Ибрагьимова.

РикIел хкин, ихьтин серенжем мартдин эвел кьилера СтIал Сулейманан райондани кьиле фенай.

С.Гьажимурадова хайи чIал хуьнин макьсад авай гьар са кам, гьар са гьерекат важиблу тирди ва и жигьетдай “Лезги газетдин” редакцияди кьиле тухузвай кIвалах тариф авуниз лайихлу тирди къейдна. Ада гьакIни хайи чIал хуьник еке пай кутунай ва аялриз ктабар савкьат авунай райондин администрациядин патай Абдельнасир Рамалдановаз сагърай лагьана.

С.А.Гьажиев

И йикъара, 91 йисан яшда аваз, фадлай Пенза шегьерда яшамиш жезвай лезги гьикаятчи, шаир, РФ-дин МВД-дин отставкада авай майор, хейлин йисара къанун-къайда хуьдай органра кIвалахай Садко (Садикь) Абумуслимович Гьажиев рагьметдиз фена.

Бине Кьурагь райондин КIирийрин хуьряй тир С.А.Гьажиев 1931-йисуз дидедиз хьана. 1947-йисуз ам Бакудиз фена, “Артемнефть” тIвар алай карханада сифте слесарь, гуьгъуьнлай механик, комсомолрин тешкилатдин секретарь яз зегьмет чIугуна.

1954-йисуз кIириви СССР-дин МВД-дин Ленинградда авай военно-политический училищедиз гьахьна. Анаг акьалтIарай 1961-йисуз ам Пензадин областдин УВД-диз акъатна. Ина жегьил офицерди отряддин, колониядин режимдин паюнин начальникдин везифаяр тамамарна.

Садикь Гьажиева 1968-йисуз марксизмдин-ленинизмдин университет акьалтIарна, хейлин йисара МВД-дин органра, УИН-дин къурулушда къуллугъна. 1988-йисуз, майордин чинда аваз, кIвалахдивай къерех хьана. 25 йисуз къанун-къайда хуьдай органра намуслувилелди къуллугъ авунай С.Гьажиев “МВД-дин хъсан къуллугъчи” знакдиз, “РФ-дин УИС-дин къурулуш вилик тухунай” къизилдинни гимишдин ва хейлин маса медалриз, грамотайриз, савкьатриз лайихлу хьана. Ватандин ЧIехи дяведин ветеранди кьве веледдиз - хцизни рушаз тербия гана.

Кьисметди хайи хуьруьвай яргъаз - Пенза шегьердиз акъуднатIани, Садикь Гьажиева багъри ерийрихъ галаз авай алакъаяр кьатIнач. Ам мукьвал-мукьвал КIиридиз хкведай, мукьва-кьилийрал кьил чIугвадай, вичин нубатдин ктаб патал материалар кIватIдай. Асул кIвалах къанун-къайда хуьдай органрихъ галаз алакъалу хьанатIани, адаз Аллагьди яратмишдай пай ганвай. 1954-йисалай адан эсерар “Коммунист” газетдиз, “Дуствал” альманахдиз акъатзавай. 1978-йисуз писателдин къелемдикай Советрин Союздин Игит Эсед Салигьоваз бахшнавай, шиирралди кхьенвай “Дагъларин хва” роман хкатна. Гуьгъуьнлай ада “КIири Буба”, “Дагълар шагьидар я” ва маса романар, цIудралди поэмаяр, вишералди шиирар кхьена. Абурукай гзафбур лезги ва урус чIаларал кьилдин ктабар яз чапдай акъатнава. Адан яратмишунрин жебеханада гьеле чапдай акъат тавунвай 4 ктаб ама.

Садикь Гьажиев вичин хайи хуьре - КIирида кучукнава.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди рагьметлудан хизанриз, вири мукьва-кьилийриз башсагълугъвал гузва. Адан экуь къамат чи рикIера амукьда.

Кроссворд

ТуькIуьрайди - Салигь ИБРАГЬИМОВ

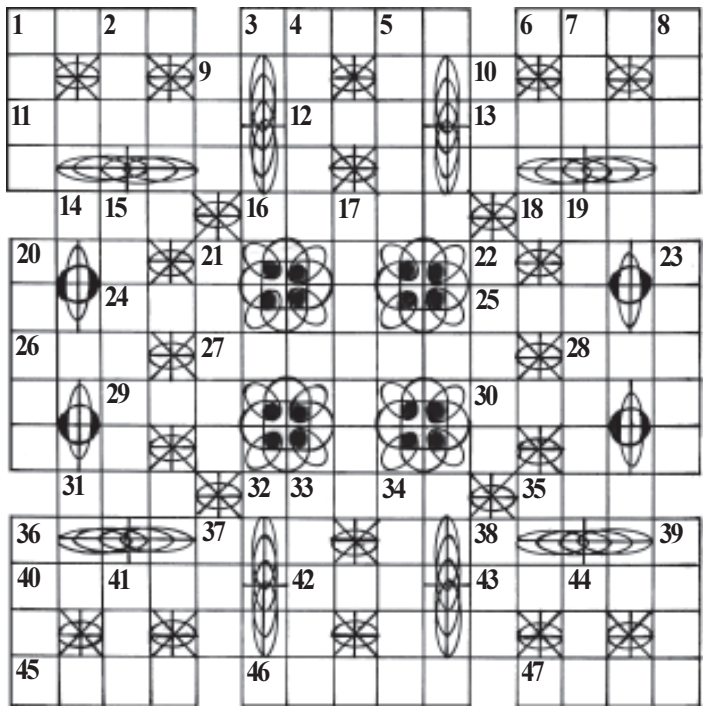

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 1. Вахт, чIав. **3.** Алцумунин кьадар. 6. Багьа къван. **11.** Зулум ийидайди. **12.** 12 варз. **13.** Пешедин рекьяй Исаакь Ньютон. **14.** Велед, бала. **16.** Туфлийри кIвачер ягъайла, жедай куркур. **18.** Азар виликамаз тайинариз куьмекдай медицинадин са къайда (урус гаф). **24.** Ахварин гьалда авачир. **25.** Гуьрчег. **26.** Гъери. **27.** БалкIанар кутIундай араба. **28.** Кьурурай емиш. **29.** Аялрин тIалдин са жуьре. **30.** Яшамиш жезвай чка, макан. **31.** КукIварай кIарас. **32.** Тахсиркаррин кIеретI (урус гаф). **35.** МуртI. **40.** КIвалин са мертебадай муькуь мертебадиз чинебан рехъ. **42.** Ли. **43.** Галатай, ашкъидиз зайиф. **45.** Сусахъ галаз фидай дишегьли. **46.** МухатIилдиз ухшар авай матI. **47.** Дишегьлийрин партал (урус гаф).

ТИК ЦIАРАРА: 1. Аялрин азар. **2.** КIелер хун. **4.** Дидеди аялдиз ядай мани. **5.** Чинал гьалддай хъурхъ (урус гаф) **7.** КIвалин къуш. **8.** КIус, чIук. **9.** Бубадин вах. **10.** ЦуькIуьн. **15.** Бегьемсуз. **17.** Музыкадин алат. **19.** Чилин кIаник квай магъара. **20.** Кьилин чIарар дуьз кьве патал паюн. **21.** Сад хьтин, тешпигь. **22.** Ахцегь районда са хуьр. **23.** Гияр шегьердин гилан тIвар. **33.** Хив районда са хуьр. **34.** Ивидин “турба”. **36.** Рушан гъуьл. **37.** Кагьул гамиш. **38.** Кьуьруьк. **39.** “... Каренина” (Л.Толстой). **41.** Къушарин “кIвал”. **44.** Кьве гъилин капни кIватIнавай тупIар санлай (мекв).

Мединадай - шад хабар

Гьуьрметлу ватанэгьлияр! И азиз рамазандин вацра чав Саудиядин Аравиядай шад хабар агакьнава: Аллагьдин куьмекдалди Медина шегьерда авай Пак Къуръандин кьилин Чапханади “Пак Къуръан ва адан манайрин таржума лезги чIалал” ктаб чапдай акъуднава. **РикIел хкин**, Къуръандин манаяр лезги чIалаз элкъуьрнавайди диндин алим, вичин бине Ахцегь райондин Луткунрин хуьряй тир Ямин гьажи Мегьамедов я.

Къейд ийин хьи, гила дуьньядин 74 чIалал акъуднавай Къуръандин манайрин таржумайрин ктабрин жергеда лезги чIалал акъуднавай ктабни ава! Чна и кар таржумачидиз ва вири лезги халкьдиз мубаракзава! Менфятлу хьурай! Аллагьди кьабулрай!

Гила умрадиз ва я гьаждиз фейи ксаривай и ктаб Мединадай (пулсуз, садакьа яз) къачуз жеда!

“ЛГ”-дин 14-нумрадиз акъатай кроссворддин жавабар:

ДУЬЗ ЦIАРАРА: 6. Суьрсет. **7.** Сир. **8.** Сарсах. **9.** Юрист. **10.** ТуькIвей. **11.** Харман. **12.** Аванс. **20.** Кьенерар. **23.** ЦIарцIар. **24.** ХинкIар. **25.** Афгъанви. **30.** Трико. **34.** ЧIидгъер. **35.** ЧIимчIир. **36.** Къатай. **37.** Сятсаз. **38.** Няс. **39.** “Замана”.

ТИК ЦIАРАРА: 1. Туьнбуьгь. **2.** ТIеквен. **3.** Физика. **4.** Фадлай. **5.** Хархар. **13.** Ван. **14.** Нер. **15.** ЦуцIул. **16.** Икьрар. **17.** АрхитI. **18.** Чанах. **19.** Чад. **21.** Ева. **22.** ЧIав. **26.** Гъар. **27.** Ник. **28.** Шикаят. **29.** Рейгьан. **31.** Игьтияж. **32.** Гьижран. **33.** Зиринг.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди Ватандин ЧIехи дяведин иштиракчи, езне
Мегьамед Шагь-Гьуьсейнович ШАГЬ-ГЬУЬСЕЙНОВ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз ДГУ-дин доцент, алим Эзедин Велиеваз башсагълугъвал гузва.

“Лезги газетдин” редакциядин коллективди газетдин хсуси мухбир Дашдемир Шерифалиеваз, виликдай редакцияда кIвалахай адан хва Эмираслан Шерифалиеваз играми буба, чIехи буба
ШЕРИФАЛИ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз башсагълугъвал гузва.

Казим Казимован хизанди Дашдемир, Эмираслан Шерифалиевриз, вири багьрийриз играми буба, чIехи буба, лап хъсан инсан
ШЕРИФАЛИ
рагьметдиз финихъ галаз алакъалу яз, абурухъ галаз санал хажалат чIугунивди, башсагълугъвал гузва.